

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E FINANCAVE DHE EKONOMISË
DREJTORIA E PËRGJITHSHME E HARMONIZIMIT TË KONTROLLIT
TË BRENDSHËM FINANCIAR PUBLIK

**Raport mbi Funksonimin e Sistemit të Kontrollit të Brendshëm
Financiar Publik në Njësitë e Qeverisjes së Përgjithshme për vitin
2022**

*Ky raport është përgatitur nga:
Drejtoria e Përgjithshme e Harmonizimit të Kontrollit të Brendshëm Financiar
Publik pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë*

Tiranë, Maj 2023

PËRMBAJTJA

LISTA E SHKURTIMEVE	2
LISTA E TABELAVE.....	3
LISTA E GRAFIKËVE.....	3
LISTA E FIGURAVE.....	3
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	4
KAPITULLI I- VLERËSIMI I PERFORMANCËS SË NJËSIVE TË QEVERISJES SË PËRGJITHSHME	13
1.1 ANALIZA PËR TREGUESIT E PERFORMANCËS:	19
KAPITULLI II- MENAXHIMI FINANCIAR DHE KONTROLLI	27
2.1 ANALIZA E SISTEMIT SIPAS 17 PARIMEVE TË MFK BAZUAR NË VETËVLERËSIMIN E NJËSIVE PUBLIKE	28
2.2 VLERËSIMI I SISTEMIT TË MENAXHIMIT FINANCIAR DHE KONTROLLIT NË BASHKITË E PËRZGJEDHURA PËR ASISTENCË TEKNIKE NGA PROJEKTI I FINANCAVE LOKALE.....	42
KAPITULLI III- VLERËSIMI I CILËSISË SË SISTEMIT TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM.....	47
KAPITULLI IV- MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E SISTEMEVE TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM.....	50
3.1 MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E MENAXHIMIT FINANCIAR DHE KONTROLLIT	50
3.2 IMPAKTI PËR VITIN 2022	54
KAPITULLI V- ZHVILLIMI I SISTEMIT TË AUDITIMIT TË BRENDSHËM NË SEKTORIN PUBLIK	55
5.1 ANALIZË E VEPRIMTARISË SË AUDITIMIT TË BRENDSHËM.....	55
5.1.1 <i>Planifikimi i Angazhimeve të Auditimit</i>	55
5.2 REZULTATET NGA ANGAZHIMET E AUDITIMIT TË BRENDSHËM. GJETJET DHE REKOMANDIMET E AUDITIMIT.....	58
5.2.1 <i>Vlerësimi dhe prioritizimi i riskut të sistemeve</i>	58
5.2.2 <i>Gjetjet e auditimit</i>	59
5.2.3 <i>Rekomandimet e Auditimit të Brendshëm</i>	66
AUDITIMET E DETYRIMEVE TË PRAPAMBETURA TË NJËSIVE PUBLIKE	70
5.3 KAPACITETET AUDITUESE DHE ZHVILLIMI PROFESIONAL	71
5.3.1 <i>Strukturat e auditimit të brendshëm</i>	71
5.3.2 <i>Mbështetja për zhvillimin e Auditimit të Brendshëm</i>	74
FUNKSIONIMI I KOMITETEVE TË AUDITIMIT TË BRENDSHËM	75
5.4 VLERËSIMI I JASHTËM I CILËSISË SË VEPRIMTARISË SË AUDITIMIT TË BRENDSHËM	77
5.4.1 <i>Opinionet e vlerësimit të jashtëm të cilësisë nga DH/AB</i>	78
5.4.2 <i>Gjetjet kryesore të vlerësimeve të cilësisë së auditimit</i>	81
5.4.3 <i>Rekomandimet kryesore të vlerësimeve</i>	82
5.5 ZHVILLIMI AFTËSIVE PROFESIONALE TË AUDITUESVE TË BRENDSHËM NË SEKTORIN PUBLIK.....	83
5.5.1 <i>Programi Trajnimit të Vazhdueshëm Profesional</i>	83
5.6 PROCESI I CERTIFIKIMIT TË AUDITUESVE TË BRENDSHËM PËR SEZONIN 2022-2023.....	86
5.7 PYETËSORI I VETËVLERËSIMIT TË NJAB	86
ANEKSI I. VLERËSIMI I PERFORMANCËS SË SISTEMIT TË MFK-SË NË NJËSITË SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH	91
SHTOJCA I. LISTA E NJËSIVE PËR TË CILAT NUK KA TË DHËNA PËR DISA TREGUES PERFORMANCE	95

LISTA E SHKURTIMEVE

AB	Auditimi i Brendshëm
ASPA	Shkolla Shqiptare e Administratës Publike
BE	Bashkimi Evropian
DH/AB	Drejtoria e Harmonizimit për Auditimin e Brendshëm
DH/MFKK	Drejtoria e Harmonizimit për Menaxhimin Financiar, Kontrollin dhe Kontabilitetin
GMKR	Grupi i Menaxhimit dhe Koordinimit të Riskut
GMS	Grupi për Menaxhimin Strategjik
KAB	Komiteti i Auditimit të Brendshëm
KBFP	Kontrolli i Brendshëm Financiar Publik
KB	Kontrolli i Brendshëm
KLSH	Kontrolli i Lartë i Shtetit
MFE	Ministria e Financave dhe Ekonomisë
MFK	Menaxhimi Financiar dhe Kontrolli
NA	Nëpunës Autorizues
NPA	Nëpunës i Parë Autorizues
NZ	Nëpunës Zbatues
NJAB	Njësi e Auditimit të Brendshëm
NJQP	Njësi e Qeverisjes së Përgjithshme
NJQQ	Njësi e Qeverisjes Qendrore
NJQV	Njësi e Qeverisjes Vendore
RSH	Republika e Shqipërisë

LISTA E TABELAVE

TABELA 1. TREGUESIT E PERFORMANCËS DHE BURIMET E TË DHËNAVE SIPAS DREJTORIVE NË MINISTRINË E FINANCEVE DHE EKONOMISË.....	13
TABELA 2. RANKIMI I MINISTRIVE TË LINJËS SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2022 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2021.....	14
TABELA 3. RANKIMI I NJËSIVE SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2022 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2021.....	15
TABELA 4. RANKIMI I BASHKIVE QENDËR QARKU, SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2022 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2021.....	15
TABELA 5. RANKIMI I BASHKIVE TË TJERA SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2022 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2021.....	16
TABELA 6. RANKIMI I KËSHILLAVE TË QARKUT SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2022 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2021.....	17
TABELA 7. RANKIMI I INSTITUCIONEVE TË PAVARURA SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2022 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2021.....	18
TABELA 8. RANKIMI I INSTITUCIONEVE TË GRUPIT 87 NË VARËSI TË KRYEMINISTRISË SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2022 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2021.....	19
TABELA 9. LLOJI I ANGAZHIMIT TË AUDITIMIT.....	56
TABELA 10. VLERËSIMI I RISKUT NË NJËSITË PUBLIKE.....	59
TABELA 11. GJETJET ME EFEKT FINANCIAR NEGATIV SIPAS SISTEMEVE PËR VITIN 2022.....	60
TABELA 12. REKOMANDIME SIPAS LLOJIT PËR VITIN 2022.....	68
TABELA 13. TË DHËNA PËR AUDITUESIT E BRENDSHËM.....	72
TABELA 14. OPINIONET E DHËNA GJATË VLERËSIMIT TË JASHTËM TË CILËSISË.....	79
TABELA 15. LISTA E INSTITUCIONEVE PËR TË CILAT MUNGOJNË TË DHËNAT PËR TREGUESIT E PERFORMANCËS.....	95

LISTA E GRAFIKËVE

GRAFIKU 1. NUMRI I NJQP-VE QË KANË PLOTËSUAR PYETËSORIN E VETËVLERËSIMIT PËR VITIN 2022.....	28
GRAFIKU 2. AUDITIME TË PLANIFIKUARA DHE TË REALIZUARA NË VITE.....	56
GRAFIKU 3. REALIZIMI I AUDITIMEVE TË PLANIFIKUARA SIPAS LLOJIT PËR VITIN 2022.....	57
GRAFIKU 4. STRUKTURA E SHKELJEVE FINANCIARE SIPAS SISTEMEVE KRYESORE.....	61
GRAFIKU 5. REKOMANDIME TË PRANUARA DHE ZBATUARA NË VITE.....	67
GRAFIKU 6. AUDITUESIT E BRENDSHËM SIPAS VJETËRSISË NË AUDITIM.....	73
GRAFIKU 7. VLERËSIME TË JASHTME TË CILËSISË 2018-2022.....	78
GRAFIKU 8. OPINIONET E VLERËSIMIT TË JASHTËM TË CILËSISË NË VITE.....	78
GRAFIKU 9. PËRPUTHSHMËRIA E NJAB ME KËRKESAT E AKTEVE LIGJORE.....	87
GRAFIKU 10. IDENTIFIKIMI, VLERËSIMI DHE MENAXHIMI I RISQEVE.....	88
GRAFIKU 11. VLERËSIMI PËR KONTROLLET E VENDOSURA DHE FUNKSIONIMI I TYRE.....	89
GRAFIKU 12. VLERËSIMI I BRENDSHËM I CILËSISË SË VEPRIMTARISË AUDITUESE.....	89

LISTA E FIGURAVE

FIGURA 1. SHTYLLAT E VEPRIMTARISË SË DH/AB.....	74

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Raporti vjetor për funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik paraqet nivelin e zhvillimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit si dhe auditimit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme duke informuar Qeverinë e Republikës së Shqipërisë dhe palët e tjera të përfshira në zhvillimin e kësaj fushe. Ky raportim, rrejdhet si një detyrim ligjor referuar zbatimit të nenit 18, pika 3 e Ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”, i ndryshuar.

Qëllimi i Raportit Vjetor për Funksionimin e Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik për vitin 2022 është perceptimi dhe prezantimi i plotë i progresit të sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik drejt qeverisë dhe palëve të interesuara duke vënë në dukje zhvillimet pozitive, mangësitë në funksionimin e tij si dhe duke identifikuar masat e nevojshme për zhvillimin e mëtejshëm të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe auditimit të brendshëm. Gjithashtu, pjesë e raportit është dhe informacioni lidhur me vlerësimin e performancës së njësive të qeverisjes së përgjithshme mbi zbatimin e sistemit të kontrollit të brendshëm duke realizuar rankimin e këtyre njësive bazuar në 18 (tetëmbëdhjetë) tregues performance gjithëpërfshirës mbi planifikimin dhe ekzekutimin e buxhetit si dhe zbatimin e kërkesave ligjore të kontrollit të brendshëm.

Baza për analizën dhe përgatitjen e Raportit Vjetor për vitin 2022 është:

- Deklarata e cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm;
- Raporti për funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm;
- Pyetëtori i vetëvlerësimit për komponentët e menaxhimit financiar dhe kontrollit;
- Raportet e dorëzuar për aktivitetin e auditimit të brendshëm;
- Vlerësimi i treguesve të performancës për njësitë e qeverisjes së përgjithshme referuar Urdhrit të ministrit përgjegjës për financat nr. 117, datë 01.04.2019 “Për miratimin e Metodologjisë për Monitorimin e Performancës së Sistemit të Kontrollit të Brendshëm në Njësitë e Qeverisjes së Përgjithshme”, i ndryshuar.

Krijimi dhe zbatimi i sistemit të kontrollit të brendshëm financiar në njësitë e sektorit publik është thelbësor për sigurimin e mirëmenaxhimit financiar, që mundëson realizimin e qëllimeve dhe objektivave të përcaktuara në mënyrë etike, duke shfrytëzuar burimet në mënyrë të ligjshme, ekonomike, efektive dhe eficiente. Për shkak të kompleksitetit të tij, sistemi i kontrollit të brendshëm financiar publik kërkon monitorim dhe vlerësim të vazhdueshëm të përshtatshmërisë dhe funksionalitetit të tij, proces i cili realizohet nëpërmjet vetëvlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm, performuar dhe raportuar nga nëpunësit autorizues të njësive të qeverisjes së përgjithshme si dhe nëpërmjet shërbimit të auditimit të brendshëm e të jashtëm.

Përmes miratimit dhe zbatimit të Dokumentit të Politikave për Zhvillimin e mëtejshëm të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik 2021-2022 si dhe zbatimit të Strategjisë së Reformës së Menaxhimit të Financave Publike 2019-2022, dokumenta të cilat artikulojnë angazhimin e qeverisë në zbatimin e reformave të koordinuara në fushën e menaxhimit të financave publike, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka vijuar ofrimin e mbështetjes për zbatimin e sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik me synimin kryesor rritjen e përgjegjshmërisë menaxheriale, sigurimin e menaxhimit të shëndoshë financiar dhe qeverisjes së mirë duke përmirësuar eficiencën dhe efektivitetin në menaxhimin e fondeve publike në vendin tonë.

Konkretisht, për sa i përket vlerësimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit për vitin 2022, evidentohet se, zhvillimet kryesore u fokusuan në drejtim të përmirësimit të funksionalitetit të sistemit nëpërmjet ofrimit të asistencës teknike dhe monitorimit të gjendjes dhe progresit të sistemit të kontrollit të brendshëm duke nxitur angazhimin dhe ndërgjegjësimin lidhur me rëndësinë strategjike dhe operacionale të zbatimit të instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit. Pavarësisht rolit dhe ndërhyrjes së Drejtorisë së Harmonizimit për Menaxhimin Financiar, Kontrollin dhe Kontabilitetin në rritjen e ndërgjegjësimit për përmirësimin e funksionalitetit të sistemit të kontrollit të brendshëm në të gjitha hallkat e tij, përsëri evidentohen mangësi, fillimisht lidhur me respektimin e kërkesave ligjore të fushës si dhe në cilësinë e realizimit të veprimtarisë dhe përmbushjes së qëllimit për të cilat njësitë publike janë krijuar.

Nga verifikimet e kryera, rezulton se, detyrimin për depozitimin e deklaratës dhe raportit mbi cilësinë dhe funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm e kanë përmbushur 127 njësi nga 139 njësi të qeverisjes së përgjithshme të cilat kanë ushtruar veprimtarinë e tyre gjatë vitit 2022. Gjthashtu, nga 152¹ njësi të cilave i'u është dërguar për plotësim pyetësori i vetëvlerësimit mbi sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit, 146 njësi ose 96% kanë raportuar pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë. Pavarësisht situatës së përmirësuar në krahasim me vitin e kaluar, në kushtet kur raportimi mbi gjendjen dhe funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm mbetet një detyrim ligjor dhe praktikë pune që në momentin e hyrjes në fuqi të ligjit për menaxhimin financiar dhe kontrollit dhe krijimit të strukturës për harmonizimin e kontrollit të brendshëm financiar publik, nevojitet ndërhyrja e duhur për rritjen e angazhimit për zbatimin e këtyre kërkesave.

Zhvillimet kryesore në fushën e kontrollit të brendshëm për vitin 2022, paraqiten si më poshtë:

- Nga analiza e 145² pyetësorëve të vetëvlerësimit të njësive të sektorit publik, rezulton se në përgjithësi, institucionet kanë pasqyruar një informacion të plotë, gjithëpërfshirës në lidhje me statusin e zbatimit si dhe të arsyetuar me evidenca mbështetëse konkrete, duke evidentuar një qëndrueshmëri graduale të ndërgjegjësimit të institucioneve përsa i përket plotësimit me cilësi të këtij pyetësori;
- Nga analiza e detajuar e pyetësorëve të vetëvlerësimit për të gjitha grupet e njësive të marra në analizë (ministri linje, njësi të vetëqeverisjes vendore, institucione të pavarura dhe njësi shpenzuese me buxhet të madh) rezulton se vlerësim më të lartë marrin grupi i ministrive të linjës ndërkohë që situata vijon të paraqitet jo e kënaqshme në njësitë e vetëqeverisjes vendore;
- Referuar komponentëve të menaxhimit financiar dhe kontrollit si dhe vlerësimit të treguesve të performancës të lidhur me funksionalitetin e këtyre komponentëve, rezultatet më të kënaqshme janë arritur në komponentin e mjedisit të kontrollit dhe aktiviteteve të kontrollit;
- 520 punonjës janë trajnuar në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike për konceptet e menaxhimit financiar dhe kontrollit ndërkohë që 38 punonjës

¹ Pyetësori i vetëvlerësimit i'u është dërguar për plotësim 139 njësive të qeverisjes së përgjithshme dhe 13 njësive shpenzuese me buxhet të madh me qëllim sigurimin e një pamje më të qartë të funksionimit dhe progresit të sistemit të kontrollit të brendshëm për vitin 2022

² Pranë Drejtorisë së Harmonizimit të Menaxhimit Financiar, Kontrollit dhe Kontabilitetit janë depozituar 146 pyetësorë vetëvlerësimi, ndërkohë që pyetësori i vetëvlerësimit të Bashkisë Pustec nuk është marrë në analizë për shkak të vonësës në dorëzimin e dokumentacionit të nevojshëm për vlerësim

kanë ndjekur kursin me certifikim mbi zhvillimin e procesit të menaxhimit të riskut në njësitë publike;

- Përditësimi i gjurmëve të auditimit/manualit e proceseve të punës, të përgatitura më parë, deri në finalizimin e tyre në Dhjetor të vitit 2022 së bashku me 12 (dymbëdhjetë) plane të menaxhimit të risqeve të të ardhurave në bashkitë e përzgjedhura të Projektit të Financave Lokale;
- Rezultatet e vlerësimit vijojnë të tregojnë problematika lidhur me procesin e menaxhimit të riskut, kryesisht në elementët që lidhen me riskun e mashtrimit duke mos marrë në konsideratë format e ndryshme të mashtrimeve si: falsifikimi i dokumentave, raportimi i informacionit të pasaktë për gjendjen financiare apo performanca në përmbushjen e objektivave të përcaktuar;
- Lidhur me komponentin e monitorimit, nga analiza e kryer rezultojnë se institucionet zbatojnë pjesërisht procedurat monitoruese, vlerësuese e raportuese për sistemin e kontrollit të brendshëm. Në pjesën më të madhe të institucioneve, pyetësi i vetëvlerësimit është instrumenti kryesor për kryerjen e kontrollit nga ana e menaxherëve ndërkohë që mangësi evidentohet edhe në mekanizma të tjerë monitorues të tillë si shërbimi i auditimit të brendshëm, të nevojshëm për vlerësimin e sistemit, dhënien e këshillave apo promovimin e praktikave të mira nëpërmjet dhënies së rekomandimeve.
- Procesi i parashikimit dhe ndërmarrjes së veprimeve korrigjuese është finalizuar me hartimin e dokumentit të planit të veprimit për ngritjen e sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit, ku 109 (njëqind e nëntë) nga 152 njësi publike kanë paraqitur këtë dokument pranë strukturës përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit.

Në vijim, nga analiza e detajuar e 17 parimeve të kontrollit të brendshëm konstatojmë se, sistemi i kontrollit të brendshëm për vitin 2022 paraqitet *pjesërisht efektiv*, ku një sërë faktorësh kanë ndikuar në realizimin e ciklit të kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, ky vlerësim vjen si rezultat i moskonkludimit të procesit të lidhjes së objektivave strategjike dhe operacionale si dhe detajimit të objektivave në plane konkrete veprimi duke përcaktuar linjat e qarta të përgjegjshmërisë për përmbushjen dhe raportimin e tyre nga të gjithë menaxherët. Zhvillimi i këtij procesi përcjell impaktin e tij në planifikimin dhe dokumentimin e risqeve për të realizuar në tërësi një proces të strukturuar të menaxhimit të riskut. Ndërkohë, kufizimet në zbatimin e mekanizmave monitorues dhe vlerësues të sistemit të kontrollit të brendshëm ndikojnë në cilësinë e raportimit të informacionit duke sjellë vështirësi në trajtimin e problematikave dhe propozimin e masave korrigjuese.

Progresi i mëtejshëm në zhvillimin e një sistemi efektiv të kontrollit të brendshëm duke përfshirë një kuadër ligjor dhe nënligjor në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe praktikatat më të mira si dhe rritjen e përgjegjshmërisë menaxheriale në funksion të zbatimit të instrumentave të kontrollit të brendshëm përbëjnë standardet themelore për të vijuar angazhimin e qeverisë për aderimin në Bashkimin Evropian.

Për zhvillimin e mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm, rekomandojmë:

- Ndërgjegjësimi i drejtuesve dhe menaxherëve për ngritjen dhe zhvillimin e sistemit të kontrollit të brendshëm përmes udhëzimeve dhe metodologjive të përmirësuara nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe përfshirjes së burimeve të përshtatshme njerëzore;

- Përmirësimi i mëtejshëm i procesit të menaxhimit të riskut nëpërmjet dokumentimit adekuat të risqeve përfshirë dhe riskun e mashtrimit, hartimit të Planeve të Menaxhimit të Trajtimit të Risqeve dhe raportimin e tyre në kohë sipas përgjegjshmërisë dhe linjave të raportimit me qëllim sigurimin e informacionit relevant për risqet strategjike të njësisë publike;
- Përmirësimi i mëtejshëm i procesit të monitorimit dhe vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm si dhe parashikimi i masave konkrete për adresimin e mangësive nëpërmjet hartimit të një sistemi procedurash, të inkuorporuara në bazën rregullative të institucionit me qëllim sigurimin e mbikëqyrjes së performancës nga menaxherët/drejtuesit.
- Asistenca e vazhdueshme për zbatimin e elementëve të përgjegjshmërisë menaxheriale (përcaktimi i objektivave, ndarja e përgjegjësisë, procedurat e delegimit), përmirësimi të procedurave të vlerësimit dhe monitorimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit për të gjitha njësitë publike;
- Shfrytëzimi i erës së re të dixhitalizimit të ofrimit të shërbimeve në funksion të përparimit të sistemeve të teknologjisë së informacionit dhe përmirësimi të cilësisë së shpërndarjes së informacionit financiar dhe jo-financiar;
- Realizimi i trajnimeve të vijueshme nëpërmjet kurrikulave të përmirësuara mbi zbatimin e kërkesave ligjore të menaxhimit financiar dhe kontrollit si dhe forcimi i mëtejshëm i objektivitetit dhe cilësisë gjatë procesit të vetëvlerësimit.

Auditimi i brendshëm në sektorin publik në Shqipëri, si një shërbim i pavarur sigurie dhe këshillimi, ka filluar të funksionojë prej vitit 2003, mbështetur në një kuadër gjithëpërfshirës ligjor dhe metodologjik të hartuar në zbatim të kërkesave të standarteve dhe praktikave të mira profesionale të fushës së auditimit të pranuar ndërkombëtarisht.

Ligji nr. 114/2015 “ Për auditimin e brendshëm në sektorin publik”, i ndryshuar, Manuali i Auditimit të Brendshëm, Standartet Ndërkombëtare të Auditimit të Brendshëm të IIA si dhe një set udhëzuesish rregullojnë veprimtarinë e auditimit të brendshëm, shërbejnë si udhëheqje metodologjike si dhe ofrojnë një tërësi mjetesh dhe teknikash për audituesit e brendshëm publikë. Gjatë vitit 2022, nga Drejtoria e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm, me asistencën teknike të SIGMA’s u propozuan disa ndryshime në ligjin për auditimin e brendshëm, të cilat u miratuan nga Kuvendi i Shqipërisë në 2 Shkurt 2023.

Ndryshimet e miratuara në këtë ligj kanë si qëllim forcimin e mëtejshëm të rolit dhe funksionit të auditimit të brendshëm për një sistem efektiv të menaxhimit të financave publike dhe qeverisjes së njësive të sektorit publik në Shqipëri. Ky ligj synon të sigurojë krijimin e kushteve të përshtatshme për kryerjen e veprimtarisë audituese në përputhje të plotë me kriteret dhe zbatimin e kërkesave të standardeve ndërkombëtare të auditimit në praktikë, si një prekuizitë e domosdoshme për Kontrollin e Brendshëm Financiar Publik.

Në 20 vite zhvillimi dhe progresi, shërbimi i auditimit të brendshëm ka gjetur zbatim në pjesën më të madhe të njësive të qeverisjes së përgjithshme nëpërmjet krijimit të 136 strukturave audituese, në ministritë e linjës, institucione të pavarura, institucione qëndrore, njësitë e vetqeverisjes vendore, shoqëritë aksionere publike, agjenci të nivelit të dytë si dhe njësi të tjera shpenzuese të cilat përmbushin kriteret për krijimin e auditimit të brendshëm brenda vetë njësisë shpenzuese. Pjesa tjetër e njësive të qeverisjes së përgjithshme, bashki dhe agjenci të nivelit të dytë të qeverisjes janë mbuluar nëpërmjet lidhjes së 6 marrëveshjeve ndërinstitucionale apo kontraktimit të shërbimit, ndër të cilat 4 institucione të pavarura dhe 2 bashki.

Raporti Vjetor është mbështetur në konsolidimin e të dhënave të raporteve vjetore të veprimtarisë së **126 njësive të auditimit të brendshëm** që janë funksionale në sektorin publik³, nga 136 të krijuara. Treguesit e raportuar japin informacion mbi strukturat audituese dhe kapacitetet e tyre, realizimin e planit të angazhimeve, vlerësimin e risqeve, sistemet dhe fushat ku gjetjet e auditimit kanë treguar të kenë dobësi materiale, rekomandimet e dhëna nga auditimi lidhur me to, nivelin e zbatimit të rekomandimeve të auditimit, si dhe kufizimet me të cilat janë përballur audituesit e prioritetet për të ardhmen.

Qëllimi i auditimit të brendshëm është të ofrojë siguri mbi njësinë publike në të cilën është krijuar dhe funksionon, për efektivitetin e politikave, zbatimin e procedurave dhe ndihmon mbikëqyrjen e menaxhimit duke verifikuar ekzistencën dhe efikasitetin e kontroleve të brendshme, menaxhimit të riskut, si dhe pajtueshmërinë me kuadrin ligjor dhe rregullator.

Audituesit e brendshëm, duke vlerësuar dhe rishikuar në mënyrë objektive zbatimin e politikave, rregullave, normave dhe procedurave japin siguri të arsyeshme se po bëhet ajo që duhet, se sistemet e kontrollit të brendshëm janë adekuate dhe adresojnë risqet, duke rritur mundësitë për arritjen e objektivave. Në vijim, audituesit e brendshëm mbështesin menaxhimin duke dhënë rekomandimet e duhura dhe cilësore kontribuojnë në forcimin e përgjegjshmërisë menaxheriale, në mirëqeverisjen e organeve publike dhe rritjen e efektivitetit të mirëadministrimit të fondeve.

Analiza e veprimtarisë dhe funksionimit të auditimit të brendshëm publik jep një panoramë të zhvillimeve të këtij shërbimi gjatë vitit 2022, dhe tregon se përpjekjet për të siguruar një shërbim të auditimit plotësisht në përputhje me kërkesat e standarteve dhe praktikave profesionale të fushës kanë çuar drejt përmirësimit të vazhdueshëm dhe drejt forcimit e konsolidimit të rolit të auditimit të brendshëm në mbështetje e ndihmë të menaxhimit, si një qasje sistematike dhe e disiplinuar që synon t'i sjellë vlerë të shtuar njësisë publike.

Zhvillimi i veprimtarisë audituese vijon të shoqërohet me sfida dhe problematika të cilat janë ende prezent në çështje thelbësore dhe tepër të rëndësishme në realizimin e shërbimit të auditimit në pajtueshmëri të plotë me standardet dhe parimet profesionale të fushës së auditimit, qoftë në nivel kombëtar ashtu dhe në nivel individual institucional, dhe kjo kërkon vëmendje të vendimarrësve dhe politikëbërësve, ndërgjegjësim dhe mbështetje për një auditim të pavarur nga pikëpamja funksionale dhe organizative.

Treguesit e zhvillimit dhe funksionimit të auditimit të brendshëm gjatë vitit 2022, në njësitë publike përfshijnë :

- Krahas 136 njësive publike të cilat kanë të siguruar shërbimin e auditimit të brendshëm në një nga format e përcaktuara në Ligjin nr. 114/2015 “ Për auditimin e brendshëm në sektorin publik”, ka ende organe/njësi publike nga të cilat: **11 institucione të pavarura, 9 agjenci dhe 9 bashki, që nuk janë mbuluar me shërbimin e auditimit të brendshëm** në asnjë nga format e përcaktuara me kuadrin rregullator .
- Ka një përmirësim të dukshëm krahasuar me vitin 2021, pasi numri i njësive të pambuluara me shërbim të auditimit është **13 njësi publike më pak se një vit më parë**. Përmirësimet në ligjin për auditimin e brendshëm synojnë të adresojnë efektivisht këtë

³ 10 NJAB janë miratuar në strukturat e njësive publike por nuk janë kompletuar me stafin e nevojshëm.

çështje duke siguruar që çdo njësi publike të sigurojë shërbimin e auditimit të brendshëm, në mënyrë periodike duke përfshirë fushat dhe sistemet me risk të lartë.

- 126 struktura të auditimit të brendshëm realizojnë veprimtarinë audituese në mënyrë të planifikuar, mbështetur në Planin Strategjik dhe Vjetor, ku pasqyrohen objektivat e veprimtarisë së auditimit të brendshëm, masat që parashikohen të ndërmerren për arritjen e këtyre objektiveve si dhe burimet e kërkuara për të arritur këto objektiva. Për vitin 2022, nga 1109 angazhime auditime të planifikuara, 1008 auditime mundën të mbylleshin plotësisht që përfaqësojnë **91% të Planit Vjetor të Angazhimeve**;
- Në **1008 angazhime auditimi** u identifikuan **7260 gjetje** të shkeljeve të procedurave, devijimeve dhe dobësive në sistemet e administrimit të pronës publike, prokurimit publik, pagesave, shpërblimeve, menaxhimit të asetëve, sistemi i tatim taksave, si dhe sisteme të tjera sipas fushës së përgjegjësisë së njësive publike;
- Për gjetjet e identikuara, auditimi i brendshëm ka **dhënë 7808 rekomandime** për përmirësim sistemi, ndryshime të kuadrit rregullator dhe masa organizative dhe të qeverisjes;
- Vërehet të jetë ruajtur një nivel i lartë i pranimit të rekomandimeve nga subjektet e audituara në masën **99,2%**, (vetëm **63 rekomandime nuk janë pranuar**).
- **Nga 7745 rekomandime të pranuar, 4030 rekomandime janë zbatuar plotësisht dhe 3337 rekomandime janë në proces zbatimi.** Kjo përfaqëson një nivel 52 % të rekomandimeve të zbatuara brenda periudhës raportuese duke ruajtur një trend rritës në përputhje me objektivat në kuadër të Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike 2019 – 2022.
- **Rekomandimet e dhëna dhë në proces zbatimi nga auditimet e një viti më parë (të vitit 2021), kanë vijuar të zbatohen gjatë vitit 2022 duke arritur në 56% të rekomandimeve të dhëna dhe zbatuara gjatë dy viteve;**
- Një pjesë e gjetjeve të auditimit janë konstatuar të kenë shkaktuar efekt financiar negativ në masën **406.3 milionë lekë**. Struktura e dëmit ekonomik të shkaktuar identifikon peshën specifike më të madhe në sistemin e tatim-taksave dhe doganave rreth 41.2%, rreth 25.5% të specifikuara tek të tjera sipas fushave të përgjegjësisë së njësisë publike dhe 9.1% në sistemin e pagave, shpërblime, trajtime, komisione;
- Ka një tendencë në rritje të rasteve të identikuara për dyshim të parregullsive dhe keqmanaxhimit /keqadministrimit financiar nga strukturat e auditimit të brendshëm. Gjatë vitit 2022, në total janë raportuar në **11 njësi shpenzuese për raste të dyshuara të parregullsive dhe shkeljeve të rënda** (5 raste më shumë se një vit më parë), të cilat në gjykimin profesional të audituesve janë dërguar për investigim të mëtejshëm tek Titullari përkatës për ndjekje nga Drejtoria e Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë dhe në institucione të tjera: 2 raste Ministria e Brendshme, 3 raste Ministria e Kulturës, 1 rast Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, 1 rast Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve, 1 rast Instituti Sigurimeve Shoqërore (Prokurorisë së Rrethit Shkodër), 1 rast Posta Shqiptare sha (Prokurorisë së Rrethit Tropojë) dhe 2 subjekte auditimi nga Universiteti Mjeksisë Tiranë;
- Gjetjet në sistemin e kontrollit të brendshëm, menaxhimit financiar dhe menaxhimit të riskut janë identifikuar kryesisht në:
 - **Mungesë e kapaciteteve administrative dhe profesionale** të njësive publike për të ndërtuar, mbajtur dhe përditësuar elementët e nevojshëm të kornizës së kontrollit të brendshëm (COSO);
 - **Mungesa e Regjistrimit të riskut**, si dhe në disa raste mos përditësimi dhe mungesa e rishikimit periodik të risqeve;
 - **Procedura jo efektive dhe mungesë të manualeve të punës**;
 - **Mosekzistenca e Gjurmës së Auditimit** të miratuar për proceset kryesore;

- *Rregullore te brendshme jo adekuate*, të papërditësuara;
 - *Mungesë të përcaktimit dhe përshkrimit* të saktë të detyrave dhe përgjegjësi, mosekzistencë të ndarjes të qartë të detyrave ndërmjet funksioneve të ndryshme;
 - *Sistem raportimi jo koherent dhe i përshtatshëm, monitorimi dhe mbikqyrje e pamjaftueshme*.
- Rregjistrimi dhe administrimi i aseteve të njërive publike ka treguar të ketë mangësi materiale lidhur me: plotësinë, ekzistencën, përkatësinë, si dhe pasaktësi në hartimin e regjistrit të aseteve, ç'ka përbën një faktor risku potencial në mirëadministrimin e pronës publike;
 - Në total kanë raportuar mbi auditimin e detyrimeve të prapambetura **63 njësi shpenzuese**. Auditimi i brendshëm konstaton se në disa nga ministritë e linjës vazhdon të mbahet trend pozitiv, por mbetet opinion negativ për njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe agjenci të nivelit të dytë të qeverisjes. Nga gjetjet e auditimit konstatohet se ka dobësi të theksuara në zbatimin e standardeve të kontabilitetit lidhur me regjistrimin, njohjen dhe ndjekjen e detyrimeve të prapambetura. Gjithashtu, mosmarrja e masave të nevojshme parandaluese në mënyrë të veçantë në planifikimin dhe ekzekutimin e buxhetit të shtetit, ka ndikuar në krijimin e detyrimeve të reja;
 - Sigurimi i cilësisë në auditim, krahas krijimit të Programit të Kontrollit të Cilësisë dhe përmirësimit, mbulohet në një masë të gjerë nga vlerësimet e jashtme të cilësisë të cilat kryhen nga Drejtoria e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm në të gjithë strukturat e auditimit të brendshëm publik. Gjatë vitit 2022, u realizuan **24 vlerësime të jashtme të cilësisë** për veprimtarinë e Njësive të Auditimit të Brendshëm, kryesisht në njësi të vetëqeverisjes vendore (13 Bashki), agjenci dhe qendra shërbimi publik të nivelit të dytë të qeverisjes qendrore (3 njësi të auditimit të brendshëm), shoqëritë publike (1 shoqëri aksionere), universitete publike (5 njësi të auditimit të brendshëm) dhe spitale rajonale (2 njësi të auditimit të brendshëm, të cilat janë identifikuar nëpërmjet monitorimit të vazhdueshëm të raportimit dhe planifikimit si subjekte në risk të lartë.
 - Deri në fund të vitit 2022 janë realizuar gjithsej 98 misione kundrejt 136 njësi të auditimit të brendshëm të krijuara, pra 78 % e sistemit, është vlerësuar për nivelin e përputhshmërisë së punës audituese me kërkesat e kuadrit ligjor dhe standarteve të auditimit.
 - Nga Drejtoria e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm janë dhënë Opinione të Vlerësimeve të cilat përfshijnë:
 - 8.3% opinion pozitiv: Veprimtaria e auditimit të brendshëm përgjithësisht në përputhje me kërkesat e SNA
 - 12.5% opinion negativ: Veprimtaria e auditimit të brendshëm përgjithësisht në mospërputhje të plote me kërkesat e SNA;
 - 41.7% opinion thajse negativ: Veprimtaria e auditimit të brendshëm në pjesën më të madhe është në mospërputhje të pjesshme me kërkesat e SNA, përmirësime të rëndësishme janë të nevojshme;
 - 37.5% opinion pjesërisht pozitiv: Veprimtaria e auditimit të brendshëm në disa fusha është në mospërputhje me kërkesat e SNA.
 - Opinione të dhëna nga vlerësimet tregojnë dobësi të strukturave audituese në nivel të qeverisjes lokale dhe qendrat spitalore lidhur me përmbushjen e kriterëve të përcaktuara në Ligjin për auditimin e brendshëm, si në krijimin e njësive të auditimit të brendshëm dhe/apo forma e sigurimit të shërbimit të auditimit, në rekrutimin e audituesve të brendshëm po ashtu dhe zbatimin e standardeve të punës audituese;

- Në strukturat e auditimit, janë të punësuar 435 auditues kundrejt 499 të nevojshëm, pra evidentohen **64 vende vakante**. Gjatë vitit janë punësuar auditues të rinj, por për shkak të largimeve, kryesisht për shkaqe natyrale pozicionet vakante mbetet në të njëjtat tendenca;
- Struktura profesionale e audituesve të brendshëm konsiston në: 348 ekonomistë, 67 juristë dhe 20 me profesione të tjera specifike sipas sektorëve të ekonomisë. Kriteri i eksperiencës përmbushet nga 245 auditues të brendshëm që kanë vjetërsi pune mbi 5 vjet dhe 190 kanë vjetërsi në auditim deri në 5 vjet;
- Nëpërmjet Programit të Trajnimit të Vijueshëm Profesional për vitin 2022, janë trajnuar 309 auditues të brendshëm të certifikuar në 8 tema, të cilat mbuluan: qasjen e auditimit mbi bazë risku, adresimin e rasteve të korrupsionit dhe mashtrimit financiar, sistemin buxhetor, prokurimet publike dhe auditimin e detyrimeve të prapambetura, planifikimin, raportimin dhe ndjekjen e rekomandimeve të auditimit;
- Në Korrik të vitit 2022 filloi procesi i certifikimit për sezonin 2022-2023, të cilin po e ndjekin 81 auditues të brendshëm në sektorin publik, nëpërmjet të cilit të gjithë audituesit e brendshëm ndoqën trajnimet dhe u testuan për t'u pasqisur me dëshminë profesionale, si një kusht thelbësor për ndërtimin dhe zhvillimin e aftësive dhe kapaciteteve audituese;
- Si element i rëndësishëm për mirëqeverisjen në 5 njësi publike janë krijuar dhe funksionojnë Komitetet e Auditimit të Brendshëm që përfshijnë: 3 Ministri dhe 1 Institucion i Pavarur (Këshilli i Lartë Gjyqësor) dhe 1 njësi të pushtetit vendor (Bashkia Kamëz). Komitetet kanë raportuar tek Ministri përkatës dhe kanë adresuar rekomandime në drejtim të veprimtarisë së auditimit të brendshëm.

Auditimi i brendshëm luan një rol të rëndësishëm në mirëqeverisjen e shëndetshme, dhe për këtë arsye nuk kërkohet vetëm kryerja e shërbimeve të sigurisë të ofruara nëpërmjet auditimeve të përputhshmërisë dhe auditimeve financiare, por edhe të shërbejë si partner strategjik dhe të shtojë vlerë në veprimtarinë e njësisë publike drejt përmirësimit të proceseve organizative dhe sigurimit të efikasitetit dhe efikasitetit të tyre.

Në këtë këndvështrim, prioritetet për të ardhmen në fushën e auditimit të brendshëm do të përfshijnë:

- Auditimet për vlerësimin e sistemeve të qeverisjes dhe administrimit që përfshijnë vlerësimin e proceseve të vendimmarrjes, vendimeve strategjike dhe operacionale, mbikëqyrjen e menaxhimit të riskut, promovimin e etikës dhe vlerave të përshtatshme brenda organizatës, sigurimin e menaxhimit efektiv organizativ të performancës dhe llogaridhënies; Në planifikimin e veprimtarisë, auditimi i brendshëm duhet të përfshijë të gjitha sistemet dhe fushat që lidhen me dobësitë sistematike dhe risqet e identifikuara nga vlerësimi i sistemeve të menaxhimit financiar dhe kontrollit në subjektet publike;
- Aplikimi i qasjes së auditimit mbi bazë risku për të mundësuar që auditimet të orientohen në vlerësimin e risqeve më të rëndësishme për planifikimin dhe zbatimin e projekteve dhe programeve për arritjen e objektivave strategjike të njësive publike, duke mundësuar kryerjen me efektivitet dhe efikasitet të auditimit;
- Auditimi i detyrimeve të prapambetura, si sistem me risk të lartë të përfshihet në planin vjetor të njësive të auditimit të brendshëm për të gjithë ato njësi shpenzuese që paraqiten me të tilla detyrime, mbështetur në një analizë të hollësishme të rrenjës. Drejtoria e Harmonizimit për Auditimin e Brendshëm të koordinojë e sigurojë bashkëpunim dhe komunikim me të gjithë këto institucione duke ofruar një qasje të

unifikuar auditimi për të gjitha njësitë e auditimit të brendshëm dhe auditimin e jashtëm;

- Krijimi i një rrjeti efektiv të komunikimit me/ndërmjet njësive publike dhe monitorimi i vazhdueshëm për tu siguruar që shërbimi i auditimit të brendshëm realizohet në të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme dhe në përputhje me kërkesat e kuadrit ligjor, Standardeve Ndërkombëtare të pranuara dhe praktikave të mira profesionale;
- Realizimi i vlerësimeve të jashtme të cilësisë së veprimtarisë së auditimit të brendshëm në sektorin publik, për vlerësimin e përputhshmërisë së kësaj veprimtarie me standardet ndërkombëtare të pranuara, si një mjet i rëndësishëm në identifikimin e mangësive dhe ndërmarrjen e iniciativave dhe veprimeve për ndryshim pozitiv dhe fuqizim të sistemit të auditimit të brendshëm në sektorin publik;
- Zhvillimi i një kuadri ligjor dhe metodologjik adekuat, udhëheqës për auditimin e brendshëm, i mbështetur në një analizë të thellë të realizimit të veprimtarisë audituese duke siguruar përputhshmërinë me *acquis communautaire*, kërkesat e standardeve dhe rekomandimeve të Komisionit Evropian;
- Forcimi dhe zhvillimi profesional i audituesve të brendshëm nëpërmjet programeve efektive të trajnimit dhe certifikimit, ku të ndërthuren përgjigjet efektive të nevojave individuale dhe institucionale për ndërtimin dhe rritjen e kapaciteteve audituese;
- Programi i Zhvillimit Profesional të ofrojë siguri të arsyeshme që audituesit e brendshëm janë të kualifikuar për të ushtruar funksionin e audituesit me nivel të lartë të aftësive dhe kompetencave profesionale.
- Bashkëpunimi me institucione të tjera kombëtare dhe ndërkombëtare për të sjellë në sistemin e auditimit të brendshëm eksperiencat më të mira dhe praktikatat bashkëkohore të profesionit të vendeve më të zhvilluara anëtare të Bashkimit Evropian;
- Forcimi i bashkëpunimit ndërmjet auditimit të brendshëm dhe të jashtëm, duke ndarë mundësi dhe eksperiencat të përbashkëta në fushën e zhvillimit profesional, metodologjive dhe qasjeve të auditimit bazuar në marrëdhënie të ndërsjellta bashkëveprimi sipas Marrëveshjes së Bashkëpunimit Ndërinstitucional dhe nën drejtimin e Sekretariatit Teknik të Përbashkët.

KAPITULLI I- VLERËSIMI I PERFORMANCËS SË NJËSIVE TË QEVERISJES SË PËRGJITHSHME

Monitorimi i performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme vlerëson stadin aktual të zhvillimit të veprimtarisë së institucioneve duke identifikuar dhe evidentuar progresin e arritur dhe mangësitë në funksionimin e këtij sistemi. Ky proces, i nevojshëm për garantimin e eficiencës dhe cilësisë së elementëve të kontrollit të brendshëm, përbën dhe një nga kërkesat kryesore që vendi ynë duhet të ndjekë gjatë procesit të integritimit në Bashkimin Evropian (BE).

Treguesit e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm përcaktojnë se çfarë përfshin në praktikë funksionimi i sistemit të kontrollit të brendshëm dhe përvijojnë kërkesat për sigurimin e parimeve bazë për një qeverisje të mirë publike.

Ashtu si çdo vit vlerësues, edhe gjatë vitit 2022, Drejtoria e Përgjithshme e Harmonizimit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik (DPH/KBFP) në bashkëpunim me Drejtorinë e Përgjithshme të Buxhetit dhe Drejtorinë e Përgjithshme të Thesarit u angazhuan në kryerjen e analizave për gjenerimin e të dhënave për 18 (tetëmbëdhjetë) tregues performance mbi planifikimin, zbatimin dhe ekzekutimin e buxhetit si dhe treguesit për implementimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm. Treguesit e performancës dhe mënyra e vlerësimit të tyre është përcaktuar në Metodologjinë për Monitorimin e Performancës së Sistemit të Kontrollit të Brendshëm në Njësitë Publike, miratuar me Urdhrin e Ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 221, datë 01.12.2021 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Urdhrin nr. 117, datë 01.04.2019 “Për miratimin e metodologjisë për monitorimin e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm të njësive publike”. Konkretisht, treguesit e performancës klasifikohen si më poshtë vijon:

Tabela 1. Treguesit e Performancës dhe burimet e të dhënave sipas Drejtorive në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë

Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit	Drejtoria e Përgjithshme e Thesarit	Drejtoria e Harmonizimit të MFKK	Drejtoria e Harmonizimit të AB
1. Realizimi i shpenzimeve buxhetore (në %)	1. Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit	1. Hartimi me cilësi i Planit të Veprimit të MFK-së dhe paraqitja brenda afateve kohore të përcaktuara	1. Organizimi i NJAB-ve dhe kapacitetet e AB
2. Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik (në %)	2. Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (Ilogaria ekonomike 486)	2. Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm	2. Cilësia e përgatitjes së planifikimit strategjik dhe vjetor nga NJAB-të
3. Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura	3. Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit	3. Efektiviteti i mekanizmeve bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit	3. Cilësia e përgatitjes së Raportit vjetor të NJAB-ve

		publik	
4.Realizimi i shpenzimeve kapitale	4.Numri i urdhër prokurimeve të paautorizuara		4.Zbatimi i rekomandimeve të AB-së
5. Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit	5.Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës		
	6.Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi		

Për vitin 2022, duke marrë në konsideratë natyrën e veprimtarisë së institucioneve, kompleksitetin e proceseve të punës si dhe nivelin e angazhimit të njërive të qeverisjes së përgjithshme (NJQP) të marra në analizë, evidentohen disa mungesa në të dhënat e treguesve të performancës apo tregues të cilët nuk aplikohen në disa prej tyre, të referuar përgjatë analizës së performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në këto njësi si dhe janë paraqitur të detajuara në Shtojcën bashkëlidhur këtij raporti.

Bazuar në vlerësimet e treguesve të mësipërm nga drejtoritë përkatëse, është realizuar rankimi i ministrive të linjës, bashkive, institucioneve të pavarura dhe njërive shpenzuese me buxhet të madh për vitin 2022, ku vlen të theksohet se, niveli i vlerësimit maksimal në pikë për pjesën më të madhe të institucioneve ka pësuar një rritje të lehtë në krahasim me vitin e kaluar.

✓ **Rankimi i Ministrive të Linjës**

Tabela 2. Rankimi i Ministrive të Linjës sipas treguesve të performancës për vitin 2022 dhe krahasimi me vitin 2021.

Rankimi për vitin 2022	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2021(+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2022 (nga 72 pikë gjithsej)
1	↑ (+5)	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	60.5
2	↑ (+1)	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë	60
3	↓ (-2)	Ministria e Financave dhe Ekonomisë	59
4	↑ (+1)	Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	58
4	(-)	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale	58
5	(-)	Ministria e Brendshme	57
6	(-)	Ministria e Mbrojtjes	54
7	↓ (-5)	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	48.5
8	↓ (-1)	Ministria e Drejtësisë	47
9	↓ (-1)	Ministria e Kulturës	46.5

✓ Rankimi i njësive shpenzuese me buxhet të madh

Njësitë shpenzuese me buxhet të madh mbeten në fokus të vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm dhe monitorimit të performancës së veprimtarisë së tyre përgjatë vitit 2022. Drejtoria e Harmonizimit të Menaxhimit Financiar, Kontrollit dhe Kontabilitetit (DH/MFKK), me qëllim sigurimin e një pamje më të qartë të funksionimit dhe progresit të këtij sistemi për vitin 2022, ka vijuar procesin e vlerësimit të treguesve të performancës për 13 njësi shpenzuese me buxhet të madh duke mundësuar krahasimin në performancë përgjatë dy viteve..

Analiza e detajuar e treguesve të performancës për këto institucione paraqitet në Aneksin nr.1 të këtij raporti.

Tabela 3. Rankimi i njësive shpenzuese me buxhet të madh sipas treguesve të performancës për vitin 2022 dhe krahasimi me vitin 2021

Rankimi për vitin 2022	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2021 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2022 (nga 72 pikë gjithsej)
1	↑ (+1)	Garda e Republikës	55
2	↓ (-1)	Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve	54.5
3	(-)	Drejtoria e Përgjithshme e Doganave	54
4	↑ (+3)	Spitali Universitar i Traumës	53
4	(-)	Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural	53
5	↑ (+3)	Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve	51.5
6	↑ (+1)	Autoriteti Rrugor Shqiptar	51
7	↓ (-1)	Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”	49.5
8	↑ (+1)	Agjencia e Trajtimit të Pronave	49
9	↓ (-5)	Autoriteti Kombëtar i Ushqimit	48.5
10	↓ (-4)	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit	47
10	↓ (-3)	Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive	47
11	↓ (-6)	Agjencia Kombëtare e Ujësjetllës Kanalizime dhe Infrastrukturës së Mbetjeve	43

✓ Rankimi i bashkive qendër qarku

Tabela 4. Rankimi i Bashkive qendër qarku, sipas treguesve të performancës për vitin 2022 dhe krahasimi me vitin 2021

Rankimi për vitin 2022	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2021 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2022 (68⁴ nga 72 pikë gjithsej)
1	(-)	Bashkia Korçë	51
2	↑ (+3)	Bashkia Gjirokastrë	50.5
3	↓ (-1)	Bashkia Durrës	48

⁴ Treguesi i performancës “Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit” nuk është vlerësuar për shkak të mungesës së të dhënave për këtë grup institucionesh

4	↓ (-1)	Bashkia Shkodër	46
5	↓ (-3)	Bashkia Tiranë	44
5	↑ (+3)	Bashkia Vlorë	44
6	↓ (-2)	Bashkia Berat	43
7	(-)	Bashkia Lezhë	41
8	↓ (-1)	Bashkia Fier	39.5
8	(-)	Bashkia Kukës	38
8	↓ (-2)	Bashkia Elbasan	37
9	(-)	Bashkia Dibër	33

Tabela 5. Rankimi i Bashkive të tjera sipas treguesve të performancës për vitin 2022 dhe krahasimi me vitin 2021

Rankimi për vitin 2022	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2021 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2022 (68 nga 72 pikë gjithsej)
1	↑ (+3)	Bashkia Kolonjë	54
2	↓ (-1)	Bashkia Lushnje	52
3	↑ (+5)	Bashkia Devoll	51.5
4	↑ (+1)	Bashkia Mirditë	49
5	↓ (-3)	Bashkia Dropull	47
6	(-)	Bashkia Kamëz	46
7	↓ (-1)	Bashkia Maliq	45.5
8	↓ (-2)	Bashkia Klos	44.5
9	↑ (+1)	Bashkia Vau Dejës	44
10	↓ (-4)	Bashkia Patos	43.5
10	↓ (-2)	Bashkia Divjakë	43.5
11	↓ (-4)	Bashkia Tepelenë	42.5
11	(-)	Bashkia Dimal	42.5
12	↓ (-4)	Bashkia Skrapar	42
12	↓ (-9)	Bashkia Finiq	42
13	↓ (-7)	Bashkia Krujë	41
14	↓ (-2)	Bashkia Gramsh	40.5
14	↓ (-3)	Bashkia Vorë	40.5
15	↓ (-1)	Bashkia Mat	40
15	↓ (-7)	Bashkia Selenicë	40
16	↓ (-4)	Bashkia Kuçovë	39
17	↓ (-9)	Bashkia Prrenjas	38.5
18	↓ (-12)	Bashkia Pogradec	38
19	↓ (-11)	Bashkia Cërrik	37.5
19	↓ (-3)	Bashkia Fushë-Arrëz	37.5
20	↓ (-13)	Bashkia Roskovec	37
20	↓ (-10)	Bashkia Libohovë	37
20	↓ (-5)	Bashkia Kelcyrë	37
21	↓ (-10)	Bashkia Has	36.5
22	↓ (-11)	Bashkia Shijak	36
23	↓ (-14)	Bashkia Memaliaj	35.5

24	↓ (-20)	Bashkia Bulqizë	35
24	↓ (-19)	Bashkia Librazhd	35
24	↓ (-8)	Bashkia Malësi e Madhe	35
25	↓ (-14)	Bashkia Kurbin	33
25	↓ (-12)	Bashkia Himarë	33
26	↓ (-9)	Bashkia Mallakastër	31.5
26	↓ (-12)	Bashkia Peqin	31.5
27	↓ (-11)	Bashkia Përmet	31
27	↓ (-13)	Bashkia Poliçan	31
27	↓ (-20)	Bashkia Tropojë	31
28	↓ (-10)	Bashkia Rogozhinë	30.5
28	↓ (-17)	Bashkia Sarandë	30.5
29	↓ (-10)	Bashkia Delvinë	30
30	↓ (-11)	Bashkia Kavajë	28.5
31	↓ (-19)	Bashkia Pukë	27
32	↓ (-10)	Bashkia Belsh	26
33	↓ (-13)	Bashkia Pustec	24
34	↓ (-13)	Bashkia Konispol	22

Tabela 6. Rankimi i Këshillave të Qarkut sipas treguesve të performancës për vitin 2022 dhe krahasimi me vitin 2021

Rankimi për vitin 2022	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2021 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2022 (68 ⁵ nga 72 pikë gjithsej)
1	(-)	Qarku Kukës	44
2	↑ (+6)	Qarku Gjirokastër	36
3	↑ (+3)	Qarku Korçë	34
4	↑ (+1)	Qarku Shkodër	33
4	↑ (+3)	Qarku Elbasan	33
5	↓ (-2)	Qarku Tiranë	32
5	↓ (-1)	Qarku Berat	32
6	↑ (+1)	Qarku Durrës	30
7	↑ (+2)	Qarku Lezhë	28
7	↓ (-2)	Qarku Vlorë	28
7	(-)	Qarku Dibër	28
8	↓ (-6)	Qarku Fier	27

⁵ Treguesi i performancës “Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit” nuk është vlerësuar për shkak të mungesës së të dhënave për këtë grup institucionesh

✓ **Rankimi i institucioneve të pavarura dhe Grupit 87 në varësi të Kryeministrit**

Tabela 7. Rankimi i Institucioneve të pavarura sipas treguesve të performancës për vitin 2022 dhe krahasimi me vitin 2021

Rankimi për vitin 2022	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2021 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2022 (nga 72 pikë gjithsej)
1	↑ (+11)	Kryeministria	64
2	↓ (-1)	Shkolla e Magjistraturës	59
3	↑ (+6)	Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave	58
4	↓ (-1)	Inspektoriati i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesit	56
5	↑ (+5)	Instituti i Statistikave	55
6	↑ (+6)	Komisioneri për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil	54
7	↑ (+10)	Komisioni i Prokurimit Publik	53
8	↑ (+2)	Prokuroria e Përgjithshme	52.5
9	↓ (-1)	Zyra e Inspektoriatit të Lartë të Drejtësisë	52
10	↑ (+10)	Agjencia për Mbështetje për Shoqërinë Civile	51
11	↑ (+5)	Kuvendi	50
11	↓ (-9)	Shërbimi Informativ Shtetëror	50
11	↓ (-5)	Kontrulli i Lartë i Shtetit	50
11	↑ (+2)	Agjencia Telegrafike Shqiptare	50
11	↑ (+4)	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve	50
12	↓ (-7)	Këshilli i Lartë Gjyqësor	47.5
13	↓ (-4)	Gjykata Kushtetuese	45
14	(-)	Komisionerët Publikë	44
15	↓ (-11)	Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale	43
16	↓ (-5)	Këshilli Kombëtar i Kontabilitetit	42
17	↑ (+2)	Komisioni i Pavarur i Kualifikimit	41
18	↑ (+3)	Qendra Kombëtare e Kinematografisë	40
18	↓ (-6)	Autoriteti i Konkurrencës	40
18	↓ (-6)	Kolegji i Posaçëm i Apelit	40
19	↓ (-12)	Akademia e Shkencës	39
19	↓ (-4)	Avokati i Popullit	39
20	↓ (-2)	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi	37
21	↓ (-10)	Instituti i Studimeve të Krimeve të Komunizmit	33
21	↓ (-1)	Këshilli i Lartë i Prokurorisë	33
21	↑ (+1)	Byroja Kombëtare e Hetimit	33
22	↓ (-18)	Autoriteti për të Drejtën e Informimit mbi Dokumentet ish-sigurimit	32
23	↓ (-4)	Prokuroria e Posaçme kundër Krimit të Organizuar	30
24	↓ (-2)	Presidenca	24

Institucionet, të cilat nuk e kanë ngritur njësi të auditimit të brendshëm apo nuk e kanë realizuar shërbimin e auditimit të brendshëm me marrëveshje, janë vlerësuar me 0 pikë. Vlen të theksohet se, bazuar në kuadrin ligjor në fuqi të fushës, realizimi i shërbimit të auditimit të

brendshëm me një nga katër format e përcaktuara në ligj, është i detyrueshëm për të gjitha njësitë publike.

Tabela 8. Rankimi i institucioneve të Grupit 87 në varësi të Kryeministrit sipas treguesve të performancës për vitin 2022 dhe krahasimi me vitin 2021

Rankimi për vitin 2022	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2021 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2022 (nga 72 pikë gjithsej)
1	(-)	Autoriteti Shtetëror për Informacionin Gjeohapësinor	57
1	↑ (+4)	Komiteti Shtetëror i Kulteve	57
2	(-)	Drejtoria e Shërbimit Qeveritar	56.5
3	↑ (+2)	Agjencia e Zhvillimit të Territorit	56
3	↑ (+2)	Avokatura e Shtetit	56
4	↑ (+3)	Agjencia për Hapje, Dialog dhe Bashkëqeverisje	54
5	↑ (+4)	Drejtoria e Sigurimit të Informacionit të Klasifikuar	53
5	↑ (+4)	Inspektoriati Qendror	53
5	↓ (-2)	Shkolla Shqiptare e Administratës Publike	53
6	↓ (-4)	Departamenti i Administratës Publike DAP	52
7	(-3)	Autoriteti Kombëtar për Certifikimin Elektronik dhe Sigurinë Kibernetike	51
8	↑ (+3)	Komiteti për Pakicat Kombëtare	50
9	↑ (+1)	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore	48
10	↑ (+2)	Sekretariati Teknik i Këshillit Ekonomik Kombëtar	44
10	(-)	Agjencia për Media dhe Informim	44
11	↓ (-3)	Agjencia e Prokurimit Publik	43
12	↓ (-6)	Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit	41
13	(-)	Agjencia Shtetërore e Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndihmës	39
14	↓ (-4)	Agjencia Kombëtare e Planifikimit Territorit	37
14	↓ (-11)	Agjencia e Ofritit të Shërbimeve Publike të Integruara	37
14	(-)	Agjencia Kombëtare e Rinisë	37
15	↓ (-5)	Agjencia Autonome e Auditimit të Fondeve të BE	34

Një analizë e detajuar për treguesit kryesorë të performancës për njësitë e qeverisjes së përgjithshme paraqitet si vijon:

1.1 Analiza për treguesit e performancës:

1. Planifikimi buxhetor është një hap i rëndësishëm për të arritur suksesin dhe sigurinë në mirëmenaxhimin financiar. Nëpërmjet një planifikimi të mirë buxhetor është e mundur mbikëqyrja e procesit të sigurimit të të ardhurave të mjaftueshme për të mbuluar shpenzimet e nevojshme si dhe marrja e vendimeve financiare më të mira. Treguesi **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore”** përcakton masën në të cilën janë realizuar shpenzimet buxhetore gjatë vitit kundrejt planit të buxhetit të miratuar nga Kuvendi. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.19 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 55%), duke reflektuar një performancë mesatare për njësitë e marra në analizë. Krahasuar me periudhat paraardhëse, evidentohet një paqëndrueshmëri në performancën e këtij treguesi, e cila thekson nevojën për krijimin e kushteve të

favorshme për rritjen e eficiencës dhe efektivitetit lidhur me përdorimin e buxhetit dhe realizimin e shpenzimeve të planifikuara për mbarëvajtjen e veprimtarisë së institucionit. Ndikimin kryesor në vlerësimin e performancës për këtë tregues e paraqesin njësitë e vetëqeverisjes vendore, ku edhe për këtë vit vlerësohet më pak se ministrinë e linjës apo institucionet e pavarura. Nga analiza e kryer nga struktura monitoruese në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë (MFE), për të gjitha grupet e njësisive rezulton se arsytet për mosrealizimin e këtij treguesi në nivelet e preferuara vijnë kryesisht si pasojë e mosrealizimit të shpenzimeve për paga, sigurime në rastet kur nuk plotësohet struktura organizative me punonjës, nga mosrealizimi i shpenzimeve për mallra dhe shërbime apo shpenzimeve për udhëtime e dieta për jashtë vendit, apo nënzhërvanë të tjerë të këtij grupi shpenzimesh. Për institucione ku realizimi në fakt i fondeve paraqitet më i lartë se sa plani fillestar i miratuar në Kuvend, arsyeja është se gjatë vitit këtyre institucioneve i janë shtuar fondet e planifikuara përkatësisht me Aktet Normative të miratuara gjatë vitit 2022, si edhe me përdorimet nga Fondi Rezervë i Buxhetit të Shtetit, nga Fondi i Rindërtimit dhe fondi i veçantë. Gjithashtu, mbartja e grantit të papërdorur të arsimit universitar nga viti 2021, ka ndikuar në shtesën e planit në vitin 2022 për Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë në krahasim me planin fillestar.

2. **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik”**, mat diferencën midis buxhetit të miratuar dhe buxhetit faktik në fund të vitit për çdo grup të shpenzimeve buxhetore të ndara sipas klasifikimit ekonomik. Kategorizimi i shpenzimeve përmirëson raportet e shpenzimeve të njësisë dhe ofron informacion të detajuar mbi shpenzimet dhe kthimin nga investimet. Ky informacion përdoret nga strukturat e financave për planifikimin e buxhetit dhe optimizimin e procesit të shpërndarjes së burimeve. Nga vlerësimi i kryer për këtë tregues, rezultati është 1.7 pikë ose 42%, duke paraqitur një nivel mesatar të performancës së njësisive lidhur me këtë tregues, me një ulje të lehtë në krahasim me vitin e kaluar. Edhe për këtë tregues, njësitë e vetëqeverisjes vendore paraqiten me vlerësimin më të ulët me 0.67 pikë (16.7 %), ku kryesisht evidentohet se llogaritë me treguesin më të ulët janë ato të investimeve dhe subvencioneve, i cili lidhet me afatet kohore që në shumë raste tejkalohen duke vështirësuar realizimin në kohë të këtyre shpenzimeve.
3. Treguesi **“Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura”** paraqet diferencën e stokut 12 – mujor të detyrimeve të prapambetura të vitit buxhetor korrent me stokun 12-mujor të vitit paraardhës në raport me stokun 12 – mujor të vitit paraardhës. Për vitin 2022, ai është vlerësuar mesatarisht 3.23 pikë (81%), duke treguar një nivel të kënaqshëm të realizimit të këtij treguesi për periudhën 2020-2022. Në nivel të përgjithshëm stoku 12 mujor i detyrimeve të prapambetura për vitin 2022 është ulur me 7.2% krahasuar me stokun e detyrimeve të vitit paraardhës 2021. Referuar pikëzimit të përcaktuar në matjen e treguesit të performancës për reduktimin e detyrimeve të prapambetura, me 4 pikë janë vlerësuar disa prej institucioneve që kanë ulur stokun e detyrimeve: Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Kuvendi dhe Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve rezultojnë me shkallën më të lartë të reduktimit të detyrimeve nga viti 2021 në vitin 2022. Gjithashtu, disa ministri apo institucione të tjera si Presidenca, Ministria e Kulturës, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit vlerësohen me 2 pikë pasi kanë mbajtur në nivel konstant stokun e detyrimeve të prapambetura. Ndërkohë që pavarësisht nivelit të përgjithshëm të reduktuar të stokut të detyrimeve, ende ka institucione që paraqesin rritje të nivelit të detyrimeve si: Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, Ministria e Brendshme, Prokuroria e Përgjithshme e cila rezulton me shkallën më të lartë të rritjes së detyrimeve të prapambetura nga viti 2021 në vitin 2022 duke u vlerësuar me 1 pikë.

Vlen të theksohet se tashmë monitorimi i detyrimeve të prapambetura është një proces i konsoliduar në kohë dhe cilësi, përmes monitorimit periodik intesiv të të gjitha detyrimeve të pashlyera të institucioneve buxhetore. Duke nisur nga muaji Dhjetor 2020, ky monitorim dhe raportimi, i cili më parë kryhej mbi bazë tre-mujore nëpërmjet raportimit shkresor të institucioneve, gjenerohet automatikisht nga Sistemi Informatik Financiar i Qeverisë (SIFQ) sipas përcaktimeve të udhëzimit nr. 37, datë 6.10.2020 “Për Monitorimin dhe Publikimin Periodik të Stokut të Detyrimeve të Prapambetura të Qeverisjes së Përgjithshme”. Ky format i raportimit të detyrimeve të prapambetura përveçse rrit saktësinë dhe siguron të dhënat në kohë reale, është gjithashtu një format gjithëpërfshirës duke unifikuar raportin për të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme.

4. Treguesi **“Realizimi i shpenzimeve kapitale”** paraqet devijimin nga plani i realizimit i shpenzimeve kapitale në një vit kundrejt shpenzimeve kapitale totale të planifikuara me ligjin e buxhetit vjetor në Kuvend. Shpenzimet kapitale paraqesin planifikimin afatgjatë dhe shpenzimet për asete duke synuar mbështetjen e mirëqënies dhe përmirësimin e shërbimeve publike. Nisur nga rëndësia, realizimi i shpenzimeve kapitale mbetet në vëmendjen e njësive publike. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 1.39 pikë (35%), duke shfaqur një performancë jo të kënaqshme të njësive publike, (pavarësisht faktit se ka pësuar një rritje në krahasim me dy vitet paraardhëse), duke qenë se paraqet një nivel të konsiderueshëm devijimi nga fondet e planifikuara. Edhe për këtë vit, nga të gjitha grupet e NJQP-ve të marra në analizë, njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë devijimin më të lartë, në krahasim me ministritë e linjës dhe institucionet e pavarura. Për ato njësi, të cilat paraqesin një performancë shumë të ulët të realizimit të këtij treguesi, evidentohet se shkaqet kryesore janë të lidhura kryesisht me problematikat dhe vonesat që ndodhin gjatë kryerjes së procedurave të prokurimit. Nga analiza e kryer, rezulton se, për disa institucione vijon të mbetet praktikë mosplanifikimi i investimeve edhe përgjatë vitit 2022. Ashtu sikurse u theksua më sipër, institucionet duhet të fokusohen në marrjen e masave për realizimin e këtij treguesi pasi mungesa e injektimit të likuiditetit në ekonomi ndikon ndjeshëm në sigurimin e mirëqënies në vend, në mos-stimulimin e rritjes ekonomike, në hapjen e vendeve të reja të punës apo të ardhurat nga tatimet e taksat.
5. **“Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit”** është një tregues tjetër i rëndësishëm, i cili paraqet shumën totale të shpenzimeve për projektet e investimeve në periudhën e vlerësimit (një ose disavjeçare) kundrejt shumës totale të planit shumëvjeçar të parashikuar për projektet. Për shkak të mungesës së të dhënave për vlerësim nga struktura përkatëse në MFE, njësitë e vetëqeverisjes vendore (bashki dhe këshill qarku), nuk përfshihen në analizë për këtë tregues. Për periudhën analizuese, për ministritë e linjës dhe institucionet e pavarura, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 3.35 pikë (ose 84 %) të nivelit referues, duke reflektuar një rritje të lehtë në krahasim me vitin 2021, ku ka qënë i vlerësuar me 3.22 pikë. Pavarësisht vlerësimit për vitin 2022, mund të evidentojmë faktin se pothuajse të gjitha njësitë publike të marra në analizë kanë realizuar një performancë të kënaqshme përsa i përket parashikimit të fondeve në fillim të vitit buxhetor, gjë e cila ka sjellë diferenca apo devijime më të ulëta të planeve buxhetore. Ndërkohë që, problematikat e këtij treguesi vijnë kryesisht nga rishikimi i buxhetit, i cili kryhet duke i kaluar fondet nga projektet me ecuri më të ulët në ato me ecuri më të lartë, ku ecuria e ulët mund të jetë rezultat edhe i planifikimit të gabuar dhe nuk janë mbajtur parasysh faktorët që mund të pengojnë ecurinë e projektit gjatë vitit.
6. Ekzekutimi i buxhetit është një cikël procesesh që përfshijnë monitorimin, përshtatjen dhe raportimin e buxhetit të planifikuar të vitit aktual. Ekzekutimi me sukses i buxhetit

ndikohet nga procedurat financiare të institucionit dhe nga aftësitë administrative. Në këtë kuadër, një nga treguesit e analizuar për vlerësimin e performancës është **“Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e faturave të dërguara në thesar për pagesë pas afatit kohor prej 30 ditësh kundrejt numrit total të faturave të dërguara për pagesë. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.24 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 54%), duke reflektuar një rritje të lehtë të performancës në krahasim me dy vitet paraardhëse. Pavarësisht rezultatit, realizimi i këtij treguesi mbetet ende mjaft i luhatshëm dhe në nivele jo të kënaqshme për të gjitha grupet e njësisve të qeverisjes së përgjithshme të marra në analizë. Struktura përgjegjëse për gjenerimin dhe analizimin e të dhënave për këtë tregues, evidenton se arsyet e mosdërgimit në kohë të faturave në thesar vijnë për shkak se furnitorët nuk paraqesin faturat në kohë në institucion, dokumentacioni mbështetës i dërguar nuk është i plotë ose i saktë si dhe ndodh që shpesh të ketë vonesa në lidhje me dërgimin e të dhënave bankare të furnitorit. Gjithashtu, një faktor tjetër prezent për rezultatin e vlerësimit të këtij treguesi është paqëndrueshmëria e strukturave dhe mosfunksionimi i institucioneve dhe stafit përkatës me kapacitet të plotë duke sjellë vonesa në respektimin e afateve kohore të vendosura. Për institucionet të cilat kanë kaluar afatin 30-ditor të paraqitjes faturave për likuidim janë dërguar shkresa “tërheqje vëmendje” nga Nëpunësi i Parë Autorizues, çdo muaj gjatë vitit 2022, për marrjen e masave të nevojshme dhe respektimin e afateve të parashikuara në ligj.

7. **“Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (Ilogaria ekonomike 486)”** është një tjetër tregues i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar me 1.7 pikë (ose 42%), duke pësuar një ulje të lehtë në krahasim me vitin 2021. Referuar vlerësimit për këtë vit, rezulton se 42% e faturave të detyrimeve të prapambetura nuk janë kontabilizuar brenda afatit kohor prej 30 ditësh në SIFQ. Kryesisht, kjo problematikë vjen për shkak të mungesës së fondeve buxhetore nga ana e institucioneve, të cilat ndërmarrin angazhime përtej kapaciteteve të tyre ose për shkak të mosplanifikimit të duhur mujor të arkës. Ajo që duhet të mbahet në konsideratë, është fakti se, gjatë vlerësimit të këtij treguesi, ka pasur mungesë të dhënash për pjesën më të madhe të institucioneve, kryesisht institucionet e nivelit qendror, për të cilat struktura përgjegjëse për thesarin është shprehur se nuk mund të japë një vlerësim për ekzistencën apo jo të faturave të detyrimeve të prapambetura, për aq kohë sa ato nuk janë paraqitur për regjistrim në degët përkatëse të thesarit nga ana e institucioneve.
8. Një tregues tjetër i analizuar është **“Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e kontratave të dërguara pranë degëve të thesarit pas tre ditëve nga data e nënshkrimit të tyre kundrejt numrit total të kontratave të dërguara në thesar. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 1.57 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 39%), duke reflektuar një situatë jo të kënaqshme dhe të luhatshme për periudhën 2020-2022. Të gjitha grupet e institucioneve paraqesin mangësi në këtë fushë, kryesisht njësitë e pavarura dhe ministritë e linjës të vlerësuara respektivisht me 1.55 pikë dhe 1 pikë. Ndërkohë, arsyet për mosrealizimin e këtij treguesi vijnë kryesisht si pasojë e mungesës së disponibilitetit të personave, të cilët nënshkruajnë kontratën, duke shkaktuar vonesa në dërgimin e tyre. Gjithashtu, ashtu siç është kontestuar edhe nga institucionet e marra në analizë, afati ditor prej 3 ditësh për dërgimin e kontratave në thesar është praktikisht i pamundur për t’u zbatuar, kryesisht nga ato institucione të cilat nënshkruajnë dhe menaxhojnë një numër të konsiderueshëm kontratash. Për institucionet të cilat kanë tejkaluar afatin 3-

- ditor të paraqitjes së urdhrave të blerjes në degët e Thesarit janë dërguar shkresat “tërheqje vëmendje” nga Nëpunësi i Parë Autorizues, çdo muaj gjatë vitit 2022, për marrjen e masave të nevojshme dhe respektimin e afateve të parashikuara në ligj.
9. Treguesi “**Numri i urdhër-prokurimeve të paautorizuara**” paraqet numrin e urdhër prokurimeve të paautorizuara kundrejt shumës totale të urdhër prokurimeve të dërguara për pagesë në thesar. Nga analiza e kryer, rezulton se për vitin 2022, ky tregues paraqet një performancë mjaft të kënaqshme për të gjitha grupet e institucioneve, duke u vlerësuar me 3.9 pikë (ose 97%), me një performancë të ngjashme e të qëndrueshme me dy vitet paraardhëse. Institucionet me vlerësimin më të ulët paraqiten bashkitë, ndërkohë që grupet e tjera të institucioneve kanë një vlerësim maksimal, si rezultat i faktit se të gjitha njësitë publike kanë detyrimin të paraqesin urdhër-prokurimet në Agjencinë e Prokurimeve Publike me autorizimin e Thesarit. Pavarësisht detyrimit ligjor për kryerjen e një procesi të saktë të prokurimit publik, ende paraqitet një numër i vogël institucioneve të cilat devijojnë nga këto rregulla për shkak të mungesës ose mospërputhjes së dokumentacionit mbështetës të urdhër prokurimeve. Edhe në këto raste, specifikisht për institucionet të cilat kanë paraqitur urdhër prokurime të paprocesuara nga degët e Thesarit, MFE nëpërmjet Nëpunësit të Parë Autorizues ka njoftuar zyrtarisht institucionet çdo muaj gjatë vitit 2022, për marrjen e masave të nevojshme dhe respektimin e afateve të parashikuara në ligjin përkatës.
 10. Një tjetër tregues i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është “**Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës**”, i cili përcakton vlerën e avancimeve të kryera gjatë vitit nga njësitë shpenzuese kundrejt totalit të planit vjetor të arkës. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar në nivelin maksimal 4 pikë (ose 100%), duke reflektuar për një situatë mjaft pozitive për këtë fushë për të gjitha institucionet e marra në analizë, e ngjashme edhe me dy vitet paraardhëse. Pavarësisht se problematikat për këtë tregues janë minimale dhe vijnë kryesisht për shkak të situatave emergjente të paparashikuara të institucioneve si dhe mungesës së parashikimit të duhur të fluksit të mjeteve monetare, evidentohet nevoja e parashikimit mujor të fluksit të mjeteve monetare nga institucionet si dhe raportimin në intervale kohore të shpeshta pranë strukturave përgjegjëse në MFE.
 11. Treguesi i fundit i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është “**Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi**”, i cili mat respektimin e afatit kohor, nënshkrimin, përgatitjen dhe paraqitjen e pasqyrave financiare vjetore në NJQP. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar në nivelin 3.81 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 95%), duke reflektuar një performancë të kënaqshme në këtë fushë, e ngjashme me dy vitet paraardhëse. Në zbatim të Udhëzimit nr. 8, datë 09.03.2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në NJQP”, pika 117 dhe 118, të cilat përcaktojnë paraqitjen e pasqyrave financiare dhe afatet kohore ligjore për dorëzimin e pasqyrave financiare, institucionet depozitojnë pasqyrat financiare pranë degëve përkatëse të thesarit. Në degët e thesarit janë depozituar dhe kontrolluar 944 institucione buxhetore dhe ekstrabuxhetore, prej të cilave paraqiten me vlerësim maksimal 88% e institucioneve në kuadër të cilësisë së informacionit financiar dhe kontabël. Ndërkohë që 3.5 % e tyre paraqiten si problematikë lidhur me respektimin e afateve të dorëzimit në kohë të pasqyrave financiare. Ky fakt shërben si faktori kryesor për krijimin e vonesave në hallkat e tjera të përfundimit të procesit të mbylljes së llogarive të tjera kontabël për vitin ushtrimor 2022.
 12. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar, kontrollit dhe kontabilitetit është “**Hartimi me cilësi i planit të veprimit të menaxhimit financiar dhe kontrollit (MFK) dhe paraqitja brenda afateve kohore**

të përcaktuara”, i cili përcakton respektimin e afatit kohor dhe cilësinë e përmbajtjes së Planit të Veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së në NJQP. Plani i veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së ndihmon në evidentimin e masave konkrete, afateve dhe strukturave përgjegjëse për adresimin e problematikave të evidentuara gjatë vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.57 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 64%), duke reflektuar një performancë të përmirësuar ndjeshëm në krahasim me dy vitet paraardhëse për të gjitha grupet e institucioneve,. Nga monitorimi i vazhdueshëm i gjendjes dhe funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në NJQP, DH/MFKK evidenton se ndikimin kryesor në rritjen e performancës për këtë tregues e ka angazhimi dhe mbështetja e vazhdueshme që kjo strukturë ju ofron NJQP. Konkretisht, realizimi i procesit të vlerësimit të cilësisë apo ofrimi i asistencës teknike, ka mundësuar rritjen e ndërgjegjësimit të menaxherëve dhe stafit për njohjen dhe zbatimin e instrumentave të MFK. Rekomandimet e dhëna në raportet e vlerësimit kanë shërbyer si pikënisje për hartimin e planit të veprimit me qëllim evidentimin e masave për adresimin e mangësive të konstatuara dhe ndjekjen në vazhdimësi të tyre duke kontribuar në përmirësimin e mekanizmave të monitorimit të sistemit të kontrollit të brendshëm. Pavarësisht performancës në rritje të këtij treguesi, referuar edhe situatës së prezantuar në pyetësorët e vetëvlerësimit, evidentohen mangësi në zbatimin e tij kryesisht në njësitë e vetëqeverisjes vendore, në të cilat vihet re një mungesë e ndërmarrjes së masave për sigurimin e realizimit të procesit të monitorimit në institucion dhe zbatimit të masave konkrete për adresimin e problematikave. Në këtë kuadër, për vitin 2022 është evidentuar se një pjesë e institucioneve nuk kanë hartuar një plan veprimi për vitin 2023, nuk kanë respektuar formatin e rishikuar dhe miratuar në manualin e MFK si dhe kanë ende në përdorim planin e veprimit për vitin 2022, gjë e cila ka ndikuar edhe vlerësimin me pikë për secilin institucion. Gjithashtu, vazhdon të mbetet problematikë vështirësia e institucioneve në konkretizimin e rekomandimeve të dhëna nga Njësitë e Auditimit të Brendshëm dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit në një plan veprimi për nxitjen dhe përmirësimin e funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm.

13. Një tjetër tregues i analizuar nga DH/MFKK është **“Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm”**, i cili përcakton përmbushjen e kriterëve ligjore, cilësinë e raportit vjetor dhe deklaratës së cilësisë si dhe gjithëpërfshirjen e informacionit mbi statusin e implementimit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike (nëpërmjet pyetësorëve të vetëvlerësimit). Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 3.06 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 76%), duke reflektuar një performancë mesatarisht të kënaqshme në këtë fushë kryesisht për ministrinë e linjës dhe institucionet e pavarura, të ngjashme me dy vitet paraardhëse. Ndërkohë, vlerësimi për njësitë e vetëqeverisjes vendore vijon të jetë më i ulët se për grupet e tjera të marra në analizë, specifikisht 2.75 pikë. Pjesa më e madhe e institucioneve kanë respektuar afatin kohor të dërgimit të raportit vjetor dhe deklaratës së cilësisë si dhe i kanë paraqitur ato në formatin e duhur. Gjithashtu, pyetësorët e vetëvlerësimit, në përgjithësi, kanë pasqyruar një informacion të plotë, gjithëpërfshirës në lidhje me statusin e implementimit si dhe të arsyetuar me evidenca mbështetëse konkrete, duke treguar për një rritje të ndërgjegjësimit lidhur me mënyrën dhe rëndësinë e plotësimit të tij në kuadër të paraqitjes së situatës reale të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike. Ndërkohë, ashtu si vitin e kaluar, ende ka njësi (kryesisht njësi të vetëqeverisjes vendore), të cilat nuk kanë depozituar pyetësorët në formatin e duhur apo përmbajtja dhe cilësia e informacionit të përfshirë nuk ishte në nivelin e dëshiruar për të realizuar një analizë të thelluar të gjendjes së sistemit të kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, edhe për këtë vit analizues, janë evidentuar institucione të cilat

nuk kanë zbatuar kërkesat ligjore në fuqi duke mos depozituar pranë MFE-së, deklaratën dhe raportin për cilësinë dhe gjendjen e sistemit të kontrollit të brendshëm apo pyetësorin e duhur të vetëvlerësimit.

14. Treguesi i fundit i analizuar nga struktura përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar, kontrollin dhe kontabilitetin është **“Efektiviteti i mekanizmave bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit publik”**, i cili vlerëson se në çfarë mase dhe sa shpesh njësitë publike përmbushin kriteret themelore të përgjegjshmërisë menaxheriale. Procedura për vlerësimin e këtij treguesi i referohet përzgjedhjes dhe analizimit të 31 pyetjeve në pyetësorin e vetëvlerësimit, të cilat lidhen me fushën e përgjegjshmërisë menaxheriale. Ky tregues, mbart një rëndësi të veçantë dhe qëndron në fokusin e vlerësimeve të vazhdueshme nga organizmat ndërkombëtarë, si një nga faktorët kryesorë në zhvillimin e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe përmbushjen e kërkesave për integrimin në Bashkimin Evropian. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.91 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 73%), duke reflektuar një performancë të mirë në këtë fushë, të ngjashme me atë të dy viteve paraardhëse. Referuar mekanizmave bazë për zhvillimin e përgjegjshmërisë menaxheriale, nga analiza e detajuar për të gjitha grupet e NJQP, evidentohet se, institucionet kanë miratuar struktura organizative të përshtatshme me madhësinë, natyrën dhe kompleksitetin e veprimtarisë së tyre. Gjithashtu, institucionet kanë të përcaktuara deklaratat e misionit dhe objektivat e tyre strategjike dhe operacionale, pjesë e dokumentit të programit buxhetor afatmesëm, duke krijuar një lidhje organike midis këtyre prioritetëve dhe objektivave të performancës. Në hartimin e këtij dokumenti janë të përfshirë të gjithë drejtuesit e programeve, të cilët analizojnë situatën dhe përcaktojnë, monitorojnë dhe raportojnë prioritetet dhe objektivat për t’u realizuar. Ashtu sikurse është evidentuar edhe nga vlerësimet e kaluara, ende vazhdon të mbetet problematikë mungesa e raportimeve të rregullta periodike si dhe ndërmarrja e masave konkrete për adresimin e çështjeve në lidhje me sistemin e kontrollit të brendshëm, gjë e cila evidenton nevojën për hartimin e një sistemi procedurash lidhur me krijimin, zbatimin dhe raportimin standard periodik pranë menaxherëve apo strukturave të tjera të institucionit.

Referuar përgjigjeve të dhëna dhe situatës së prezantuar në pyetësorët e vetëvlerësimit, fokusi i raportimeve mbetet në dhënien e informacionit mbi performancën financiare, siç janë raportet për monitorimin e buxhetit apo raportet për detyrimet financiare dhe më pak mbi përgatitjen e raporteve periodike mbi ecurinë dhe statusin e implementimit të objektivave të vendosura apo edhe çështjeve që lidhen me sistemet e kontrollit të brendshëm. Një situatë e ngjashme evidentohet edhe nga vlerësimet në terren të realizuara nga DH/MFKK me disa përjashtime ku institucionet e monitoruara kanë krijuar dhe zbatojnë mekanizma për raportimin periodik të objektivave të planifikuara në planet operacionale të punës, proces i cili ndihmon në paraqitjen e një tabloje të qartë të funksionimit të veprimtarisë së institucionit. Një mekanizëm tjetër i rëndësishëm për funksionimin e një sistemi efektiv të përgjegjshmërisë menaxheriale është edhe përdorimi i procedurave të rregullta të delegimit të detyrave dhe përgjegjësive, element ky, që gjen pak zbatim dhe vlerësohet në nivele jo të kënaqshme për pjesën më të madhe të institucioneve. Pavarësisht mbështetjes së ofruar nga MFE nëpërmjet kuadrit rregullator apo asistencës teknike si dhe rekomandimeve të dhëna gjatë kryerjes së vlerësimeve të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm të pakta janë ato institucione që kanë kthyer në praktikë pune procesin e delegimit duke rritur efektivitetin e realizimit të veprimtarisë së tyre. Mangësitë e evidentuara për zbatimin e këtij instrumenti lidhen kryesisht me mungesën e ndërgjegjësimit për të kuptuar

rëndësinë e tij si dhe përcaktimin e qartë të termave, rregullave dhe procedurave që duhet të ndiqen në procesin e delegimit të detyrave brenda njësisë publike.

KAPITULLI II- MENAXHIMI FINANCIAR DHE KONTROLLI

Menaxhimi Financiar dhe Kontrolli është një sistem gjithëpërfshirës i kontrolleve të brendshme të vendosura dhe nën përgjegjësinë e drejtuesve të përdoruesve të buxhetit, i cili, me anë të menaxhimit të risqeve, ofron siguri të arsyeshme se buxheti dhe burimet e tjera do të përdoren në mënyrë të rregullt, etike, me efektivitet, eficiencë dhe ekonomi drejt arritjes së objektivave. Kjo nënkupton dhe kërkon në mënyrë rigorozë përdorimin e fondeve publike në përputhje me ligjet dhe rregulloret e tjera, duke mbrojtur asetet dhe burimet kundër humbjes, keqpërdorimit dhe dëmtimit. Ky sistem drejton dhe kontrollon efektet financiare të operacioneve të përdoruesve buxhetorë duke zhvendosur fokusin e tyre në arritjen e objektivave.

Sistemi i kontrollit të brendshëm në tërësi është një pasqyrë e strategjive, masave dhe procedurave të brendshme, krijuar nga institucionet për të siguruar menaxhimin cilësor të objektivave thelbësorë të cilat garantojnë që njësi publike realizon në mënyrë efektive qëllimin për të cilën është krijuar. Një sistem kontrolli i brendshëm i zhvilluar siç duhet pritet të ekspozojë se si qeveria trajton dhe menaxhon financat e saj duke ofruar gjithashtu transparencë dhe duke krijuar mundësinë për rishikim nga strukturat audituese dhe palë të treta.

Vëmendje të veçantë merr rëndësia e zhvillimit të një sistemi modern të kontrollit të brendshëm duke përfshirë një kuadër ligjor dhe nënligjor në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe praktikat më të mira si dhe rritja e përgjegjshmërisë menaxheriale në funksion të zbatimit të instrumentave të kontrollit të brendshëm. Këto janë standardet themelore për të vijuar angazhimin e qeverisë në procesin historik për aderimin në familjen e madhe evropiane.

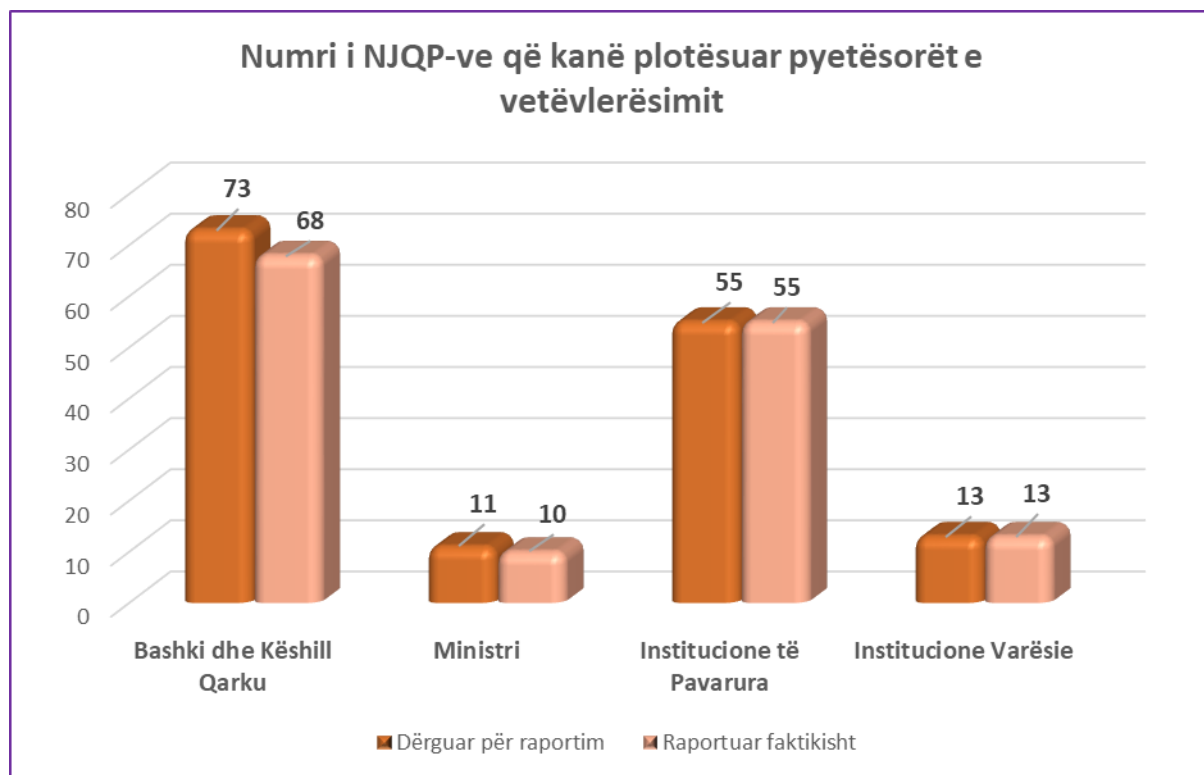
Për vlerësimin e sistemit të MFK në NJQP për vitin 2022, janë marrë në konsideratë pyetësorët e vetëvlerësimit, deklaratat dhe raportet mbi cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik si dhe planet e veprimit për ngritjen e sistemit të kontrollit të brendshëm, të depozituara nga këto njësi sipas dispozitave ligjore në fuqi.

Pranë DH/MFKK janë depozituar 146 pyetësorë vetëvlerësimi nga 152 pyetësorë të shpërndarë në njësitë e sektorit publik. Ndërkohë që, evidentohet se disa⁶ prej njësive të qeverisjes së përgjithshme nuk kanë raportuar në mënyrën e duhur duke pasur mangësi në dokumentacionin e dërguar apo vonesa në depozitim të informacionit të kërkuar.

Në vazhdim, jepen të dhënat për numrin e subjekteve që kanë plotësuar pyetësorin e vetëvlerësimit:

⁶ Bashkitë: Konispol, Rrogzhinë, Finiq, Memaliaj, Kavajë, Vorë, Delvinë, Himarë, Qarku Lezhë, Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme, Sekretariati i Këshillit Ekonomik Kombëtar, Drejtorja e Përgjithshme e Arkivave

Grafiku 1. Numri i NJQP-ve që kanë plotësuar pyetësorin e vetëvlerësimit për vitin 2022

2.1 Analiza e sistemit sipas 17 parimeve të MFK bazuar në vetëvlerësimin e njësive publike

I. Mjedisi i Kontrollit

Mjedisi i kontrollit është komponenti thelbësor mbi të cilin ndërtohen të gjithë komponentët e tjerë. Qëllimi i tij është të përcaktojë politikat, procedurat, synimet dhe strategjitë në të gjithë njësinë publike. Marrë në tërësi, mjedisi i kontrollit reflekton nivelin e mbështetjes që menaxhimi ofron për sistemin e kontrollit të brendshëm.

Vendosja e tonit të duhur në krye është një element i mjedisit të kontrollit që reflektohet në ushtrimin e integritetit dhe vlerave etike në të gjithë njësinë. Ky element fuqizon menaxhimin për të qeverisur dhe mbikëqyrur arritjen e objektivave të njësisë përmes aftësive dhe kompetencës. Në këtë mënyrë, realizohet vlerësimi i performancës dhe stimulohet përgjegjshmëria e menaxherëve për arritjen e objektivave.

Ky komponent mbështetet në pesë parime kryesore, zbatimi i të cilave ndihmon në sigurimin dhe funksionimin e një mjedisi të fortë kontrolli. Mjedisi i kontrollit vlerësohet në tërësi pjesërisht efektiv bazuar në analizën e detajuar të përgjigjeve të dhëna në pyetësorët e vetëvlerësimit për këtë komponent.

Parimi 1 - Njësia Publike demonstroi angazhim për integritet dhe vlerat etike

Ky parim vlerëson progresin e njësive publike në hartimin dhe zbatimin e elementëve dhe mekanizmave funksionalë për zhvillimin e integritetit, vlerave etike dhe aftësive për krijimin e një mjedisi efektiv të kontrollit të brendshëm.

Informacioni i reflektuar në pyetësorët e vetëvlerësimit ka qënë baza për analizimin e situatës dhe vlerësimin e këtij parimi. Ashtu sikurse në dy vitet paraardhëse, ky parim vlerësohet efektiv duke demonstruar një progres për sa i përket zbatimit të parimeve të etikës në institucion dhe realizimit të veprimtarisë nëpërmjet ushtrimit të funksioneve të përcaktuara. Progresi i arritur është rezultat i krijimit të instrumentave mbështetës të tillë si: hartimi i një Kodi të veçantë Etike apo Rregulloret e Brendshme të rishikuara të cilat përmbajnë standardet e sjelljes dhe parimet e etikës. Në këtë dokument janë të evidentuara përgjegjësitë dhe detyrat konkrete të secilit aktor në institucion dhe linjat e raportimit ndërkohë që vijon të ketë mangësi për sa i përket përfshirjes së procedurave të delegimit. Nga analiza e kryer, evidentohet se parimet e etikës dhe respektimi i përgjegjësive të caktuara zbatohen pothuajse nga të gjithë punonjësit dhe janë të pakta rastet e devijimit ndaj këtyre rregullave. Këto raste identifikohen dhe trajtohen nga strukturat përkatëse në njësi sipas rregullave dhe procedurave ligjore në fuqi.

Përsa i përket programeve individuale të trajnimit të punonjësve, në pjesën më të madhe të institucioneve evidentohet se janë marrë masat për hartimin e një regjistri të nevojave për trajnim, të koordinuar paraprakisht dhe depozituar pranë Shkollës Shqiptare të Administratës Publike (ASPA) si institucioni përgjegjës për realizimin e trajnimeve në masë për rritjen e kapaciteteve të punonjësve të administratës publike. Të pakta janë ato institucione të cilat kanë krijuar dhe trajtuar një program të dedikuar për njohjen e punonjësve me bazën rregullatore apo kodin e etikës. Duke marrë në konsideratë faktin se, ASPA realizon trajnimet nëpërmjet platformave online të cilat rrisin mundësinë e aksesit dhe pjesëmarrjes, nga informacionet e vëna në dispozicion, vihet re një rritje e interesit dhe numrit të pjesëmarrësve në këto trajnime.

Parimi 2 - Titullari / Nëpunësi Autorizues (NA) / Bordi apo Këshilli i drejtuesve demonstroi pavarësi dhe përgjegjshmëri në ushtrimin e përgjegjësisë për mbikëqyrje

Ky parim kompleks, vlerëson përgjegjshmërinë e menaxherëve të nivelit të lartë për të ushtruar përgjegjësinë dhe mbikëqyrjen në mënyrë aktive mbi performancën e njësisë publike dhe implementimin me të gjithë elementët përbërës të mjedisit të kontrollit, vlerësimit të riskut, aktivitetet e kontrollit, informacionit, komunikimit dhe monitorimit. Gjithashtu, për njësitë që funksionojnë me borde duhet të sigurohet mbikëqyrja e funksioneve në mënyrë të veçantë dhe veçmas menaxhimit të nivelit të lartë me qëllim operimin në mënyrë të pavarur.

Ndërkohë që nga analiza e kryer, vërehet një rritje e angazhimit të menaxherëve për të ushtruar përgjegjësitë e tyre në funksion të realizimit me cilësi të veprimtarisë së institucionit, elementi i mbikëqyrjes së performancës nuk paraqitet në nivele të kënaqshme duke evidentuar një situatë pjesërisht efektive për sa i përket këtij parimi, të njëjtë me dy vitet paraardhëse. Referuar grupeve të institucioneve të marra në analizë, rezultoi se vetëm në një pjesë prej tyre (kryesisht ministri linje dhe institucione të pavarura) janë krijuar dhe funksionojnë mekanizmat e nevojshëm për mbikëqyrjen e veprimtarisë dhe performancës së institucionit duke raportuar progresin dhe mangësitë. Analizimi i përgjigjeve, ndikuar edhe nga rezultatet e procesit të vlerësimit në vend të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm, pohon faktin se objektivat kryesorë të institucioneve dhe treguesit e performancës për përmbushjen me sukses të tyre janë përcaktuar në dokumentin e programit buxhetor

afatmesëm. Si rezultat i këtij procesi, raportimi fokusohet në ecurinë e veprimtarisë dhe performancës financiare të institucionit, si realizimi i shpenzimeve buxhetore apo ecuria e realizimit të investimeve dhe më pak në drejtim të raportimit të arritjeve apo problematikave në zbatimin e sistemit të kontrollit të brendshëm. Për rrjedhojë, evidentohet nevoja për vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe parashikimin e masave konkrete për adresimin e mangësive. Për zbatimin e këtij procesi, lind nevoja e hartimit të një sistemi procedurash, të inkuorporuara në bazën rregullative të institucionit me qëllim sigurimin e mbikëqyrjes së performancës nga menaxherët/drejtuesit.

Në rastin e institucioneve që funksionojnë me borde, evidentohet që ky organ realizon funksionet e tij të përcaktuara në aktin e themelimit dhe statutin, dhe anëtarët e bordeve informohen mbi objektivat përkatëse të institucionit. Ndërkohë, për sa i përket mbikëqyrjes dhe raportimit të progresit, evidentohet se raportet e gjeneruara i përkasin realizimit të treguesve financiarë (realizimi i shpenzimeve, i të ardhurave, pasqyrat e pozicionit financiar etj) dhe ende nuk është bërë praktikë pune vlerësimi, mbikëqyrja apo raportimi periodik mbi funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Parimi 3 - Titullari/NA krijon strukturat organizative, linjat e raportimit, autoritetet dhe përgjegjësitë

Strukturat organizative përdoren për të theksuar, vendosur, caktuar dhe kufizuar autoritetet dhe përgjegjësitë që janë të nevojshme brenda njësisë publike. Ky parim përcakton përgjegjësinë e Titullarit/NA për krijimin e strukturave të përshtatshme organizative, në përputhje me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së njësisë publike si dhe kanalizimin e linjave të qarta të raportimit brenda dhe jashtë strukturave të njësisë.

Ashtu sikurse në dy vitet paraardhëse, ky parim vijon të vlerësohet *pjesërisht efektiv*, ku situatë e përmirësuar paraqitet e grupin e ministrive të linjës, veprimtaria e të cilave bazohet ndër të tjera edhe në prioritetet e përcaktuara në strategjitë ndërsektoriale të shoqëruara me plane konkrete veprimi ku janë përcaktuar masat, përgjegjësitë, treguesit e performancës dhe afatet për realizim. Ndërkohë, vlerësimi mbetet i njëjtë për grupet e tjera të institucioneve të cilat kanë të përcaktuara deklaratat e misionit si dhe objektivat e tyre strategjike dhe operacionale si pjesë e dokumentit të programit buxhetor afatmesëm, duke pasur gjithashtu një lidhje organike midis këtyre prioritetëve dhe objektivave të performancës. Vlen të theksohet, se ky dokument strategjik, mbetet dokumenti bazë i përcaktimit të prioritetëve të institucionit, në hartimin e të cilit janë të përfshirë të gjithë drejtuesit e programeve, të cilët analizojnë situatën dhe përcaktojnë, monitorojnë dhe raportojnë prioritetet dhe objektivat për t'u realizuar.

Vëmendje të veçantë duhet ti kushtohet zbatimit të procedurave të delegimit, ku vijon të mbetet vendimtare ndërgjegjësimi i menaxherëve për rëndësinë që mbart zbatimi i këtij instrumenti. Pavarësisht përmirësimit të bazës ligjore dhe nënligjore të fushës, mungesa apo devijimi i rregullave të delegimit të dokumentuar, ndikon në veprimtarinë e përditshme të institucioneve dhe në vendosjen e autoritetit dhe përgjegjshmërisë së menaxherëve. Me zbatimin e Dokumentit të Politikave për Zhvillimin e mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm për vitin 2021-2022, është bërë i mundur informimi dhe zbatimi në praktikë i procedurave të delegimit në 10 institucione publike të përzgjedhura përgjatë dy viteve. Megjithatë, ende vihet re një pasiguri nga ana e menaxherëve për delegimin e përgjegjësive tek vartësit.

Parimi 4 - Njësia publike demonstron angazhim në realizimin e kompetencave

Ky parim vlerëson angazhimin e njësive publike për të krijuar dhe vlerësuar efektivitetin e politikave dhe procedurave të përputhshmërisë si dhe adresimin e çdo mangësie të evidentuar. Gjithashtu, nëpërmjet këtij parimi vlerësohet kapaciteti i njësisë për të tërhequr, zhvilluar dhe mbajtur personel kompetent në përputhje me objektivat e njësisë. Nga analiza e kryer për vitin 2022, ashtu si në dy vitet paraardhëse, rezulton se ky parim paraqitet *pjesërisht efektiv*, ku pjesa më e madhe e institucioneve të marra në analizë, kryejnë procesin e vlerësimit të performancës në punë të punonjësve në përputhje me formatet e përcaktuara në legjislacionin përkatës për nënpunësit civilë si dhe hartojnë përshkrimet e punës, në bazë të rregullave të vendosura nga Departamenti i Administratës Publike. Ashtu sikurse u evidentua edhe më parë, në njësitë e vetëqeverisjes vendore, përshkrimet e punës me detyrat specifike dhe linjat e raportimit për punonjësit janë të pasqyruara në dokumentin e rregullores së brendshme.

Gjithashtu, politikat e burimeve njerëzore dhe praktikat e ngjashme lidhen me rekrutimin transparent, emërimin, vlerësimin e nevojave për trajnimin e vazhdueshëm, vlerësimin korrekt të performancës, si dhe me veprimet disiplinore të punonjësve të institucioneve publike. Pavarësisht ndjekjes të politikave të vendosura për menaxhimin e burimeve njerëzore, ende pjesa më e madhe e institucioneve nuk kanë politika të mirëfillta favorizuese për punonjësit e tyre, ku vlen të theksohet se rritja e vazhdueshme e motivimit dhe nxitjes në karrierë të punonjësve bazuar në rezultatet e performancës, mbetet një ushtrim formal. Ajo që është evidentuar gjatë analizimit të pyetësorëve (kryesisht në njësitë e vetëqeverisjes vendore) është fakti se, gjatë procedurave të rekrutimit për pozicionet e shpallura vakant, nuk ka kërkesa për aplikime apo shprehje të interesit për punësim. Arsyet kryesore konsistojnë në mungesën e besimit për një karrierë profesionale si dhe niveli i ulët i trajtimit me pagë të punonjësve.

Përsa i përket rritjes së kapaciteteve në fushën e MFK-së, pothuajse të gjitha njësitë e marra në analizë nuk kanë parashikuar dhe hartuar një program trajnimi të mirëfilltë, ku të përfshihen seanca trajnimi në drejtim të informimit të punonjësve me zhvillimet dhe zbatimin e kërkesave kryesore në fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit përveç trajnimeve që janë organizuar nga ASPA. Vlen të theksohet se, përgjatë gjithë vitit 2022, DH/MFKK në bashkëpunim me ASPA ka ofruar trajnime informuese dhe kurse trajnimi me certifikim për konceptet e sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik dhe instrumentat e MFK, të fokusuar kryesisht në realizimin e një procesi efektiv të menaxhimit të riskut.

Në lidhje me krijimi dhe funksionimin e Komiteteve të Auditimit, bazuar në përgjigjet e dhëna nga ministritë e linjës, gjatë vitit 2022, janë organizuar mbledhje ku janë miratuar raportet, planet e auditimit dhe janë sugjeruar përmirësime të mëtejshme për Kartat e Auditimit si dhe janë evidentuar mangësitë e veprimtarisë së strukturave të auditimit të brendshëm. Ndërkohë, për vitin 2022 është krijuar në Bashkinë Kamëz Komiteti i Auditimit.

Parimi 5 -Njësia publike vepron në përputhje me përgjegjshmërinë menaxheriale

Nëpërmjet këtij parimi synohet që njësia publike duhet të krijojë mekanizmat e përshtatshëm për të vlerësuar performancën dhe për të kryer veprimtarinë e saj në përputhje me rregullat e etikës si dhe për të mbajtur një personel të përgjegjshëm në realizimin e përgjegjësisë dhe objektivave që lidhen me kontrollin e brendshëm nëpërmjet stimujve dhe procesit të promovimit. Nga analiza e përgjigjeve të dhëna në pyetësorët e vetëvlerësimit, ky parim vijon të vlerësohet *pjesërisht efektiv* për të gjitha grupet e institucioneve. Kryesisht, njësitë publike,

zbatojnë përgjegjshmërinë menaxheriale përmes strukturave, autorizimeve dhe përgjegjësi. Vlen të theksohet se, pavarësisht vlerësimit të pyetësorëve të vetëvlerësimit por bazuar edhe në rezultatet e procesit të vlerësimit të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm në disa prej institucioneve, evidentohet se kryesisht njësitë kanë të përcaktuara përgjegjësitë dhe përgjegjshmërinë menaxheriale në dokumentin e rregullores së brendshme, bazuar në funksionet dhe pozicionet e punës të secilit. Gjithashtu, referuar përcaktimeve të ligjit të nëpunësit civil, në ministrinë e linjës dhe institucionet e pavarura janë hartuar përshkrimet e punës specifike për çdo pozicion pune të cilat përmbajnë objektivat strategjike dhe operacionale të njësisë si dhe përgjegjësitë për përmbushjen e tyre dhe raportimin e rezultateve.

Një çështje që ka nevojë për trajtim të mëtejshëm në kuadër të përcaktimit dhe forcimit të përgjegjshmërisë menaxheriale është funksionimi i rregullt i Grupit për Menaxhimin Strategjik (GMS). Hartimi i një rregulloreje për funksionimin e GMS mbetet thelbësore për standardizimin e detyrave dhe përgjegjësi të anëtarëve të kësaj strukture duke sanksionuar shtrirjen e veprimtarisë edhe në trajtimin problematikave të zbatimit të sistemit të kontrollit të brendshëm përveç diskutimeve dhe vendimmarrjeve që lidhen me planifikimin e fondeve buxhetore apo ecurinë dhe realizimin e treguesve financiarë të njësisë. Gjithashtu, dokumentimi i këtyre takimeve nëpërmjet procesverabaleve apo minutave të takimit mbart rëndësi në vërtetësinë e këtij procesi dhe krijimin e një kronologjie të diskutimeve dhe vendimeve të marra.

II. Menaxhimi i Riskut

Komponenti i menaxhimit të riskut përfshin identifikimin, vlerësimin dhe kontrollin mbi ato ngjarje apo situata të mundshme, që kanë efekt të dëmshëm për realizimin e objektivave të njësisë publike, dhe kryhet për të dhënë siguri të arsyeshme se këto objektiva do të realizohen. Ky komponent është i rëndësishëm sepse çdo njësi publike përballet me risqe të brendshme dhe të jashtme që kërcënojnë arritjen e objektivave të tyre. Risqet vazhdojnë të ndryshojnë me ndryshimin e mjedisit dhe faktorëve të tjerë. Si i tillë, identifikimi dhe vlerësimi i riskut për arritjen e objektivave të njësisë publike është një proces dinamik dhe përsëritës.

Menaxhimi i riskut mundëson cilësi më të mirë të vendimmarrjes, parashikim dhe optimizim më të mirë të burimeve në dispozicion, ballafaqim me prioritetet dhe shmangien e problemeve që mund të shfaqen në të ardhmen.

Vlerësimi i ashpërsisë së ngjarjes së riskut bazohet në mundësinë e ndodhjes dhe impaktit në veprimtarinë e njësisë. Potenciali për riskun e mashtrimit dhe risqe të tjera duhet të konsiderohen dhe përfshihen brenda vlerësimit të riskut.

Ky komponent përfshin katër parime gjithëpërfshirëse zbatimi i të cilave ndihmon në arritjen e objektivave dhe mirëfunksionimin komponentit të menaxhimit të riskut. Menaxhimi i riskut vlerësohet pjesërisht efektiv bazuar në analizën e informacionit të dhënë në pyetësorët e vetëvlerësimit.

Parimi 6 – Njësia Publike specifikon objektivat si bazë për identifikim dhe vlerësim të risqeve në lidhje me këto objektiva

Ky parim krijon bazat për të realizuar vlerësimin e riskut nga vetë njësitet publike si dhe paraqet një pamje të elementëve bazë të nevojshëm për zhvillimin e procesit të menaxhimit të riskut. Përcaktimi i objektivave të njësisë publike është formimi i bazës mbi të cilën zbatohet vlerësimi i riskut dhe krijohen aktivitetet pasuese të kontrollit. Titullarët/NA/Menaxherët përcaktojnë objektivat dhe i grupojnë ato në kategori më gjithëpërfshirëse në të gjitha nivelet e njësisë, në lidhje me aktivitete, raportimet dhe pajtueshmërinë. Nga analiza e pyetësorëve të vetëvlerësimit, situata paraqitet e njëjtë me vitin e kaluar duke e vlerësuar këtë parim *pjesërisht efektiv*. Ky vlerësim vjen si rezultat i moskonkludimit të procesit të strukturuar të përcaktimit të objektivave në plane konkrete veprimi për përmbushjen e tyre nga të gjithë punonjësit sipas përgjegjësiave të caktuara. Ndërkohë, vlen të theksohet angazhimi i institucioneve në përgatitjen e Programit Buxhetor Afatmesëm ku janë identifikuar objektivat dhe prioritetet e institucionit së bashku me programet që këto objektiva i përkasin. Në zbatim të kuadrit ligjor të fushës, procesi i vendosjes së objektivave në të gjithë njësinë publike drejtohet nga titullari dhe citohet se i'u komunikohet të gjitha strukturave të njësisë nëpërmjet takimeve, postës elektronike ose me memo. Nga analiza e kryer, rezulton se një pjesë e institucioneve (drejtoritë dhe departamentet) i zhvillojnë objektivat e tyre operacionale duke i vendosur në linjë me objektivat strategjike dhe politikat kombëtare. Realizimi i këtij procesi në tërësi, duke krijuar një lidhje të qartë mes qëllimit të politikave, objektivave strategjike e operacionale si dhe buxhetit të akorduar për realizimin e tyre shërben si pikënisje për procesin e menaxhimit të riskut në çdo nivel të njësisë publike.

Parimi 7 – Njësia Publike identifikon dhe analizon risqet për arritjen e objektivave.

Zhvillimi i MFK-së kërkon gjithashtu zhvillimin e menaxhimit të riskut në mënyrë sistematike duke krijuar një mjedis të tillë në të cilin diskutimet për riskun të jenë pjesë e operacioneve të përditshme të njësisë. Ky parim përqëndrohet në risqet për të gjithë veprimtarinë e njësisë publike që ndikojnë arritjen e objektivave dhe analizimin e faktorëve për përcaktimin e mënyrave për menaxhimin e risqeve.

Të pakta janë ndryshimet që vihen re në krahasim me dy vitet e kaluara për sa i përket progresit të bërë në funksion të krijimit dhe zbatimit të një procesi efektiv të menaxhimit të riskut. Një pjesë e institucioneve, kryesisht ministri linje dhe institucione të pavarura, kanë krijuar dhe përdorin mekanizma apo instrumenta funksionale për identifikimin, vlerësimin dhe trajtimin e risqeve. Nga analiza e kryer, marrë në konsideratë dhe performancën e njësive të vlerësuara apo rezultatet konkrete të procesit të vlerësimit në vend të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm gjatë vitit 2022, evidentohet se veprimtaria e tyre ndikohet ndjeshëm nga efektet e një procesi jo të mirëorganizuar të menaxhimit të riskut. Për sa i përket këtij konstatimi, vlen të përmendet performanca e njësive të marra në analizë lidhur me realizimin e treguesve për planifikimin dhe ekzekutimin e buxhetit, ku problematikat e identifikuara në zbatimin e kontratave, rritjen e stokut të detyrimeve të parapambetura apo mosplanifikimin e duhur të likuiditeteve kërkojnë ndërhyrjen e menjëhershme të nivelit të lartë menaxherial në sistematizimin e procesit të menaxhimit të riskut.

Gjithashtu, mos konkretizimi i planifikimit të objektivave strategjike e operacionale edhe në plane specifike për menaxhimin e riskut ndikon në efektivitetin e zbatimit real të këtij procesi. Nga analiza e kryer, rezulton se jo të gjitha njësitet janë angazhuar në identifikimin dhe vlerësimin e risqeve, paraqitjen e tyre në regjistrin e riskut, impaktin që ato përcjellin dhe masat/planet e nevojshme për trajtimin dhe minimizimin e efektit të tyre. Një situatë më

pozitive paraqitet në disa prej ministrive të linjës, institucioneve të pavarura apo bashki të cilat janë mbështetur nga Projekti i Financave Lokale në krijimin e mekanizmave të menaxhimit të riskut të tilla si: ngritja e grupit të menaxhimit të riskut, rregulloret për funksionimin e tij apo dhe identifikimi, vlerësimi dhe trajtimi i risqeve për disa nga proceset kryesore të këtyre njësive.

Parimi 8 – Njësia Publike vlerëson mundësinë e riskut të mashtrimeve

Mashtrimi është një element, ekzistenca e të cilit lidhet me kulturën organizative, integritetin apo personalitetin e punonjësve, efektivitetin e sistemeve të kontrollit të brendshëm në institucion apo dhe kushteve të punës. Ky parim analizon se si mashtrimi mund të pengojë njësinë nga arritja e objektivave të identifikuar në Parimin 6. Ky parim mundëson realizimin e vlerësimit të gjithë faktorëve të tillë si: burimet njerëzore, proceset dhe teknologjia për të përcaktuar se si mund të sulmohen kontrollet e sigurisë për të kryer veprimtari abuzive/mashtruese.

Në lidhje me këtë parim, situata paraqitet e njëjtë me dy vitet paraardhëse duke evidentuar faktin se një pjesë e njësive marrin në konsideratë mundësinë e riskut të veprimtarive mashtruese për të cilën hasin vështirësi në kryerjen e vlerësimeve periodike të ekspozimit ndaj këtyre risqeve për shkak të mungesës së aftësisë parashikuese, angazhimit dhe ndërgjegjësimit mbi përfitimet e këtij procesi. Në përgjithësi, nuk janë përcaktuar procedura specifike të vlerësimit të riskut të mashtrimit në institucione si dhe nuk merren masa konkrete për adresimin e riskut të mashtrimit të raportimit financiar, raportimit jo-financiar, përvetësimit të pasurive dhe akteve të paligjshme (përfshirë korrupsionin), ndërkohë që baza ligjore në të cilën mbështeten institucionet në rastet e mashtrimit mbetet ligji i sinjalizuesve.

Ajo që vlen të theksohet është fakti se, vetëm në pak raste (kryesisht ministrinë e linjës) menaxhimi i lartë dhe stafi marrin në konsideratë vlerësimin e riskut të mashtrimit si një pjesë integrale të procesit të menaxhimit të riskut, çka e ndihmon njësinë në arritjen e objektivave dhe e bën këtë proces më efektiv. Një instrument i rëndësishëm për realizimin e këtij procesi është dhe hartimi dhe miratimi i plani të integritetit në disa prej institucioneve, i cili i shërben institucionit për identifikimin dhe parandalimin e tërësisë së risqeve, që çënojnë integritetin e institucionit, zyrtarëve dhe nëpunësve publikë. Ky instrument shërben si një dokument pune ku përcaktohen masa konkrete për trajtimin e risqeve të integritetit dhe arritjen e objektivave strategjike dhe specifike të institucionit.

Parimi 9 - Njësia Publike identifikon dhe analizon ndryshimet e rëndësishme

Ndryshimi krijon risk, prandaj, menaxhimi duhet të zbatojë procese që i mundësojnë atij të identifikojë dhe vlerësojë ndryshimet që ndikojnë në institucion në kohën e duhur. Ky parim kërkon një vlerësim të ndryshimit në njësinë publike në mënyrë të vazhdueshme, si nga jashtë ashtu edhe nga brenda, që mund të ndikojë në risk. Ndryshimet e jashtme përfshijnë ato në mjedisin ekonomik, rregullator dhe fizik. Ndryshimet e brendshme përfshijnë ato në veprimtarinë dhe operacionet e njësisë si dhe ndryshimet në drejtimin dhe filozofinë e saj.

Nga vlerësimi i këtij parimi rezulton se efektiviteti i sistemeve të kontrollit të brendshëm paraqitet në *nivele mesatare* për të gjitha grupet e institucioneve. Ashtu sikurse dy vitet paraardhëse, situata paraqet një mungesë të mekanizmave për identifikimin dhe vlerësimin e risqeve që lidhen me ndryshimet e rëndësishme. Në përgjithësi, institucionet analizojnë pjesërisht ndryshimet që ndodhin në sistemin e kontrollit të brendshëm për shkak të

ndryshimeve strukturore apo menaxheriale. Ky rezultat, vjen kryesisht si pasojë e vështirësisë në identifikimin e shkaqeve potenciale, të cilët ndikojnë në arritjen ose jo të një objektivi si dhe vështirësisë në vlerësimin e probabilitetit të ndodhjes së këtyre shkaqeve, për të cilët duhet vlerësuar efekti i mundshëm në arritjen e objektivave dhe shkalla në të cilën mund të menaxhohet risku. Gjithashtu, rolet dhe përgjegjësitë që lidhen me këto ndryshime dhe kontrollet përkatëse shpërndahen në shumë palë dhe nuk monitorohen në mënyrë efektive ndërkohë që, menaxhimi nënvlerëson rëndësinë e ofrimit të trajnimit të punonjësve për këto role dhe përgjegjësi të reja gjatë periudhës së tranzicionit, duke krijuar kështu riskun e zbatimit të një sistemi jo efektiv të kontrollit të brendshëm.

Problematikë tjetër e evidentuar në lidhje me këtë parim mbetet ende mungesa e procedurave të shkruara mbi lëvizjet e stafit dhe mungesa e pasqyrimin të këtyre ndryshimeve si risqe në regjistrin e riskut të institucionit. Një pjesë e njësisë të vetëqeverisjes vendore pohon se lëvizjet e stafit janë të shpeshta dhe procedurat e rekrutimit në pak raste finalizohen me sukses, duke krijuar vakanca dhe riskun e punësimit të punonjësve me kritere jo plotësisht të përshtatshme për ato pozicione pune. Për vitin 2022, situata paraqitet problematike si në njësitë qendrore dhe ato të vetëqeverisjes vendore, ku efektiviteti në rënie vjen si pasojë e ndryshimeve të shpeshta të drejtuesëve apo stafit të këtyre njësisë të cilët kanë shfaqur luhajtje të vazhdueshme të kulturës dhe qëndrimeve filozofike përsa i përket menaxhimit të ndryshimeve dhe zhvillimit të sistemeve të kontrollit të brendshëm. Për rritjen e stabilitetit të strukturave dhe menaxhimit me efektivitet të risqeve të lidhura me to, ndryshimet strukturore apo menaxheriale duhet të ndiqen nga ndryshime në rregulloren e brendshme, manualet e proceseve të punës apo në përshkrimet e punës.

III. Aktivitetet e Kontrollit

Aktivitetet e kontrollit janë veprimet e vendosura nga njësi publike përmes politikave, procedurave dhe proceseve të tyre që punojnë së bashku me njëri-tjetrin për të arritur objektivat e njësisë. Njësitë publike vazhdojnë të akordojnë aktivitetet e kontrollit për t'i bërë ato më efektive dhe efikase me kalimin e kohës. Këto aktivitete kontrolli kryhen në të gjitha nivelet e njësisë dhe mund të jenë parandaluese, zbuluese ose menaxheriale dhe të automatizuara ose manuale. Një kombinim i llojeve të kontrollit është mënyra më e mirë për të siguruar mbulimin adekuat të arritjes së objektivave.

Ndërkohë që aktivitetet e kontrollit janë tashmë të përfshira në bazën ligjore, procedurat e brendshme duhet të zhvillohen në mënyrë që të përcaktohen në detaje aktivitetet e kontrollit.

Ky komponent përbëhet nga tre parime të cilat ndihmojnë në arritjen e objektivave dhe përmbushjen e aktiviteteve të kontrollit. Në tërësi, komponenti vlerësohet pjesërisht efektiv duke evidentuar nevojën për marrjen e masave të mëtejshme për sigurimin e funksionalitetit të veprimtarive të kontrollit.

Parimi 10 – Njësia Publike përzgjedh dhe zhvillon aktivitetet e kontrollit.

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohet angazhimi i menaxherëve për përcaktimin, zbatimin dhe ndjekjen e politikave, procedurave dhe proceseve me qëllim reagimin ndaj riskut të vlerësuar. Aktivitetet e kontrollit mbështesin procesin e hartimit të objektivave, ruajtjen e aktiveve si dhe sigurojnë saktësinë dhe plotësinë e informacionit të mblodhur dhe raportuar nga njësi publike.

Nga analiza e kryer për vitin 2022, rezulton se, institucionet *menaxhojnë me efektivitet* aktivitetet e kontrollit të cilat janë kryesisht të lidhura me një sistem funksional të menaxhimit të riskut ku paraprakisht janë identifikuar dhe vlerësuar risqet kryesore që pengojnë realizimin e objektivave. Aktivitetet e ndërmarra eliminojnë apo reduktojnë në një nivel të pranueshëm risqet ndaj të cilave këto institucione janë të ekspozuara.

Ky vlerësim, vjen si rezultat i parashikimit dhe zbatimit të aktiviteteve të kontrollit si masa që rrjedhin nga akte ligjore dhe nënligjore të fushës. Kështu, situatë pozitive paraqitet në zbatimin e aktiviteteve për ruajtjen dhe mirëmenaxhimin e aktiveve, zbatimit të rregullave të prokurimit publik, ekzekutimit e veprimtarisë financiare si dhe përdorimit të sistemit të duhur të teknologjisë së informacionit.

Ajo që mbetet ende problematikë, kryesisht në njësitë e vetëqeverisjes vendore, është mungesa e hartimit me cilësi të hartave apo manualit të proceseve të punës i cili sjell mbivendosje dhe paqartësi në ndarjen e detyrave dhe përgjegjësi. Për më tepër, kontrollet për sigurimin e ndarjes së detyrave mund të mos zbatohen në mënyrë adekuate në ato institucione ku strukturat janë të vogla, lëvizja e stafit është e shpeshtë apo veprimtaria e tyre është e kufizuar.

Parimi 11 - Njësia Publike përzgjedh dhe zhvillon aktivitete të përgjithshme të kontrollit mbi teknologjinë

Hyrja në epokën e digjitalizimit kërkon vazhdimisht ndërmarrjen e kontrolleve të duhura mbi teknologjinë e informacionit për të siguruar dhe nxitur efikasitetin e veprimtarisë së tyre. Si pjesë e vlerësimit të përgjithshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm të njësive publike, përcaktimi i aktiviteteve të duhura të kontrollit mbi teknologjinë mund të ndihmojë menaxherët në arritjen e objektivave të vendosur.

Nga analiza e pyetësorëve për vitin 2022, ashtu sikurse është vlerësuar në vitet paraardhëse, parimi rezulton *pjesërisht efektiv* ku pjesa më e madhe e njësive publike ka vendosur aktivitetet përkatëse të kontrollit për zgjedhjen, zhvillimin, funksionimin dhe mirëmbajtjen e teknologjisë së një njësie publike si dhe procedurat e nevojshme për të siguruar vazhdimësinë e veprimtarisë kundrejt risqeve potenciale. Në përgjithësi, institucionet bazohen në rregullat e përgjithshme të përcaktuara nga Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit dhe në pak raste pranë disa institucioneve janë përcaktuar rregulla dhe procedura të brendshme në këtë fushë, të përfshira kryesisht në dokumentin e rregullores së brendshme apo rregullore të tjera specifike për teknologjinë e informacionit.

Për mirëfunksionimin e sistemeve të teknologjisë së informacionit, mirëmbajtjen e tyre si dhe kufizimin e qasjes në sistem vetëm tek personat përgjegjës, është e nevojshme ndarja e detyrave dhe përgjegjësi. Nga përgjigjet e reflektuara në pyetësorët e vetëvlerësimit, detyrat dhe përgjegjësitë kryesore identifikohen kryesisht në dokumentin e rregullores së brendshme apo përkrahjet e punës, çka sjell një ulje të nivelit të riskut mbi mundësinë e ndërhyrjeve të paautorizuara në sistem. Ende ka institucione të cilat në varësi të natyrës dhe specifikave të veprimtarisë që kryejnë, pohojnë se përdorin sisteme të teknologjisë së informacionit, të ndryshme nga ato të përdorura në pjesën më të madhe të institucioneve, të cilat rrisin efikasitetin e shërbimeve të ofruara. Këtu mund të përmendim sistemet e teknologjisë së administratës tatimore dhe doganore, Bashkisë Tiranë si edhe disa bashkive të tjera të mëdha. Ndërkohë, në pjesën më të madhe të njësive të vetëqeverisjes vendore evidentohet një mungesë e sistemeve teknologjike apo kufizim në aksesin dhe përdorimin e tyre. Ajo që vihet re, është fakti se në strukturat me pak punonjës, mungojnë njësitë e

menaxhimit të teknologjisë së informacionit me qëllim ofrimin e suportit për mirëmbajtjen e sistemeve apo çështjeve të tjera teknike të lidhura me to.

Ky vit i pazakontë, mbarti një risk të lartë përse i përket menaxhimit të të dhënave nga sulmi kibernetik i shkaktuar, gjë e cila evidentoi rëndësinë e ndërmarrjes së masave për hartimin e procedurave të rikuperimit të të dhënave. Krijimi dhe mirëmbajtja e sistemit të teknologjisë së informacionit ndihmon në zëvendësimin e proceseve manuale me ato digjitale për t'iu ofruar qytetarëve shërbime të shpejta dhe të lehta. Gjithashtu, mirëfunksionimi i sistemeve të teknologjisë përmirëson efektivitetin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Parimi 12 – Njësia Publike vendos aktivite kontrollit përmes politikave dhe procedurave.

Nëpërmjet këtij parimi njësia publike përcakton aktivitetet e kontrollit përmes politikave që parashikojnë veprimtarinë që do të realizohet si dhe procedurave që vendosin këto politika në veprim. Përdorimi i politikave dhe procedurave u jep punonjësve një pamje të qartë të veprimtarisë së njësive për të cilën ata kontribuojnë, duke mbajtur në konsideratë llojin e kulturës dhe filozofisë që menaxherët transmetojnë. Pavarësisht nga madhësia e njësive publike dhe kompleksiteti i veprimtarisë së saj, zhvillimi dhe shpërndarja në të gjitha nivelet e politikave dhe procedurave mbetet një nga mekanizmat thelbësorë që çon në mirëfunksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Nga analiza e kryer për vitin 2022 si dhe nga rezultatet e vlerësimit në vend të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm ky parim vlerësohet pjesërisht efektiv në krahasim me vitin e kaluar, duke identifikuar disa mangësi në saktësimin dhe faktorizimin e politikave në procedura dhe përgjegjësi përkatëse për procese specifike, të reflektuara në dokumenta zyrtarë të institucionit. Ndërkohë, ashtu siç u theksua më sipër, për sa i përket respektimit të aktiviteteve të kontrollit që rrjedhin nga kërkesa ligjore apo nënligjore në fushën e raportimit financiar, të gjitha grupet e institucioneve pohojnë se zbatojnë me rigorozitet këto procedura dhe rrallëherë evidentohen problematika lidhur me këtë fushë. Nisur nga situata aktuale e zbatimit të e aktiviteteve të kontrollit nëpërmjet politikave e procedurave për përmirësimin e veprimtarisë së njësive sipas fushës së përgjegjësisë dhe adresimin e mangësive mbi cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm, lind nevoja për hartimin dhe zbatimin e një dokumenti të veçantë politikash dhe procedurash si dhe kryerjen e vlerësimeve të rregullta të aktiviteteve të kontrollit me qëllim përditësimin dhe përmirësimin dhe e tyre sa herë është e nevojshme.

IV. Informimi dhe Komunikimi

Komunikimi është shkëmbimi i informacioneve të dobishme ndërmjet punonjësve të të gjitha niveleve të njësive publike, si horizontalisht dhe vertikalisht, dhe ndërmjet njësive publike për të mbështetur vendimet dhe për të koordinuar aktivitetet. Komunikimi i brendshëm ndan informacionin lart, poshtë dhe në të gjithë njësinë publike për të ndihmuar në përmbushjen e përgjegjësive si dhe arritjen e rezultateve të synuara. Ndërkohë, komunikimi i jashtëm siguron informacion të vlefshëm me njësitë e tjera, përcakton kufijtë, përgjegjësitë, kërkesat si dhe synimet e pritshme.

Informacioni është baza e komunikimit që nevojitet për kryerjen efektive të detyrave të ngarkuara. Cilësia e një vendimi të marrë është e kushtëzuar nga cilësia e informacionit në drejtim të kohës, përshtatshmërisë, saktësisë dhe disponueshmërinë. Sistemi i MFK-së kërkon

ekzistencën e sistemit të menaxhimit të informacionit që përfshin baza të dhënash, regjistrime dhe linja raportimi të përcaktuara qartë.

Ky komponent përfshin tre parime, zbatimi i të cilave ndihmon për të arritur një komunikim dhe informacion efektiv. Informimi dhe komunikimi vlerësohet pjesërisht efektiv referuar dokumentacionit bazë të analizuar.

Parimi 13 - Njësia Publike merr, gjeneron dhe përdor informacionin përkatës cilësor

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohet nëse njësia publike merr, gjeneron dhe përdor informacion të rëndësishëm, cilësor për të mbështetur funksionimin e kontrollit të brendshëm.

Menaxhimi së bashku me stafin evidentojnë dhe vlerësojnë aktivitetet kryesore të njësisë për të identifikuar kërkesat për informacion. Përdorimi i informacionit dhe të dhënave përmes kanaleve të ndryshme të komunikimit brenda dhe jashtë njësisë reflektohet në analiza të përmirësuar dhe vendime të duhura për zhvillimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Nga analiza e kryer për vitin 2022, parimi vlerësohet pjesërisht efektiv ashtu sikurse edhe në dy vitet paraardhëse. Pjesa më e madhe e institucioneve të marra në analizë, evidentojnë se, sistemi i komunikimit funksionon në mënyrën e duhur duke përcjellë një informacion cilësor me qëllim përmbushjen e kërkesave dhe specifikat e nevojshme të menaxhimit. Kryesisht, të gjitha njësitë kanë një sistem komunikimi dhe raportimi, si brenda dhe jashtë institucionit. Përsa i përket raportimit të informacionit të përpunuar, nga përgjigjet e analizuar, evidentohet se njësitë përgatisin për menaxhimin/drejtuesit, raporte të nevojshme mbi performancën (përmbushjen e detyrave) e njësisë në raport me objektivat e caktuara, për të bërë të mundur që ata të marrin përsipër përgjegjësitë e tyre me efikasitet dhe efektivitet, por nuk rezultojnë që të ketë një bazë rregullative që të përcaktojë llojet e raportimit dhe periodicitetin e tyre. Megjithatë, fokusi i këtyre raporteve mbetet në dhënien e informacionit mbi performancën financiare, të tilla si: raportet për monitorimin e buxhetit apo raportet për detyrimet financiare dhe më pak mbi përgatitjen e raporteve periodike mbi ecurinë dhe statusin e implementimit të objektivave të vendosura apo edhe çështjeve që lidhen me sistemet e kontrollit të brendshëm (kryesisht ky proces realizohet nga ministritë e linjës apo dhe disa institucione të pavarura). Ndërkohë, situata mbetet problematike në njësitë e vetëqeverisjes vendore, ku ende mungojnë strategjitë, politikat apo procedurat standarde për menaxhimin e të dhënave që përcaktojnë pritshmëritë e kontrollit për informacionin, përdorimin e sistemeve të informacionit dhe cilësinë dhe periodicitetin e raportimeve. Kjo situatë është krijuar kryesisht si pasojë e nivelit të ulët të angazhimit të drejtuesve mbi zhvillimin e kësaj fushe.

Përsa i përket sistemeve të mbajtjes së kontabilitetit dhe përmirësimit të cilësisë së raportimit financiar, evidentohet se një pjesë e konsiderueshme e njësive kanë përditësuar sistemet e informacionit në sisteme të avancuara duke përmirësuar cilësinë e informacionit financiar dhe duke ulur mundësinë për gabime apo deformime të informacionit të transmetuar. Ndërkohë, rregullat për marrjen, gjenerimin dhe përdorimin e informacionit përcaktohen vetëm në rregulloret e brendshme të njësive, të cilat në disa raste nuk janë të përditësuara apo në harmoni me nevojat e njësisë.

Parimi 14 - Njësia Publike përdor komunikimin e brendshëm

Ky parim kërkon që menaxhimi të përdorë vizionin dhe objektivat strategjike dhe t'i caktojë ato si objektiva operacionale për menaxherët e linjës duke përcaktuar rolet përmes politikave dhe procedurave si dhe një sistem efektiv komunikimi që do të ndihmojë në përmbushjen e misionit të njësive. Komunikimi është një element thelbësor i lidhur ngushtë me aktivitetet e mbikqyrjes që siguron se detyrat/përgjegjësitë e caktuara janë realizuar në mënyrën dhe me cilësinë e duhur dhe se objektivat e njësive janë përmbushur. Njëkohësisht, sistemi i komunikimit sinjalizon menaxhimin mbi pengesat e mundshme apo aktivitetet e panevojshme të cilat ngadalësojnë apo çenojnë arritjen e objektiveve dhe synimeve. Komunikimi në mënyrë efektive i objektiveve, detyrave dhe përgjegjësi si dhe angazhimi i menaxhimit për të përmbushur rolin e tyre ndikon pozitivisht edhe në sistemin e kontrollit të brendshëm.

Për vitin 2022, situata paraqitet në nivele pjesërisht pozitive ku pjesa më e madhe e institucioneve raportojnë se kanë krijuar dhe përdorin kanalet e komunikimit dhe rregullat bazë për transmetimin e informacionit janë përcaktuar në dokumentin e rregullores së brendshme. Kanalizimi i informacionit brenda njësive realizohet nëpërmjet komunikimeve zyrtare me shkresa, memo, postë elektronike apo dhe takime të GMS-së. Gjithashtu, informacioni i gjeneruar nga institucioni, në përputhje me kategorinë e klasifikimit, bëhet publik në faqen zyrtare të institucionit në mënyrë që punonjësit dhe publiku të informohen për performancën e veprimtarisë për të cilën është krijuar. Përsa i përket gabimeve apo keqkuptimeve në komunikim, institucionet pohojnë se nuk kanë pasur raste të tilla gjatë vitit 2022, të cilat të kenë ndikuar në cënimin e arritjes së objektiveve apo performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm.

Për arritjen e performancës maksimale, në vijim mbeten për t'u adresuar rastet që lidhen me mundësinë e transmetimit të informacioneve të pasakta apo jo relevante apo rëndësinë e hartimit të një metodologjie komunikimi. Gjithashtu, mbetet i nevojshëm formalizimi i procedurave për transmetimin e informacionit me njësitë e varësisë si dhe transmetimi i një informacioni gjithëpërfshirës.

Parimi 15 - Njësia Publike përdor komunikimin e jashtëm

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohen procedurat e komunikimit të njësive publike me palët e treta lidhur me çështjet që ndikojnë në funksionimin e kontrollit të brendshëm. Përveç ndarjes së informacionit me palët e treta, ajo që vlerësohet është informacioni që ato mund ti ofrojnë menaxhimit mbi efektivitetin e kontrolleve të brendshme dhe përmirësimin e strategjive të komunikimit.

Nga vlerësimi i kryer, rezulton se edhe për këtë vit, ky parim është *pjesërisht efektiv* ku, në përputhje me parimet dhe procedurat e sistemeve të komunikimit të brendshëm, edhe për komunikimin e jashtëm, pjesa më e madhe e njësive kanë përcaktuar rregullat bazë për zbatimin e këtij komunikimi në rregulloren e brendshme të institucionit. Nisur nga veprimtaria specifike që kryejnë këto njësi, evidentohet se, pothuajse të gjitha njësitë publike hyjnë në marrëdhënie ndërvepruese të përditshme, duke përcjellë informacione të ndryshme në rrugë zyrtare, në format shkresor apo në rrugë elektronike nëpërmjet aksesit në adresat zyrtare të e-mailit.

Pothuajse të gjitha njësitë e marra në analizë pohojnë se zbatojnë procedurat për konsultimin publik në kuadër të transparencës lidhur me aktivitetet mbi hartimin e buxhetit, projektet apo

investimet, realizimi i të cilave ka impakt në shoqëri. Gjithashtu, edhe nga verifikimet e kryera gjatë procesit të vlerësimit të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm, institucionet publikojnë në faqen zyrtare informacion për sa i përket veprimtarisë financiare dhe jo-financiare, i cili është i aksesueshëm nga publiku dhe palë të treta. Komunikimi i informacionit me palët e jashtme përkatëse, ndihmon njësitë publike në përfitim të informacioneve në shkallë të gjerë dhe përmirësimin e procedurave të komunikimit të jashtëm duke rritur ndjeshëm efektivitetin e sistemeve të kontrollit të brendshëm.

V. Monitorimi

Monitorimi është tërësia e proceseve të rishikimit të aktivitetit të njësisë, i cili synon të ofrojë garanci të arsyeshme se aktivitetet e kontrollit funksionojnë sipas qëllimit për të cilin janë krijuar dhe mbeten eficiente me kalimin e kohës. Në kryerjen e monitorimit, titullari i njësisë, NA dhe menaxherët e tjerë, duhet t'i kushtojnë vëmendje gjendjes së MFK-së dhe objektivave të arritura. Procedurat e vendosura për monitorim duhet të jenë në përputhje me kulturën dhe rregullat e brendshme të njësisë, si dhe të garantojnë përshtatshmërinë me rregullat. Sistemi i MFK-së kërkon monitorim të vazhdueshëm për të mundur vlerësimin sa më të mirë të funksionimit të këtij sistemi, për të bërë përditësimet në kohën e duhur në rast të ndryshimit të rrethanave dhe mënyrave të operacioneve, si dhe për të identifikuar masat që synojnë një zhvillim të vazhdueshëm të sistemit.

Ky komponent përfshin dy parime, zbatimin e të cilave ndihmon për të arritur një sistem monitorimi efektiv. Për vitin 2022, komponenti i monitorimit vlerësohet pjesërisht efektiv duke ritheksuar nevojën për përmirësimin e kuadrit rregullator dhe krijimin e një sistemi procedurash për monitorimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Parimi 16 - Njësia Publike përzgjedh, zhvillon dhe kryen vlerësime të vazhdueshme dhe/ose të veçanta të sistemit të kontrollit të brendshëm

Njësitë publike përballen me ndryshime gjatë periudhave të ndryshme kohore pasi u përgjigjen risqeve të mundshme të cilat pengojnë arritjen e objektivave. Ndryshimet në kuadrin rregullator, ndryshimet në staf apo praktikën e burimeve njerëzore janë ndryshime që ndikojnë në mjedisin e kontrollit dhe funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm. Për të identifikuar, vlerësuar dhe adresuar ndryshimet e mundshme është i nevojshëm krijimi i një sistemi monitorimi efektiv dhe të vazhdueshëm.

Meqenëse pjesa më e madhe e njësive publike nuk kanë krijuar ende një sistem efektiv dhe funksional të menaxhimit të riskut, atëherë lind nevoja për kryerjen e monitorimeve për të vlerësuar sistemin e kontrollit të brendshëm dhe për të siguruar se komponentët e kontrollit të brendshëm janë të pranishëm dhe funksionalë.

Referuar kuadrit ligjor të kontrollit të brendshëm, vlerësimi i sistemit të kontrollit të brendshëm kryhet çdo vit nëpërmjet vetëvlerësimit të menaxherëve për strukturat që ata drejtojnë, hartimit të deklaratave dhe raporteve mbi cilësinë e kontrollit të brendshëm por edhe nëpërmjet monitorimeve në vend dhe shërbimit të auditimit të brendshëm apo të jashtëm. Nga vlerësimi i kryer për vitin 2022, ashtu siç është evidentuar edhe në dy vitet paraardhëse, pjesa më e madhe e institucioneve vijon të bazohet në dokumentin e rregullores së brendshme për zbatimin e rregullave për monitorimin dhe raportimin e realizimit të objektivave të përcaktuar duke evidentuar nevojën për hartimin e një sistemi të procedurave

të shkruara, manualeve dhe hartave të proceseve të punës ku të jenë ndarë në mënyrë të qartë detyrat dhe përgjegjësitë për realizimin dhe raportimin periodik të tyre. Ende nuk është bërë praktikë pune vlerësimi dhe monitorimi i elementëve të ndryshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm i cili kur ndërthuret me lëvizjet e shpeshta të stafit, sjell një ulje të performancës të këtij sistemi si dhe veprimtarisë së vetë institucioneve.

Një element tjetër i rëndësishëm, i lidhur ngushtë me procesin e monitorimit është raportimi dhe adresimi i mangësive të evidentuara. Planet e veprimit për ngritjen e sistemit të MFKK ndihmojnë në evidentimin e masave konkrete, afateve dhe strukturave përgjegjëse për adresimin e problematikave të evidentuara gjatë vlerësimeve. Ajo që vihet re gjatë këtij viti, është fakti se ende ka një mungesë ndërgjegjësimi për realizimin e monitorimit dhe hartimin e planit të veprimit, ku, një pjesë e institucioneve nuk kanë respektuar formatin e duhur të planit të veprimit, nuk kanë hartuar një plan veprimi për vitin 2023 apo mbajnë ende në përdorim planet e hartuara për vitin 2022. Situata e përmirësuar vërehet për ministritë e linjës, dhe institucionet e pavarura ndërkohë që njësitë e vetëqeverisjes vendore rezultojnë të jenë më pak efektive në këtë drejtim.

Gjithashtu, shërbimi i auditimit të brendshëm realizon një vlerësim të sistemit të kontrollit të brendshëm, ku pjesa më e madhe e njësive janë audituar të paktën një herë lidhur me ecurinë e zbatimit të këtij sistemi. Situata vijon e njëjtë për institucionet e pavarura dhe këshillat e qarkut të cilat nuk kanë pjesë të strukturës së tyre organizative njësi auditimi dhe vetëm një pjesë e vogël e tyre e realizojnë këtë shërbim nëpërmjet akt-marrëveshjeve me njësitë e auditimit të brendshëm të njësive të tjera publike. Kryesisht, për të gjitha njësitë publike të marra në analizë, në përfundim të misioneve të kryera të auditimit të brendshëm, gjetjet i bëhen të njohura titullarit dhe në bazë të tyre paraqitet plani i masave për zbatimin e rekomandimeve. Mungesa e angazhimit dhe ndërgjegjësimi për rëndësinë që mbart procesi i monitorimit të sistemit të kontrollit të brendshëm sjell një nivel të ulët të zbatimit të rekomandimeve të dhëna për përmirësim.

Edhe për këtë vit, ky parim vlerësohet *pjesërisht efektiv*.

Parimi 17 - Njësia Publike vlerëson dhe komunikon mangësitë

Nëpërmjet këtij parimi njësia vlerëson dhe komunikon mangësitë e evidentuara të sistemit të kontrollit të brendshëm në kohën e duhur për ato palë përgjegjëse për ndërmarrjen e veprimeve korrigjuese duke përfshirë angazhimin sipas rastit të menaxhimit të lartë apo bordeve drejtuese.

Në bazë të analizës dhe vlerësimit të kryer për vitin 2022, situata mbetet e njëjtë duke vlerësuar këtë parim *pjesërisht efektiv*. Nga përgjigjet e dhëna në pyetësor por edhe nga rezultatet e procesit të vlerësimit të cilësisë, se pjesa më e madhe e njësive të marra në analizë pohojnë se menaxhimi identifikon mangësitë e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe i bëhen të njohura titullarit apo nëpunësit autorizues, por në pak raste këto mangësi përfshihen në planet e veprimit së bashku me evidentimin e masave korrigjuese për adresimin e tyre. Ky proces realizohet formalisht nga institucionet të cilat janë monitoruar në vend nga DH/MFKK gjatë periudhës 2021-2022, ndërkohë që për pjesën tjetër të institucioneve ende nuk është kthyer në një praktikë pune. Kjo evidenton nevojën për rritjen e nivelit të angazhimit të menaxhimit në kuadër të përmirësimit të mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, pavarësisht angazhimit të DH/MFKK në procesin e monitorimit, rolin kryesor në vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm, evidentimin e mangësive dhe raportimin e tyre, vazhdojnë ta kenë struktura e auditimit të brendshëm apo Kontrolli i Lartë i Shtetit, gjë e

cila tregon për një situatë jo të favorshme dhe për një ndërveprim jo të frytshëm midis strukturave brenda njësisë publike.

2.2 Vlerësimi i sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit në bashkitë e përzgjedhura për asistencë teknike nga Projekti i Financave Lokale

Mbështetja e donatorëve në zhvillimin e mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm dhe jetësimin e prioriteteve në këtë fushë vijon nëpërmjet nxitjes së bashkëpunimit dhe zbatimit të projekteve konkrete. Prej 5 (pesë) vitesh, Ministria e Financave dhe Ekonomisë në bashkëpunim me Projektin e Financave Lokale, të financuar nga qeveria zvicerane, kanë bashkëpunuar ngushtë për forcimin e sistemit të kontrollit të brendshëm me të gjithë elementët e tij në njësitë e vetëqeverisje vendore. Gjatë vitit 2022, stafi i DPH/KBFP dhe ekspertët e projektit u fokusuan kryesisht në realizimin e aktiviteteve në përmbushje të rezultateve të mëposhtme:

- Përmirësimi i kapaciteteve të stafit financiar të 61 (gjashtëdhjetë e një) bashkive në fushën e raportimit financiar vjetor, si dhe në vetëvlerësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm;
- Përmirësimin i kapaciteteve për menaxhimin e risqeve që lidhen me proceset e menaxhimit të të ardhurave vendore, me pasojë të drejtpërdrejtë në krijimin dhe/ose shtimin e detyrimeve të prapambetura;
- Rritja e kapaciteteve të audituesve të brendshëm të bashkive dhe efektivitetit në auditimin e detyrimeve të prapambetura.

Impakti kryesor i përmbushjes së këtyre rezultateve qëndron në ndërgjegjësimin e nivelit të lartë menaxherial për nevojën dhe rëndësinë e menaxhimit të duhur dhe raportimit të progresit në trajtimin e riskut të detyrimeve të prapambetura. Tashmë, njësitë e vetëqeverisjes vendore raportojnë rregullisht pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë mbi ecurinë e detyrimeve të prapambetura. Gjatë vitit 2022, 48 (dyzetë e tetë) bashki kanë ulur stokun e detyrimeve të prapambetura krahasuar me vitin 2021, ndërkohë që stoku i detyrimeve të prapambetura të qeverisjes vendore është reduktuar në masën 26% gjatë tre viteve të fundit.

- Rritja e ndërgjegjësimin të drejtuesve të NJVV-ve për përgjegjshmërinë menaxheriale

Në Janar të vitit 2022, me mbështetjen e projektit, MFE organizoi Konferencën Kombëtare me temë “Sistemi i kontrollit të brendshëm si një nga shtyllat kryesore në mirëmenaxhimin e financave publike”, me pjesëmarrjen e mbi 100 përfaqësuesve nga institucionet qendrore dhe vendore. Në këtë takim, MFE prezantoi Raportin Vjetor të funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik për njësitë e qeverisjes së përgjithshme, si dhe zhvillimet më të fundit në fushën e kontrollit të brendshëm dhe kontabilitetit në sektorin publik, respektivisht pyetësorin e rishikuar të vetëvlerësimin të menaxhimit financiar dhe kontrollit si dhe udhëzimin e rishikuar të MFE për kontabilitetin dhe raportimi financiar vjetor, dokumenta të hartuara edhe me kontributin e ekspertëve të fushës së projektit. Ndërkohë, ekipi i projektit prezantoi sfidat e bashkive në fushën e kontrollit të brendshëm dhe raportimit financiar, të shoqëruara me mbështetjen e deritanishme të projektit për bashkitë.

Në kuadër të rishikimit dhe përmirësimit të kuadrit ligjor për kontrollin e brendshëm, ekspertët e projektit kanë ofruar mbështetjen e tyre në këtë proces nëpërmjet dhënies së këshillave teknike në përputhje me praktikën më të mira ndërkombëtare.

- Përmirësimi i kapaciteteve në fushën e kontrollit të brendshëm me fokus menaxhimin e riskut

Duke mbajtur në konsideratë vlerësimet e vazhdueshme dhe statusin e zhvillimit të procesit të menaxhimit të riskut në njësitë publike dhe kryesisht njësitë e vetëqeverisjes vendore, u zhvilluan 7 (shtatë) takime rajonale ku rreth 140 (njëqind e dyzetë) koordinatorë të riskut dhe stafi strukturave të mbledhjes së të ardhurave vendore të 46 (dyzetë e gjashtë) bashkive diskutuan proceset e menaxhimit të të ardhurave vendore me fokus në risqet kryesore që ndikojnë në parashikimin real dhe mbledhjen e të ardhurave.

Ndër risqet e trajtuara gjatë takimeve është e rëndësishme të përmendet:

- i. Ndikimi i planifikimit joreal të të ardhurave në procesin e zbatimit të buxhetit (humbja e kontrollit të angazhimeve, krijimi i detyrimeve të prapambetura, etj.) dhe kontrollet e nevojshme që duhet të ndërmerren për trajtimin e tyre;
- ii. Risqet që lidhen me mbledhjen e të ardhurave (detyrimi i personave fizikë dhe juridikë për të paguar taksën e pronës dhe procedurat përkatëse që duhet të ndjekë bashkia për të identifikuar personin përgjegjës);
- iii. Risqet që lidhen me përdorimin e agjentit tatimor nga bashkia.

Pas përfundimit të çdo takimi për menaxhimin e të ardhurave, si dhe pas ndryshimeve në legjislacionin e të ardhurave vendore gjatë vitit 2022, u përditësuan gjurmët e auditimit/manualet e proceseve të punës, të përgatitura më parë, deri në finalizimin e tyre në Dhjetor të vitit 2022 së bashku me 12 (dymbëdhjetë) plane të menaxhimit të risqeve të të ardhurave.

Si pjesë e punës për kompletimin e materialeve trajnuese për punonjësit e bashkive, MFE në bashkëpunim me ekipin e projektit ka zhvilluar dy kurrikula trajnimi që do të zhvillohen në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike, specifikisht mbi “Zhvillimin e Kontrollit të Brendshëm nëpërmjet drejtimit të bazuar në risk”, dhe “Roli i raportimit dhe analizës financiare në rritjen e transparencës, llogaridhënies dhe cilësisë së vendimmarrjes në njësitë publike”.

Gjithashtu, gjatë vitit 2022, filloi mbështetja direkte për bashkitë për identifikimin dhe ndërtimin e planeve të menaxhimit të risqeve që lidhen me buxhetimin. Gjatë këtij procesi, ekipet e programeve buxhetore mbështetur nga koordinatorët e grupit të menaxhimit të risqeve, identifikojnë risqet kryesore që mund të ndikojnë në realizimin e objektivave dhe produkteve për çdo program buxhetor, si dhe zhvillojnë plane të menaxhimit dhe raportimit të risqeve gjatë zbatimit të Programit Buxhetor Afatmesëm. Vlen të përmendet eksperiencia e suksesshme me bashkinë e Lushnjës, e cila do të zgjerohet më tej gjatë vitit 2023 me bashki të tjera të përzgjedhura.

- Kapacitete të përmirësuara për raportim financiar të besueshëm dhe koherent, si dhe për vlerësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm

Në kuadër të forcimit të kapaciteteve për sigurimin e një raportimi financiar të besueshëm, rreth 84 (tetëdhjetë e katër) drejtues të strukturave të financës dhe koordinatorë të menaxhimit financiar dhe kontrollit nga 61 (gjashtëdhjetë e një) bashki dhe këshilla qarku u trajnuan gjatë muait Shkurt 2022 për kontabilitetin dhe konsolidimin e pasqyrave financiare.

Trajnimet dy-ditore u organizuan në baza rajonale në Lezhë, Tiranë, Pogradec dhe Gjirokastrë me përfaqësues nga projekti, DH/MFKK dhe Drejtoria e Përgjithshme e Thesarit. Trajnimi u fokusua në ndryshimet/përmirësimet e bëra në:

- i. Udhëzimin e MFE “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme” dhe rakordimin me degët përkatëse të thesarit;
- ii. formatet e raporteve financiare të nevojshme për vendimmarrje në të gjitha nivelet e NJVV-së;
- iii. Pyetësi i rishikuar i vetëvlerësimit për menaxhimin financiar dhe kontrollin si instrumenti kryesor i monitorimit të sistemit të kontrollit të brendshëm.

Të pranishmit patën mundësinë të diskutojnë dhe sqarojnë çështje të ndryshme, duke ndarë përvojat e tyre me përfaqësuesit e Drejtorisë së Thesarit, veçanërisht lidhur me konceptin ligjor dhe financiar të detyrimeve të prapambetura dhe të dhënat referuese për llogaritjen dhe raportimin e situatës financiare të NJVV-së dhe problematikat e rakordimeve me të dhënat e Sistemit Informatik Financiar të Qeverisë mbi detyrimet e prapambetura.

Ndërkohë, njohja e koordinatorëve të menaxhimit financiar dhe kontrollit me metodologjinë dhe praktikën e ndjekura për vlerësimin e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm, sollti realizimin e dy takimeve rajonale, të zhvilluara në qytetin e Tiranës gjatë muajit Tetor 2022 në bashkëpunim me ekspertë të projektit të financave lokale. Në këto takime u përfaqësuan 33 (tridhjetë e tre) bashki me rreth 45 (dyzetë e pesë) pjesëmarrës ndër të cilët dhe koordinatorë të menaxhimit financiar dhe kontrollit. Një analizë e detajuar e treguesve të performancës për secilën bashki dhe pozicionit të tyre në renditjen e përgjithshme për dy vitet e fundit, duke përfshirë mangësitë dhe pikat e forta të tyre, iu prezantua të gjitha bashkive pjesëmarrëse, me qëllim ndërgjegjësimin e drejtuesve të tyre për marrjen e masave në kohën e duhur për përmirësimin e cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm.

- Rritja e kapaciteteve profesionale të audituesve të brendshëm në rolin e tyre për të mbështetur menaxhimin në përmirësimin e efektivitetit të sistemit të kontrollit të brendshëm

Rekomandimet e audituesve të brendshëm për menaxhimin e bashkive vlerësohet të kenë një impakt të rëndësishëm tek drejtuesit për trajtimin e suksesshëm të riskut të detyrimeve të prapambetura, duke parandaluar shfaqjen apo akumulimin e tyre në të ardhmen. Rreth 120 (njëqind e njëzetë) auditues të brendshëm nga të gjitha bashkitë u trajnuan për auditimin e bazuar në risk nga DH/AB dhe ekspertë të projektit gjatë periudhës Mars-Prill 2022. Gjatë trajnimeve tre-ditore mbi baza rajonale, të gjithë audituesit e brendshëm u njohën me konceptet bazë të detyrimeve financiare dhe detyrimeve të prapambetura, trajtimi ligjor i detyrimeve financiare, analiza dhe raportimi financiar i tyre, teknikat e auditimit të detyrimeve të prapambetura si dhe trajtimi rast pas rasti i shembujve të ndryshëm të sjellë nga praktika e përditshme. Të gjitha njësitë e auditimit të brendshëm të bashkive kanë përfshirë misionet e auditimit për detyrimet e prapambetura si pjesë e planit të tyre vjetor për vitin 2022.

KONKLUZION I DH/MFKK PËR VLERËSIMIN E SISTEMIT TË MENAXHIMIT FINANCIAR DHE KONTROLLIT PËR VITIN 2022

Bazuar në vlerësimin e kryer për zhvillimin dhe funksionalitetin e sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme për vitin 2022, janë evidentuar devijime të vogla nga kuadri ligjor e rregullator në fuqi për fushën e kontrollit të brendshëm të cilat në gjykimin profesional të DH/MFKK ndikojnë në progresin e funksionimit të këtij sistemi dhe justifikojnë paraqitjen e një konkluzioni për vlerësimin e kryer.

DH/MFKK është angazhuar të sigurojë konkluzione dhe rekomandime të qënësishme duke u bazuar në evidencat e vlerësimit të depozituara nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme si dhe nga vlerësimi në vend i cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm në disa prej këtyre njësive.

Vlerësimi i sistemit të kontrollit të brendshëm nëpërmjet vetëvlerësimit të njësive të qeverisjes së përgjithshme dhe vlerësimit në vend të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm bazohet respektivisht në nenin 18, pika 1 dhe nenin 26, pika 2 e Ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, i ndryshuar. Gjithashtu, vlerësimi i performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm nëpërmjet 18 treguesve gjithëpërfshirës, të vlerësuar sipas Metodologjisë për monitorimin e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme” (miratuar me Urdhrin e ministrit përgjegjës për financat nr. 117, datë 01.04.2019, i ndryshuar) përbën një nga informacionet bazë për prezantimin e ecurisë së veprimtarisë së planifikimit dhe ekzekutimit të buxhetit dhe sistemit të kontrollit të brendshëm.

Për sa më sipër, referuar rezultateve të këtij procesi vlerësimi, të cilat kanë shërbyer si bazë për dhënien e opinionit, evidentojmë problematikat e konstatuara si më poshtë:

- Nga analiza e detajuar e pyetësorëve të vetëvlerësimit për të gjitha grupet e njësive të marra në analizë (ministri linje, njësi të vetëqeverisjes vendore, institucione të pavarura dhe njësi shpenzuese me buxhet të madh) rezulton se vlerësim më të lartë marrin grupi i ministrive të linjës ndërkohë që situata vijon të paraqitet jo e kënaqshme në njësitë e vetëqeverisjes vendore pavarësisht rritjes së lehtë të nivelit maksimal të pikëve për vlerësimin e performancës.
- Vështirësi në procesin e lidhjes së objektivave strategjikë dhe operacionale si dhe detajimit të objektivave në plane konkrete veprimi duke përcaktuar linjat e qarta të përgjegjshmërisë për përmbushjen dhe raportimin e tyre nga të gjithë menaxherët.
- Proces jo i strukturuar për menaxhimin e riskut dhe kryesisht me elementët që lidhen me riskun e mashtrimit duke mos marrë në konsideratë format e ndryshme të mashtrimeve, si falsifikimi i dokumentave, raportimi i informacionit të pasaktë për gjendjen financiare apo performanca në përmbushjen e objektivave të përcaktuar.
- Institucionet zbatojnë pjesërisht procedurat monitoruese, vlerësuese e raportuese për sistemin e kontrollit të brendshëm. Në pjesën më të madhe të institucioneve, pyetëtori i vetëvlerësimit është instrumenti kryesor për kryerjen e kontrollit nga ana e menaxherëve ndërkohë që mangësi evidentohen edhe në mekanizma të tjerë monitorues të tillë si shërbimi i auditimit të brendshëm, të nevojshëm për vlerësimin e sistemit, dhënien e këshillave apo promovimin e praktikave të mira nëpërmjet dhënies së rekomandimeve.

- Institucionet paraqesin vështirësi osë mungesë angazhimi në hartimin apo zbatimin e instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit (regjistër risku, harta dhe manuali i proceseve të punës, gjurmë auditimi).
- Delegimi i funksioneve kryhet në përputhje me procedurat ligjore në fuqi dhe realizohet kryesisht për autorizimin e punonjësve në mungesë ndërkohë që delegimi sipas kuadrit ligjor dhe nënligjor të MFK përdoret në pak raste.

Për sa më sipër, nga analizimi i detajuar i bazës së të dhënave, konstatojmë se, sistemi i kontrollit të brendshëm për vitin 2022 paraqitet pjesërisht efektiv, ku progresi i mëtejshëm në zhvillimin e një sistemi efektiv të kontrollit të brendshëm duke përfshirë një kuadër ligjor dhe nënligjor në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe praktikat më të mira si dhe rritjen e përgjegjshmërisë menaxheriale në funksion të zbatimit të instrumentave të kontrollit të brendshëm përbëjnë standardet themelore për të vijuar angazhimin e qeverisë për aderimin në Bashkimin Evropian.

KAPITULLI III- VLERËSIMI I CILËSISË SË SISTEMIT TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM

Në përmbushje të dispozitave ligjore të fushës së kontrollit të brendshëm (neni 18, pika 3 e ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, i ndryshuar), MFE realizon vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm bazuar në raportet vjetore të konsoliduara të përfituesve të fondeve publike mbi statusin e menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe auditimit të brendshëm. Pyetësorët e vetëvlerësimit janë instrumenti kryesor për analizimin e komponentëve dhe parimeve të kontrollit të brendshëm, informacioni i të cilave, depozituar çdo vit nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme, pavarësisht integritetit dhe përgjegjshmërisë menaxheriale të nëpunësit autorizues, mund të mbartë në vetëvete nota subjektivizmi. Ky element mbahet në konsideratë gjatë gjykimit profesional dhe realizimit të analizës së rezultateve të vlerësimit të efektivitetit sistemit të kontrollit të brendshëm.

Për sa më sipër, në kushtet e sigurimit të një vlerësimi në detaje dhe sa më real të gjendjes së sistemit të kontrollit të brendshëm, bazuar në nenin 25 dhe 26 të ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, i ndryshuar, ministri përgjegjës për financat nëpërmjet DH/MFKK është përgjegjës për monitorimin në vend të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Ky proces, me synimin kryesor përmirësimin e standardeve të punës si dhe analizimin dhe vlerësimin me detaje të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme, ofron një tablo të qartë dhe aktuale të stadi të zhvillimit të sistemit të kontrollit të brendshëm dhe propozon rekomandimet e duhura për adresimin e mangësive të identifikuara.

Procedurat për realizimin e procesit të vlerësimit të cilësisë janë përcaktuar në dokumentin e Metodologjisë për Vlerësimin e Cilësisë së Sistemit të Kontrollit të Brendshëm në Njësitë e Qeverisjes së Përgjithshme (miratuar me Urdhrin e Ministrisë të Financave dhe Ekonomisë nr. 311, datë 23.12.2020). Ashtu sikurse u theksua, procesi i vlerësimit të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm shërben për vlerësimin e efektivitetit të funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm, identifikimin e mangësive kryesore si dhe planifikimin e rekomandimeve të nevojshme për adresimin e tyre. Në përfundim të procesit të vlerësimit, hartohet një projekt-raport dhe raport i detajuar me gjetje dhe rekomandime të cilat duhet të ndiqen në vazhdimësi nga institucionet e vlerësuara mbi ecurinë e veprimtarisë së tyre nëpërmjet planit të veprimit të MFK.

Bazuar në Dokumentin e Politikave për Zhvillimin e mëtejshëm të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik 2021-2022, referuar edhe kapaciteteve të DH/MFKK, për vitin 2022, u planifikua realizimi i procesit të vlerësimit të cilësisë në 20 (njëzetë) njësi të qeverisjes së përgjithshme ku, u finalizua procesi i vlerësimit të cilësisë në 16 (gjashtëmbëdhjetë) NJQP, ndërkohë në 4 (katër) prej tyre ky proces nuk u realizua për shkak të mosangazhimit të këtyre institucioneve për vënien në dispozicion të grupit të vlerësimit të dokumentave zyrtarë të gjeneruar. Përzgjedhja për vlerësim e këtyre njësive është kryer mbi bazën e vlerësimit të nivelit të riskut që paraqesin këto njësi në ushtrimin e veprimtarisë së tyre si dhe zbatimin rigoroz të sistemeve të kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, ashtu sikurse është theksuar gjatë njoftimit zyrtar për realizimin e procesit të vlerësimit të cilësisë në institucionet e përzgjedhura, vlerësimi realizohet mbi bazën e listës së kontrollit shoqëruar me dokumentacion justifikues, dokument ky i ndryshëm nga pyetësi i vetëvlerësimit, i cili mundëson identifikimin e progresit të arritur deri në momentin e kryerjes së procesit të vlerësimit.

Në institucionet e vlerësuara, sistemi i kontrollit të brendshëm rezulton të jetë kryesisht “pjesërisht efektiv”, ku evidentohet nevoja për rritjen e angazhimit dhe përfshirjes së

punonjësve në realizimin me efektivitet të proceseve të punës dhe ndërgjegjësimit të nivelit të lartë menaxherial në ndërmarrjen e masave për adresimin e mangësive të evidentuara dhe zbatimin e instrumentave të MFK. Në mënyrë të përmbledhur, vlerësimi për këto institucione paraqitet si më poshtë:

Vlerësimi	Institucionet
Sistem efektiv i kontrollit të brendshëm	Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Kuvendi, ILDKPKI, Kryeministria
Sistem pjesërisht efektiv i kontrollit të brendshëm	Ministria e Kulturës, Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit, Avokatura e Shtetit, Agjencia e Prokurimit Publik, Prokuroria e Përgjithshme, Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, Bashkia Durrës
Sistem jo efektiv i kontrollit të brendshëm	Bashkia Lezhë, Bashkia Tropojë, Bashkia Klos, Bashkia Roskovec
Institucione në të cilat nuk është kryer vlerësimi i cilësisë	Bashkia Vlorë, Bashkia Belsh, Bashkia Cërrik, Gjakata Kushtetuese

Nga të dhënat statistikore, vihet re se, në krahasim me vitin e kaluar kemi një numër në rritje të institucioneve në të cilat sistemi i kontrollit të brendshëm vlerësohet efektiv. Për këto institucione, evidentohen gjetjet e mëposhtme:

1. Rregullat bazë për funksionimin e institucioneve janë përshkruar në dokumentin e Rregullores së Brendshme, dhe kryesisht këto rregullore rezultojnë të rishikuara me ndryshimet e fundit strukturore ose rezultojnë në fazë rishikimi në momentin e realizimit të vlerësimit të cilësisë ndërkohë që rregullat për sjelljen dhe etikën janë miratuar nëpërmjet një dokumenti të veçantë ose janë përfshirë në rregulloren e brendshme;
2. Objektivat kryesore për realizimin e veprimtarisë së çdo strukture brenda institucionit janë përcaktuar në dokumentin e Programit Buxhetor Afatmesëm dhe jo në të gjitha rastet janë hartuar planet vjetore të punës të konsoliduara, me objektiva dhe aktivitete të specifikuar;
3. Menaxhimi i burimeve njerëzore realizohet duke respektuar rregullat e përcaktuara nga vetë institucioni apo nga Departamenti i Administratës Publike duke mbajtur në konsideratë dhe trajtimin dhe rritjen e kapaciteteve të punonjësve në fusha të ndryshme por jo shpesh lidhur me fushën e manxhimit financiar dhe kontrollit. Trajnimi i punonjësve realizohet kryesisht nëpërmjet pjesëmarrjes në trajnimet e realizuara nga ASPA;
4. Institucionet paraqesin vështirësi osë mungesë angazhimi në hartimin apo zbatimin e instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit (regjistër risku, harta dhe manuali i proceseve të punës, gjurmë auditimi);
5. Delegimi i funksioneve kryhet në përputhje me procedurat ligjore në fuqi dhe realizohet kryesisht për autorizimin e punonjësve në mungesë ndërkohë që delegimi sipas kuadrit ligjor dhe nënligjor të MFK përdoret në pak raste;
6. GMS-të janë ngritur me urdhër të brendshëm të titullarit, të shoqëruara me plan veprimi, por në këto grupe diskutohen vetëm çështje të aspektit buxhetor dhe nuk ka evidencë që të jenë trajtuar çështje të MFK;
7. Në disa prej institucioneve, evidentohet një mungesë e vlerësimit apo monitorimit në vazhdimësi të sistemit të kontrollit të brendshëm me qëllim komunikimin dhe

adresimin e problematikave të konstatuara. Kryesisht, vlerësimi dhe raportimi realizohet për veprimtarinë financiare të institucionit;

8. Njësitë e Auditimit të Brendshëm për ato institucione që kanë një strukturë të tillë (ose auditimi i kryer nga Kontrolli i Lartë i Shtetit), në misionet e tyre audituese, kanë bërë një vlerësim gjithëpërfshirës për cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm si dhe janë dhënë rekomandimet përkatëse por nuk evidentohet përfshirja e rekomandimeve në planet e zbatimit të masave apo niveli i zbatimit të këtyre rekomandimeve nga ana e institucioneve të vlerësuara mbetet në nivele të ulta.

Rekomandimet kryesore adresuar institucioneve në lidhje me këto gjetje, janë si më poshtë vijon:

1. Realizimi i një procesi cilësor dhe efektiv të menaxhimit të riskut nëpërmjet zbatimit të funksioneve të Koordinatorit të Riskut duke shfrytëzuar mundësinë e delegimit të këtij funksioni sipas kërkesave ligjore dhe nënligjore në fuqi në fushën e MFK;
2. Gjithëpërfshirja në trajtimin e problematikave që lidhen me zbatimin e sistemit të MFK gjatë mbledhjeve të GMS-ve si dhe ndërmarrja e masave të nevojshme për përmirësimin e sistemit, duke i evidentuar këto takime në bazë dokumentare;
3. Hartimi dhe zbatimi i instrumentave të MFK me qëllim lehtësimin dhe përmirësimin e procedurave të funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm;
4. Hartimi i bazave rregullative dhe një sistemi procedurash në lidhje me raportet e përhershme, standarde që duhet ti raportohen drejtuesit si dhe menaxherëve të tjerë të strukturave të institucionit, duke përfshirë raportim jo vetëm të informacioneve me karakter financiar. Kjo bazë rregullative duhet të përmbajë formatet, mënyrën e raportimit, periodicitetin e raportimit, treguesit e performancës, si dhe mënyrën se si informacioni duhet të shpërndahe në të gjitha nivelet e njësisë;
5. Ndjekja e zbatimit të planit të veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së dhe të raportohet në mënyrë periodike te Nëpunësi Autorizues (NA).
6. Sigurimi dhe zbatimi i funksioneve mbikëqyrëse/monitoruese nëpërmjet realizimit të shërbimit të auditimit të brendshëm apo përfshirjes së strukturave të tjera brenda institucionit për evidentimin e statusit të zhvillimit dhe efektivitetit të veprimtarisë së institucionit duke ofruar siguri për funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe ndikuar në përmirësimin e procesit të vendimmarrjes.

Për krijimin dhe zbatimin e mekanizmave për ndjekjen e zbatimit të rekomandimeve të dhëna për përmirësimin e mëtejshëm të funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm, të gjitha masat për adresimin e rekomandimeve, duhet të përfshihen në planin e veprimit të MFK për institucionin përkatës, pasi ky plan do të përbëjë bazën e punës për ndjekjen e procedurave në të ardhmen. Gjithashtu, në funksion të përmirësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm institucionet në bazë të rekomandimeve përkatëse janë përgjegjëse për zbatimin e tyre në kohën dhe cilësinë e duhur. Një kopje e planit të veprimit, ne afatet dhe përgjegjësitë përkatëse, duhet të dërgohet zyrtarisht pranë MFE.

KAPITULLI IV- MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E SISTEMEVE TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM

MFE, nëpërmjet DPH/KBFP, ushtron rolin e saj si rregullator, vlerësues, monitorues dhe mbështës i njësisive publike gjatë procesit të ngritjes dhe zbatimit të sistemit të kontrollit të brendshëm. Çdo vit, MFE analizon dhe vlerëson performancën e veprimtarisë së auditimit të brendshëm, menaxhimit financiar, kontrollit dhe kontabilitetit në sektorin publik në përputhje me standardet ndërkombëtare të pranuar të auditimit të brendshëm dhe kontrollit të brendshëm si dhe praktikën më të mirë të fushës.

Analiza dhe vlerësimi realizohen nëpërmjet një komunikimi dhe bashkëpunimi të vazhdueshëm me njësitë e auditimit të brendshëm në ministritë e linjës, institucionet qendrore, institucionet e pavarura dhe të pushtetit vendor nëpërmjet shkëmbimit të informacionit, dhënies së mendimeve për ndryshimet e akteve ligjore, vlerësimin të jashtëm të cilësisë, si dhe nëpërmjet planeve strategjike dhe vjetore dhe raporteve vjetore të veprimtarisë së strukturave audituese në sektorin publik. Gjithashtu, ndërveprimi i vazhdueshëm ekziston edhe me menaxherët e tjerë të njësisive publike, lidhur me vlerësimin e vazhdueshëm të veprimtarisë në fushën e menxhimit financiar dhe kontrollit, si dhe përditësimeve në fushën e kontabilitetit.

3.1 Mbështetja e MFE-së për zhvillimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit

Gjatë vitit 2022, veprimtaria e DH/MFKK u fokusua në arritjen e objektivave të parashikuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2019-2022 për fushën e menaxhimit financiar dhe fushën e kontabilitetit publik si dhe Dokumentin e Politikave për Zhvillimin e mëtejshëm të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik 2021-2022. Bazuar në këto dy dokumenta kyç, u arritën objektivat e drejtorisë për vitin 2022, duke u fokusuar në mënyrë të përmbledhur në këto drejtime:

- Përmirësimi i kuadrit ligjor në fushën e kontrollit të brendshëm nëpërmjet rishikimit të ligjit për menaxhimin financiar dhe kontrollin;
- Vijimi i progresit në funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme
- Vlerësimi i cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm në 20 njësi të qeverisjes së përgjithshme;
- Zbatimi i sistemit të kontrollit të brendshëm dhe ndërtimi i instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit nëpërmjet ofrimit të asistencës teknike në 5 institucione të përzgjedhura (Ministria e Mbrojtjes, Bashkia Lezhë, Bashkia Belsh, Agjencia e Prokurimit Publik, Prokuroria e Përgjithshme);
- Rritja e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimin të administratës publike dhe nivelit drejtues të njësisive publike mbi rolin dhe rëndësinë e zbatimit të sistemit të MFK-së;
- Rishikimi i kuadrit rregullator ekzistues i kontabilitetit të sektorit publik (Udhëzimi nr. 8, datë 09/03/2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme”);
- Hartimi i kuadrit rregullator të fushës së kontabilitetit të sektorit publik, në përputhje me standardet IPSAS, nëpërmjet projektit “Zhvillimi i kontabilitetit të sektorit publik në Shqipëri (IPSAS)”;
- Ngritja e kapaciteteve të kontabilistëve dhe financierëve të sektorit publik në lidhje me fushën e kontabilitetit të sektorit publik;

- Përkthimi i Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit të Sektorit Publik;
- Pilotimi i kuadrit rregullator të fushës së kontabilitetit të sektorit publik në përputhje me IPSAS në shtatë institucione pilot.

Si rezultat, gjatë këtij viti u vu re një evoluim i sistemit të kontrollit të brendshëm në disa institucione publike të cilat janë angazhuar në implementimin e instrumenteve të menaxhimit financiar dhe kontrollit (planifikimin e objektivave duke mbajtur në konsideratë identifikimin dhe trajtimin e risqeve, hartimin e hartave apo manualeve të proceseve të punës dhe instrumentat për menaxhimin e risqeve). Gjithashtu, përmirësimi i programeve të trajnimit në fushën e kontrollit të brendshëm dhe raportimit financiar ka ndihmuar dukshëm në forcimin e kapaciteteve të menaxherëve dhe stafit dhe rritjen e interesit për zbatimin me rigorozitet të kërkesave në këtë fushë dhe kryerjen me eficiencë të funksioneve të përcaktuara.

- **Hartimi dhe përmirësimi i bazës ligjore/nënligjore të fushës së kontrollit të brendshëm**

1) Akte ligjore në fushën e MFK-së

Gjatë periudhës 2021-2022, DH/MFKK është angazhuar në rishikimin dhe përmirësimin e ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, i ndryshuar. Angazhimi për rishikimin e këtij ligji vjen si kërkesë e zbatimit me rigorozitet të objektivave të përcaktuar në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike 2019-2022 dhe Dokumentin e Politikave për Zhvillimin e Mëtejshëm të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik 2021-2022. Gjithashtu, nevoja e ndryshimeve dhe përmirësimeve ligjore i referohet edhe çështjeve të evidentuara në raportet vjetore të vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm, rekomandimeve të dhëna nga Kontrolli i Lartë i Shtetit, Auditimi i Brendshëm si dhe organizmave ndërkombëtarë.

Rishikimi i këtij ligji do të sjellë saktësimin dhe përmirësimin e cilësisë së primeve, rregullave, procedurave, strukturave administrative dhe metodave për përmirësimin e funksionimit të menaxhimit financiar dhe kontrollit në kuadër të rritjes së efektivitetit të zbatimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike.

Për realizimin e procesit të rishikimit të ligjit të MFK, fillimisht është realizuar analiza e mangësive ligjore dhe reflektimi i ndryshimeve të parashikuara në ligjin ekzistues. Drafti i ligjit ka ndjekur të gjitha fazat e nevojshme të rishikimit dhe konsultimit me palët e interesit brenda dhe jashtë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë. Ky draft është përmirësuar edhe me komentet e ekspertëve të huaj të fushës. Në muajin Nëntor 2022 projektligji për menaxhimin financiar dhe kontrollin u miratua në Këshillin e Ministrave dhe më pas u miratua në Parlament me Ligjin nr. 14, datë 16.02.2023 "Për disa ndryshime në ligjin nr. 10296, datë 8.7.2010, "Për menaxhimin financiar dhe kontrollin", i ndryshuar).

2) Akte ligjore/nënligjore në fushën e kontabilitetit dhe raportimit financiar

- a) Miratimi i Udhëzimit nr. 5, datë 21.02.2022 “Mbi ndryshimin e udhëzimit numër. 8, datë 09/03/2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme”

Gjatë vitit 2021 dhe fillim të vitit 2022, DH/MFKK, në bashkëpunim me Drejtorinë e Përgjithshme të Thesarit dhe Drejtorinë e Përgjithshme të Buxhetit, për shkak të disa problematikave të përcjella nga ana e institucioneve si dhe rekomandimeve të Kontrollit të Lartë të Shtetit, ka realizuar disa ndryshime të udhëzimit numër. 8, datë 09/03/2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme”, nëpërmjet miratimit të Udhëzimit nr. 5, datë 21.02.2022 ““Mbi ndryshimin e udhëzimit numër. 8, datë 09/03/2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme”””.

Ndryshimet kryesore të finalizuara në këtë udhëzim lidhen kryesisht me:

- Përmirësimin e metodës së përdorur nga njësitë publike për njohjen e të ardhurave në librat e tyre të brendshëm kontabël, duke përcaktuar mbajtjen e kontabilitetit me metodën mbi bazën e të drejtave dhe detyrimeve të konstatuara, në kuadër të rritjes së transparencës dhe besueshmërisë së informacionit financiar të paraqitur në pasqyrat financiare;
- Përmirësimin e mënyrës së konstatimit të detyrimeve financiare në kontabilitetin publik dhe raportimin e tyre si detyrime të prapambetura, nëpërmjet dhënies së këtij informacioni në formë tabelare si pjesë e shënimeve shpjeguese të pasqyrave financiare, ku tipologjia dhe shuma e detyrimeve financiare të paraqitura në këto shënime do të shërbejnë si shifër kontrolli për Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë lidhur me saktësinë e raportimit vjetor të detyrimeve të prapambetura;
- Shtimin e rregullave dhe informacionit që do jetë pjesë e shënimeve shpjeguese për pasqyrat financiare individuale, duke ndihmuar në rritjen e kuptueshmërisë dhe besueshmërisë së informacionit financiar (të dhëna identifikuese për njësinë raportuese të pasqyrave financiare, përshkrim i veprimit dhe politikave kontabël, informacion për zërat specifike të pasqyrave financiare, informacione të tjera financiare për performancën e njësisë raportuese);
- Dhënien e përcaktimeve më të sakta mbi konsolidimin e pasqyrave financiare vjetore si dhe mënyrën dhe afatet e raportimit të tyre në organet përkatëse.

Udhëzimi është publikuar dhe në faqen e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, së bashku me formatin përfundimtar të pasqyrave financiare, të cilat duhet të zbatohen nga institucionet dhe gjatë hartimit dhe dorëzimit të pasqyrave financiare të vitit 2021. Gjithashtu, ndryshimet e këtij udhëzimi janë prezantuar për financierët e njësive publike nëpërmjet trajnimeve të organizuar nga ASPA.

- b) Miratimi final i VKM mbi zgjatjen e afatit të projektit “Zhvillimi i kontabilitetit të sektorit publik (IPSAS)” dhe zhvillimi i aktiviteteve të parashikuara në kuadër të projektit.

Qeveria shqiptare është angazhuar në zbatimin e reformës së kontabilitetit të sektorit publik mbi bazën e të drejtave dhe detyrimeve të konstatuara, në mbështetje dhe të prioritetëve të përcaktuara në Strategjinë e Menaxhimit të Financave Publike (PFM 2019- 2022). Kjo reformë mbështetet në qasjen e adoptimit me faza (nga viti 2021 – 2027), të cilat janë parashikuar në Strategjinë dhe Planin e Veprimit të Vendit dhe gjatë vitit 2021 – 2022 është parashikuar të mundësohet hartimi i kuadrit të ri rregullator si dhe adoptimi i grupit të parë të IPSAS-ve, sipas afateve të përcaktuara në plan.

Qëllimi kryesor i kësaj reforme është arritja e dy objektivave kryesore:

- Zhvillimin e kontabilitetit dhe raportimit financiar të sektorit publik në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Kontabilitetit të Sektorit Publik (IPSAS); si dhe
- Zhvillimin e kapaciteteve dhe aftësive profesionale në fushën e kontabilitetit për Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë dhe për financierët e sektorit publik.

Situata e pandemisë COVID-19 dhe prioritizimi i aktiviteteve lidhur me këtë situatë ndikuan ndjeshëm në ngadalësimin e aktiviteteve të zbatimit të projektit gjatë vitit 2020 -2021, pavarësisht se progresi i bërë gjatë periudhës raportuese, angazhimi si dhe përpjekjet e homologëve për të realizuar aktivitetet e projektit kanë qenë mjaft të kënaqshme. Ndërkohë, edhe në kuadër të realizimit më të mirë të produkteve të projektit, nga ana e BB u vlerësua shtyrja me 12 muaj të tjerë, pra deri në dhjetor të vitit 2022. Në këtë kuadër, nga ana e Drejtorisë së Harmonizimit për Menaxhimin Financiar, Kontrollin dhe Kontabilitetin, u hartua projekt-vendimi “Për miratimin e marrëveshjes ndryshuese me shkëmbim letrash, të Letërmarrëveshjes, ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe Bankës Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim, që vepron si administratore e fondeve grant të siguruar nga Sekretariati i Shtetit për Çështjet Ekonomike (SECO) të qeverisë zviceriane, nën Fondin e Besimit me Shumë Donatorë për fuqizimin e kontabilitetit dhe mjedisit të mirëbesimit në Evropën Jugore dhe Azinë Qendrore, për projektin e zhvillimit të kontabilitetit në sektorin publik, miratuar me vendimin nr. 251, datë 9.5.2018, të Këshllit të Ministrave, i ndryshuar”, e cila u miratua në Mars të vitit 2022.

- **Ofrimi i asistencës teknike në 5 NJQP të përzgjedhura për tu asistuar gjatë vitit 2022.**

Në zbatim të Dokumentit të Politikave për zhvillimin e mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm 2021-2022, me fokus kryesor forcimin e përgjegjshmërisë menaxheriale, gjatë vitit 2022 u parashikua ofrimi i asistencës teknike në 5 njësi të qeverisjes së përgjithshme (Ministria e Mbrojtjes, Agjencia e Prokurimit Publik, Prokuroria e Përgjithshme, Bashkia Belsh dhe Bashkia Lezhë). Bazuar në një plan të miratuar aktivitetesh u punua për hartimin e planeve operacionale të punës, zbatimin e udhëzimit të miratuar të delegimit dhe përdorimit e linjave të raportimit, ndërtimin dhe finalizimin e manualeve dhe hartës së proceseve të punës, gjurmën e auditimit për proceset kryesore të punës, regjistrin e riskut dhe planin e veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së. Në fund të vitit 2022, përfundoi procesi i ofrimit të asistencës teknike në Ministrinë e Mbrojtjes, Agjencinë e Prokurimit Publik, Prokurorinë e Përgjithshme, Bashkinë Belsh dhe Lezhë ku është bërë vlerësimi paraprak i gjendjes së sistemit të kontrollit të brendshëm në 4 prej tyre (përveç Bashkisë Belsh), është ofruar një trajnim i përgjithshëm si dhe janë trajtuar planet operacionale të punës me qëllim unifikimin e elementëve dhe formatit bazuar në manualin e MFK dhe janë realizuar aktivitetet mbi zhvillimin e procesit të menaxhimit të riskut, ndërtimin e manualit të proceseve të punës dhe gjurmët e auditimit.

- **Rritja e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimi i njësive publike mbi rolin dhe rëndësinë e zbatimit të sistemit të MFK-së**

Gjatë vitit 2022, DH/MFKK ka realizuar:

- Zhvillimi i Konferencës Kombëtare “Sistemi i kontrollit të brendshëm si një nga shtyllat kryesore në mirëmenaxhimin e financave publike, ku morën pjesë rreth 100 pjesëmarrës. Kjo konferencë erdhi si pjesë e përpjekjeve të qeverisë dhe MFE-së për

zbatimin e një sërë reformash të koordinuara në fushën e Menaxhimit të Financave Publike;

- Zhvillimi i një takimi ndërgjegjësues për të diskutuar çështje që lidhen me konceptin dhe vizionin e përgjegjshmërisë menaxheriale me përfaqësues të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, Kryeministrisë dhe disa Sekretarë të Përgjithshme të ministrive të linjës. Në këtë takim morën pjesë rreth 20 pjesëmarrës;
- Në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike janë zhvilluar webinarë dhe kurse me certifikim mbi procesin e menaxhimit të riskut ku u trajnuan rreth 520 nëpunës publikë si dhe u certifikuan 38 nëpunës publikë;
- Në bashkëpunim me Projektin e Financave Lokale, u realizuan disa trajnime me fokus implementimin e procesit të menaxhimit të riskut, instrumentave të MFK-së si dhe treguesit e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm. Në këto trajnime morën pjesë rreth 185 pjesëmarrës, përfaqësues të 46 njësisve të vetëqeverisjes vendore.

3.2 Impakti për vitin 2022

Gjatë vitit 2022, pavarësisht efekteve si rezultat i pandemisë Covid-19 dhe krizës ekonomike të shkaktuar nga lufta në Ukrainë, zhvendosjes së realizimit të punës në distancë apo ndryshimit të detyruar të prioritetëve, DH/MFKK ka kryer një sërë aktivitete në funksion të realizimit të objektivave të vendosura, me synimin kryesor garantimin e një sistemi të financave publike që nxit transparencën, përgjegjshmërinë, disiplinën fiskale dhe efikasitetin në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publike për ofrimin e shërbimeve të përmirësuara dhe zhvillimin ekonomik.

Ofrimi i asistencës teknike dhe aktivitetet e ndërmarra kanë sjellë një përmirësim të sistemit të MFK-së në disa institucione publike duke rezultuar në një performancë më të mirë të tyre të karakterizuar nga operacione të përmirësuara të sistemit të ekzekutimit të planifikimit dhe ekzekutimit të buxhetit, dhe forcimin e mekanizmave për garantimin e përgjegjshmërisë menaxheriale. Gjithashtu, përmirësimi i programeve të trajnimit në fushën e kontrollit të brendshëm dhe raportimit financiar ka ndihmuar dukshëm në forcimin e kapaciteteve të menaxherëve dhe stafit dhe rritjen e interesit për zbatimin me rigorozitet të kërkesave në këtë fushë dhe kryerjen me eficiencë të funksioneve të përcaktuara.

Pavarësisht arritjeve të evidentuara gjatë këtij viti, vlen të theksohet nevoja për një ndërgjegjësim dhe angazhim më të madh të titullarëve, nëpunësve autorizues dhe menaxherëve të tjerë për zhvillimin e qëndrueshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm në të gjitha nivelet. Sfidat e reja në vitet e fundit kanë ngadalësuar përparimin në zhvillimin e qëndrueshëm të elementëve të kontrollit të brendshëm dhe kanë vendosur në vështirësi institucionet në përmbushjen e objektivave të tyre. Gjithashtu, një mesazh kyç lind për kuadrin institucional dhe organizativ, element i cili duhet të forcohet në të gjithë dimensionet, duke siguruar një qëndrueshmëri të strukturave organizative e nevojshme për përmbushjen e funksioneve administrative si dhe përmirësimin e koordinimit ndërmjet institucioneve të ndryshme.

KAPITULLI V- ZHVILLIMI I SISTEMIT TË AUDITIMIT TË BRENDSHËM NË SEKTORIN PUBLIK

5.1 Analizë e Veprimtarisë së Auditimit të Brendshëm

5.1.1 Planifikimi i Angazhimeve të Auditimit

Plani Strategjik 2022–2024 dhe Plani Vjetor të Auditimit ka udhëhequr veprimtarinë e çdo strukture të auditimit të brendshëm dhe audituesve të brendshëm në njësitë e sektorit publik.

Mbështetur në planifikimin e çdo njësie të auditimit të brendshëm (NJAB), Drejtoria e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm (DH/AB) harton Planin Strategjik dhe Vjetor të konsoliduar të veprimtarisë audituese çdo vit. Vlerësimet dhe faktorët e riskut të përcaktuar nga NJAB-të janë identifikuar dhe tendencat dhe zhvillimet e pritshme në fushën e veprimtarisë audituese i paraqiten në mënyrë të përvitshme Ministrisë të Financave dhe Ekonomisë si dhe Kontrollit të Lartë të Shtetit.

Plani i konsoliduar është një mjet efektiv i monitorimit nga DH/AB të planifikimit të veprimtarisë audituese të çdo njësie. Nga analiza e përgatitjes dhe zbatimit të planeve DH/AB identifikon dobësitë për çdo NJAB në planifikimin e auditimeve dhe ka adresuar individualisht problematikat duke rekomanduar dhe orientuar për korrigjimet e nevojshme, duke synuar cilësi të lartë në planifikimin e punës.

Për vitin 2022, universi i auditimit të 135 NJAB-ve përfshiu për auditim 1109 (me ndryshimet) fusha dhe sisteme, duke u mbështur në disa faktorë të rëndësishëm të tillë si:

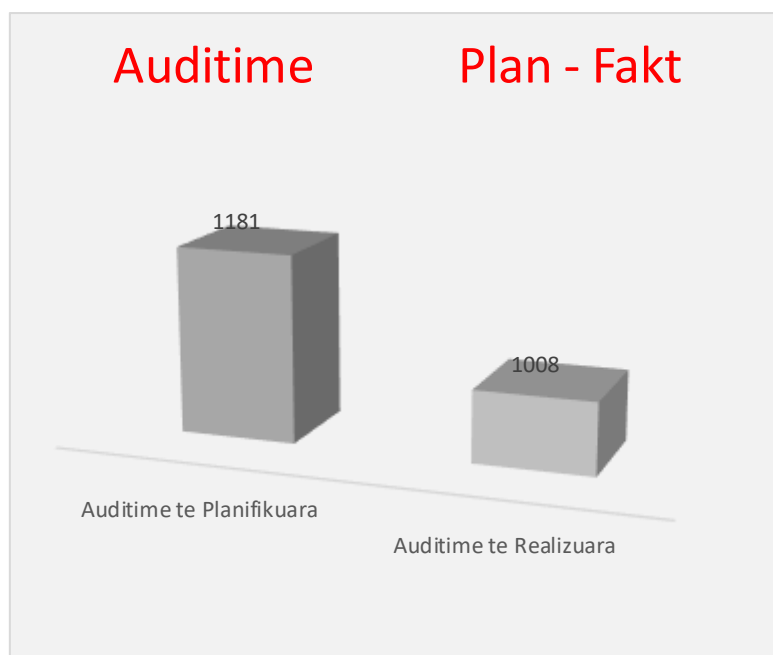
- Gjetjet nga auditimet e brendshme të mëparshme dhe auditimet e KLSH;
- Vlerësimin e risqeve strategjike, financiare dhe të përputhshmërisë për çdo sistem dhe fushë;
- Prioritizimi i sistemeve sipas nivelit të riskut të vlerësuar duke siguruar që sistemet me risk të lartë të auditohen çdo vit;
- Burimet dhe kapacitetet e auditimit.

Të dhënat e planit të konsoliduar vjetor të NJAB-ve janë analizuar me të dhënat e auditimeve të realizuara evidentuar në 126 raportet vjetore të veprimtarisë së NJAB.

Gjatë vitit 2022, janë bërë ndryshime nga plani fillestar të cilat janë argumentuar dhe miratuar nga titullarët e njësive publike, megjithatë, NJAB mbeten ende lart pritshmërive për një planifikim efektiv dhe njëkohësisht fleksibël të veprimtarisë audituese.

Përgjatë vitit 2022, nga 126 NJAB u përfunduan 1008 angazhime auditimi që rezultuan në një nivel të realizimit të Planit Vjetor në vetëm 91 %, niveli më i ulët gjatë 5 viteve të fundit.

Grafiku 2. Auditime të planifikuara dhe të realizuara në vite

Në grafikun e mëposhtëm paraqitet realizimi i angazhimeve të auditimit për vitin 2022 të ndara sipas llojit. Nga të dhënat e pasqyruara vërehet se gjatë vitit ka një numër të madh auditimesh të kombinuara (469 auditime) dhe auditime përputhshmërie (379 auditime), si dhe një numër i konsiderueshëm i auditimeve të pa planifikuara, 29 me kërkesë të titullarëve të njësive publike. Këto të fundit, zëvendësojnë llojet e tjera të auditimeve të planifikuara, për shkak të mos trajtimit të planeve paraprakisht me titullarët e njësive publike ose për shkak të ndryshimit të shpeshtë të këtyre të fundit.

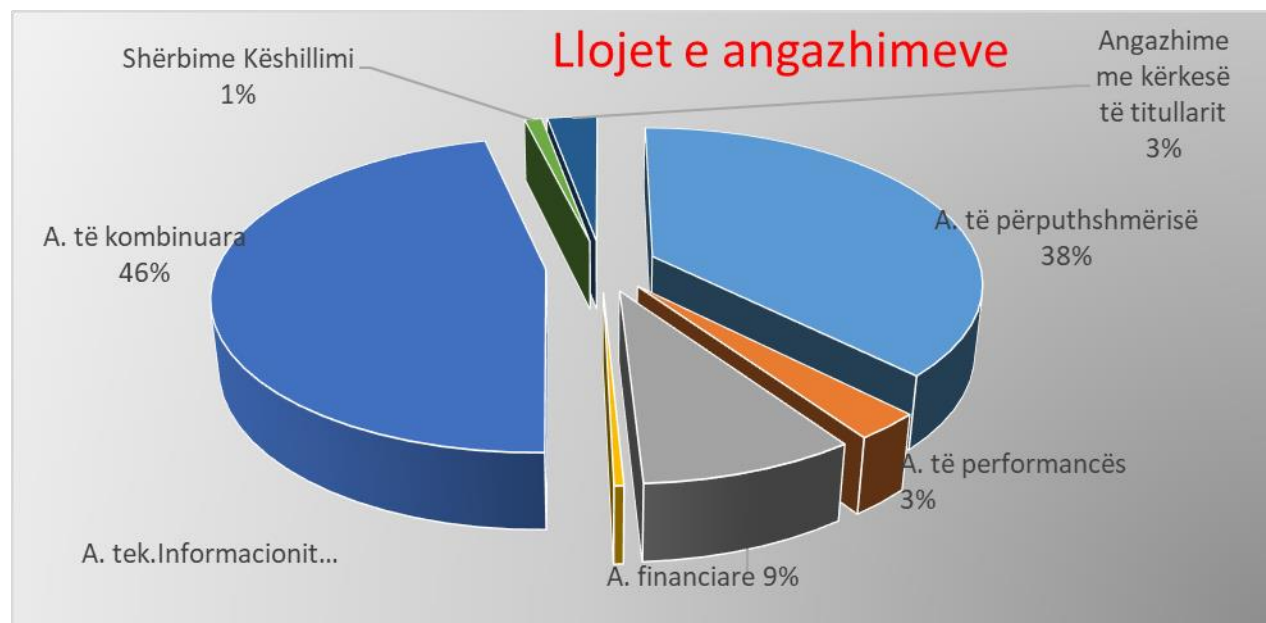
Angazhimet e kryera përfaqësojnë 6 lloje të ndryshme të auditimit dhe përfshijnë:

Tabela 9. Lloji i angazhimit të auditimit

Lloji i Angazhimit të Auditimit	Nr. Auditime
Auditime të Kombinuara	469
Auditime të përputhshmërisë	379
Auditime Financiare	80
Auditime të Performancës	28
Auditime të TI	4
Auditime Tematike (me kërkesë të Titullarit)	29
Shërbime të Këshillimit	10
Total Auditime të Realizuara 2022	1008

Gjatë vitit janë kryer 10 shërbime të këshillimit nga auditimi i brendshëm për titullarët e subjekteve publike, përgjithësisht kur është kërkuar hartimi i ligjeve, procedurave, apo projekte te reja, për të cilat audituesi ka dhënë mendimet por nuk është përfshirë në vendimmarrje. Shërbimet e këshillimit kërkojnë nivel të lartë të kapaciteteve profesionale të audituesve dhe njëkohësisht mbartin riskun e cënimit të pavarësisë për shkak të konfliktit të interesave që mund të shkaktohet. Për këtë shkak audituesit e brendshëm duhet të mbajnë në konsideratë të tilla risqe kur angazhohen në shërbimet e sigurisë.

Grafiku 3. Realizimi i auditimeve të planifikuara sipas llojit për vitin 2022

Në analizën e mosrealizimit të Planit Vjetor të Auditimit kanë ndikuar faktorë të rëndësishëm sikurse:

- Kapacitete të pamjaftueshëm të strukturave auditimit të brendshëm Mungesa dhe qarkullim i stafit auditues të certifikuar; Qarkullimi i shpeshtë i stafit auditues, largimi i audituesve me eksperiencë dhe të kualifikuar dhe zëvendësimi i tyre me staf të ri , çka tregon për humbje të investimit që është bërë më parë në kapacitete. Ky fenomen bëhet më i theksuar në NJAB e pushtetit vendor dhe shoqërive aksionare.
- Ndryshimi i prioriteteve në veprimtaritë e subjekteve të audituara, pra ndryshim i shkallës së vlerësimit të riskut, përgjatë vitit ushtrimor. Sisteme komplekse dhe të reja që kërkojnë më shumë kohë për tu audituar;
- Planifikim të pabazuar në burimet reale të NJAB (planifikojnë numër të madh auditimesh dhe nuk arrijnë ti realizojnë.
- Planifikim “me rezerva” ku vihet re që NJAB-të kanë më shumë kapacitete në dispozicion duke planifikuar një numër të kufizuar auditimesh por në fakt realizojnë shumë më tepër çka tregon mungesë efektiviteti dhe shpërdorim të burimeve.
- Kërkesa specifike të menaxhimit të lartë për auditime të fushave dhe sistemeve që janë paraqitur me risk me të lartë gjatë vitit;
- Procedura të zgjatura të auditimit si rezultat i komunikimeve dhe diskutimeve me palet e treta të përfshira në procesin e auditimit.

Mangësitë e vërejtura në planifikimin e veprimtarisë audituese mbartin riskun që angazhimet e auditimit nuk sigurojnë që risqet kryesore janë adresuar dhe fushat apo sistemet me risk të lartë e të mësim që kanë ndikim thelbësor në arritjen e objektivave të jenë mbuluar me auditim. Ato gjithashtu “flasin” për një eficiencë të ulët në planifikimin e burimeve të faktorëve të cilët mund të ndikojnë në të gjithë cilësinë e procesit të auditimit si gjate punës në terren ashtu dhe në arritjen e objektivave të auditimit.

Dobësitë në planifikimin e veprimtarisë dhe ndryshimet e shpeshta gjatë vitit, bartin riskun që veprimtarisë audituese të mos realizohet në mënyrë sistematike dhe të disiplinuar , duke vazhduar të jetë e orientuar nga inspektimet financiare. Me qëllim që t'i përgjigjet zhvillimeve dhe ndryshimeve të ambientit ku operojnë , qasja auditimit me bazë risku duhet të aplikohet për të planifikuar angazhimet e auditimit, me qëllim që auditimet të fokusohen tek sistemet me risk më të lartë me qëllim që ti përgjigjen sa më mirë nevojave të subjektit , si në numër ashtu dhe sipas llojit të auditimit.

Gjatë procesit të konsolidimit të Planit Strategjik dhe Vjetor të NJAB, DH/AB ka identifikuar në mënyrë individuale të metat dhe dobësitë e çdo NJAB dhe i ka adresuar për ndryshim dhe përmirësimet përkatëse.

5.2 Rezultatet nga angazhimet e auditimit te brendshëm. Gjetjet dhe Rekomandimet e Auditimit

5.2.1 Vlerësimi dhe prioritizimi riskut të sistemeve

Në aplikimin e qasjeve se auditimit mbi bazë risku, si faktorë mbi të cilët NJAB-të kanë mbështetur përcaktimin e riskut për sistemet janë përzgjedhur në bazë të rëndësisë, natyrës së veprimtarisë së subjektit të audituar, objektivave të auditimit si dhe në mendimin dhe opinionin e titullarit.

Në vlerësimin e riskut faktorët që janë marrë në konsideratë nga audituesit përshijnë:

- Përcaktimi i qartë i objektivave të njësisë publike;
- Niveli i arritjeve të objektivave strategjike të vendosura nga njësitë publike;
- Efektiviteti i funksionimit të sistemeve të kontrollit të brendshëm;
- Ekspozimi ndaj parregullsive, etj;
- Lëvizjet e shpeshta të stafëve në strukturat menaxhuese;
- Kompleksiteti i veprimtarisë së njësisë publike.

Duke marrë parasysh që veprimtaritë e NJAB janë ushtruar në ambiente me shkallë të ndryshme kompleksiteti, fusha të ndryshme të përgjegjësisë, nivele të ndryshme të kualifikimit të dhe kapaciteteve audituese etj. Analiza e raporteve të NJAB për qëllime të këtij raporti është realizuar e ndarë në disa grupime/klasa si: ministri linje, njësi shpenzuese me buxhet të madh, institucionet e pavarura, shoqëritë aksionere dhe njësitë e vetëqeverisjes vendore. Në këtë analizë janë evidentuar sistemet e vlerësuara me risk të lartë nga ana e secilit grupim, gjetjet më kryesore sipas sistemeve dhe rekomandimet e adresuara për përmirësimin e problematikave të evidentuara.

Nga sa më sipër, u evidentuan sistemet e prokurimeve, detyrimeve të prapambetura dhe asetëve, të cilat vlerësohen me risk të lartë në veprimtarinë audituese të të gjitha grupimeve të analizuara.

Tabela 10. Vlerësimi i riskut në njësitë publike

Kat.I	Vlerësimi i riskut në Ministrinë e Linjës	• Sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit. • Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe investimeve; • Sistemin e administrimit të aseteve; • Sistemin e koncesioneve, ankandeve dhe administrimit të pronës. • Sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit. • Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe investimeve; • Sistemin e administrimit të aseteve; • Sistemin e koncesioneve, ankandeve dhe administrimit të pronës.
Kat.II	Vlerësimi i riskut në Njësitë e Vetëqeverisjes Vendore	• Sistemi i kontrollit të brendshëm. • Sistemi i menaxhimit buxhetor • Sistemet e menaxhimit të burimeve njerëzore • Sistemi i prokurimeve • Sistemi i menaxhimit të aktiveve • Sistemi i kontabilitetit • Sistemi i shlyerjes së detyrimeve të prapambetura
Kat.III	Vlerësimi i riskut në Institucionet Qendrore	• Sistemin e menaxhimit e kontrollit financiar; • Sistemin e Teknologjisë së Informacionit; • Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe investimeve; • Sistemin e administrimit të aseteve; • Sistemin e detyrimeve të prapambetura.
Kat.IV	Vlerësimi i riskut në Shoqëritë Aksionere	• Sistemin e programimit financiar dhe të ardhurave; • Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe zbatimit të kontratave; • Sistemin e kontrollit të brendshëm.
Kat. V	Vlerësimi i riskut në Institucionet e Pavarura	• Sistemin e investimeve publike; • Sistemin e mbikëqyrjes së projekteve.

Vlerësimi i riskut të sistemeve, edhe pse është një element thelbësor mbi të cilin mbështetet çdo fazë e procesit auditues dhe ka impakt të rëndësishëm në arritjen e objektivave të auditimit, nuk bëhet në përputhje të plotë me kërkesat e standardeve, nuk kuptohet nga vetë audituesit dhe si i tillë gjen zbatim në nivel të ulët në praktikë. Kjo tregon mangësi në udhëzuesit dhe metodologjitë për qasjen e auditivit mbi bazë risku dhe kompetencat dhe aftësitë e audituesve janë të pamjaftueshme për të siguruar kryerjen e auditimeve me cilësi të lartë dhe efektivitet.

5.2.2 Gjetjet e auditimit

Struktura e gjetjeve sistemike nuk ka patur ndryshime, ku vijon të konsiderohet me dobësi deri në dëm ekonomik sistemi i prokurimeve, ku janë identifikuar numri më i madh i shkeljeve të procedurave të prokurimit publik. Po ashtu në fushën e tatimit taksave dhe doganave kanë rezultuar më një numër të konsiderueshëm të devijimeve dhe shkeljeve të cilat kanë sjellë dhe efekt financiar negativ.

Të tjera sisteme ku paraqitet nivel i lartë i gjetjeve dhe në nënsistemet përkatëse përfshijnë: sistemi i pagave dhe shpërblimeve, administrimi i aseteve planifikimi buxhetit dhe sisteme të tjera operacionale sipas natyrës së subjekteve të audituara.

Rezultatet e punës audituese kanë evidentuar problematika të ndryshme në hallka të ndryshme të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes në nivel qendror dhe vetëqeverisjes vendore, ashtu dhe agjencive shtetërore dhe shoqërive aksionere publike për të cilat janë dhënë opinionet dhe rekomandimet përkatëse për përmirësimin e funksionimit efektiv të sistemeve të menaxhimit të riskut, kontrollit dhe qeverisjes, me qëllim që objektivat të arrihen dhe fondet publike të përdorën për qëllimin që ato janë buxhetuar me ekonomi, eficensë dhe efektivitet.

Vëmendjen kryesore në raportimin e rezultateve të auditimit kërkojnë shkeljet e disiplinës financiare të cilat kanë shkaktuar efekt financiar negativ në Buxhetin e Shtetit prej **406.3 milion Lekë** nga të cilat rreth 41.2 % e dëmit është konstatuar në tatime, taksa dhe rreth 25.5% në sisteme të tjera specifike të njësive publike. Vlera në rritje e shkeljeve financiare e konstatuar gjatë vitit 2022 është ulur në krahasim me vitin e mëparshëm. Edhe pse dëshmon një punë më të kujdesshme dhe aftësi më të mira investigimi të auditimit, ky tregues tërheq vëmendjen se performanca e subjekteve ku është identifikuar shkelja është e dobët dhe se sistemet e menaxhimit financiar dhe kontrollit paraqesin rrisht të lartë të dështimit për përdorimin me efektivitet, ekonomi dhe eficensë të fondeve publike.

Tabela 11. Gjetjet me efekt financiar negativ sipas sistemeve për vitin 2022

Nr.	Gjetjet me efekt financiar negativ sipas sistemit	Dëmi ekonomik (000/lekë)
1	Prokurim, blerje dhe investime	20,743.64
2	Paga, shpërblime, trajtime, komisione	36,986.7
3	Fondet e sig. shoq dhe shëndetësore	8,460.4
4	Tatime, taksa dhe dogana	167,269.37
5	Admin. prone dhe pasurie	20,117.32
6	Privatizime, shitje dhe qeradhënie	20,880.11
7	Koncesione dhe ankande	28,135.86
8	Legalizime, Urbanistikë, kth. Pronash	0
9	Kreditim, suvencione	5
10	Të tjera	103,682,21
	TOTALI	406,280.6

Grafiku 4. Struktura e shkeljeve financiare sipas sistemeve kryesore

Për vlerën e dëmit të shkaktuar është kërkuar rikuperimi i shumës dhe ndjekja e arkëtimit deri në zhdëmtimin e plotë. Krahas, janë dhënë rekomandime për forcimin e kontroleve dhe procedurave me qëllim parandalimin e përsëritjes të këtyre rasteve në të ardhmen.

Nga Njësitë e Auditimit të Brendshëm janë identifikuar 11 raste të shkeljeve (3 më shumë se një vit më parë), të cilat në gjykimin profesional të audituesve janë dërguar për investigim të mëtejshëm tek Titullari përkatës për ndjekje nga Drejtoria e Inspektimit Financiar në MFE dhe në institucione të tjera: 2 raste Ministria e Brendshme, 3 raste Ministria e Kulturës, 1 rast Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, 1 rast Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve, 1 rast Instituti Sigurimeve Shoqërore (Prokurorisë së Rrethit Shkodër), 1 rast Posta Shqiptare (Prokurorisë së Rrethit Tropojë) dhe 2 raste nga Universiteti Mjekësisë, Tiranë.

Roli i auditimit të brendshëm si një hallkë e rëndësishme në zinxhirin e luftës kundër korrupsionit dhe shpërdorimit të fondeve publike, duhet të forcohet jo vetëm në drejtim të identifikimit të shkeljeve dhe kërkimit për zhdëmtim të vlerave të dëmit ekonomik të shkaktuar, por sidomos të marrë një profil të ri i orientuar më shumë tek parandalimi dhe mos përsëritja e fenomeneve negative.

Kjo kërkon trajnime të thelluara për kualifikimin e kapaciteteve audituese, për t'i bërë të afta të identifikojnë fushat ku risku i mashtrimit dhe korrupsionit është më i lartë, duke ndikuar në një ndarje gjithnjë e më të qartë të rolit të audituesit të brendshëm nga inspektimi financiar, dhe në formimin e audituesit si profesionist, vlerësues e këshillues, i fokusuar jo vetëm në sisteme financiare por dhe jo financiare.

✓ Gjetjet në Ministrinë e Linjës

Auditimi i brendshëm në ministrinë e linjës ka konstatuar mungesën e rregulloreve dhe udhëzimeve për aktivitete të caktuara të kontrollit, të cilat shërbejnë për të dhënë siguri që

risqet janë mbjtur brenda kufijve të pranueshëm. Këto mangësi janë identifikuar kryesisht në në fushën e menaxhimit të aktiveve, e pagesave për aktivitete të veçanta, për kontrollin e zbatimit të kontratave të shërbimit dhe të blerjes së mallrave, etj.

Gjetjet kryesore në *sistemin e prokurimeve* evidentohen në:

- Mos argumentim dhe mbështetje me kërkesat dhe nevojat e njësisë në planifikimin për mallra/shërbime, si dhe përlllogaritjen e fondit limit;
- Shkelje të procedurave të prokurimit publik përfshirë specifikimet teknike, procedurat e tenderimit, si dhe zbatimin e kontratave;
- Mos ndjekjen e të gjithë hapave ligjorë për blerjet me vlera të vogla, si dhe favorizimi në disa raste të blerjeve të të njëjtit operator ekonomik;
- Përlllogaritje e pa argumentuar e fondi limit, si bazë për fillimin e procedurave të prokurimit;
- Nënshkrim të kontratës duke ndryshuar kriteret e përcaktuara në dokumentat e tenderit me të cilat është shpallur fitues subjekti.

Gjetjet kryesore në *sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit* evidentohen në:

- Nivel i ulët i përgjegjshmërisë menaxheriale që ka të bëjë me ndarjen e përgjegjësiqe që lidhen me vendimarrjen, kontrollin, zbatimin dhe vendosjen e linjave të raportimit, në përputhje me përgjegjësitë e deleguara;
- Mungesën e strategjisë për menaxhimin e riskut, mangësi në identifikimin e risqeve dhe hartimin e përditësimin e regjistrave të risqeve;
- Mungesën e manualeve të proceseve të punës;
- Mungesën e hartimit dhe miratimit e gjurmëve të auditimit për proceset kryesore;
- Mos përcaktimin e qartë të detyrave për secilin punonjës.

Gjetjet kryesore në *sistemin e kontabilitetit dhe raportimit financiar* evidentohen në:

- Mos menaxhimi i mirë nga njësitë publike i procesit të nxjerrjes jashtë përdorimit të aktiveve dhe kryesisht të aparaturave dhe pajisjeve;
- Mungesën e regjistrimit të aktiveve nga njësitë publike;
- Mungesën të dokumentacionit të shfrytëzimit të mjeteve të transportit për shpenzimet e karburantit;
- Ngritjen e komisionit për vlerësimin e aktiveve dhe për nxjerrjen jashtë përdorimit të tyre, në kundërshtim me rregullat në fuqi;
- Kryerjen e pagesave për blerje mallrash, pa hartuar më parë proces verbalet e marrjes në dorëzim nga komisionet përkatëse dhe të pashoqëruara me dokumentacionin justifikues;
- Në problemet me menaxhimin e aseteve në përdorimin dhe plotësimin e tyre me dokumentacionin specifik.

Gjetjet kryesore në *sistemin e koncesioneve dhe ankandeve* evidentohen në:

- Mos respektimin e kushteve të marrëveshjeve lidhur me garancitë financiare të marrëveshjeve.
- Mungesën e monitorimit të zbatimit të kontratave koncesionare që janë në fazën e ndërtimit ose kanë hyrë në fazën e shfrytëzimit;
- Mos monitorimin e veprimtarisë së sektorit të oponencës teknike;

Gjetjet kryesore në sistemin e **menaxhimit të burimeve njerëzore** evidentohen në:

- Mungesën e përshkrimeve të punës dhe mos vendosjes së treguesve të matshëm për të vlerësuar performancën.
- Mos plotësimin e vendeve vakante me persona që plotësojnë kërkesat për kualifikim dhe eksperiencë;
- Mos përcaktimin e rregullave të sakta dhe të qarta në rekrutimin e stafit;

Audituesit e brendshëm në ministritë e linjës kanë vlerësuar se sistemet e kontrollit të brendshëm në disa raste nuk funksionojnë efektivisht, si pasojë e mangësive në zbatimin e përshtatshëm të rregullave dhe procedurave. Këto dobësi janë më evidente dhe më të shpeshta në strukturat e varësisë për shkak të ndryshimit të shpeshtë të organizimit të strukturave dhe stafit, ndarjen jo të qartë të detyrave, ka mbivendosje, raste të konfliktit të interesit dhe mos zbatim të procedurave ligjore, evidentimin e personave përgjegjës, të cilët nuk kanë menaxhuar me efektivitet dhe eficensë burimet njerëzore dhe financiare, parregullsi në dokumentimin dhe menaxhimin e aseteve publike.

✓ **Gjetjet në Njësitë e Vetëqeverisjes Vendore**

NJAB në njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve të mëposhtme:

Sistemin e prokurimeve, blerjeve

- Planifikim jo i saktë i nevojave duke mos marrë parasysh gjendjen e magazinave në fund viti të cilat rezultojnë me gjendje në shumica të konsiderueshme;
- Fondit limit të llogaritur i mungon argumentimi dhe analiza e nevojave nga sektorët përkatës në momentin e përgatitjes së PBA;
- Shkelja e parimit të barazisë në tendera dhe shpallja e padrejtë fitues e operatorit nga Komisioni pasi rezultojnë me detyrime të pashlyera ndaj organeve shtetërore.

Sistemi i pagesave të pagave, sigurimeve

- Mos rinovim i kontratave të punës me një afat të caktuar 3 mujor, pas mbarimit të periudhës së provës nuk janë nënshkruar kontrata të reja, tek të cilat duhet të cilësohet afati i ri kohor i marrëdhënies së punës të punonjësit;
- Punonjësit, të cilët janë transferuar në pozicione të tjera brenda institucionit nuk janë lidhur me kontrata të reja pune ku të evidentohet pozicioni i ri dhe afati kohor i këtij pozicioni;
- Dhënë shtesë page për punonjës të administratës në kundërshtim me kriteret e përcaktuara për shtesa mbi paga;
- Përlllogaritje e gabuar e shtesës së vjetërsisë për pozicionin kategoria II, klasa IV, të vendosur gabim dhe jo në përputhje me aktet nënligjore;
- Në urdhërat e emërimit evidentohen se mungon specifikimi i kategorisë, grupit dhe vjetërsisë në punë që i takon punonjësit.

Sistemi i administrimit të pronave, pasurive

- Mungesë ose format i paplotë i regjistrit të aktiveve të qëndrueshme si Pyje kullota plantacione, ndërtime dhe konstruksione, rrugë, mjete vepra ujore përveç vlerës **fillestare të kontabilitetit nuk përmban kërkesat specifike të përcaktuara në udhëzimin përkatës;**
- Nuk sigurohet plotësia e transaksionit. Në dokumentat fletë hyrje në magazinë mungonin procesverbalet e hartuara nga komisionet e marjes në dorëzim si dhe dokumentacioni tjetër shoqërues si Fletë analizë, certifikata, etj;
- Informacion I paplotë dhe ko I qartë lidhur me inventarin e aktiveve të qëndrueshme, gjë që vështirëson verifikimin fizik të tyre dhe vlerësimin nëse ky inventar është kryer në mënyre korrekte për vetë hapësirën territoriale të Bashkive;
- Fletët e inventarit janë të panënshkruara nga komisioni por vetëm nga punonjësit me përgjegjësi materiale;
- Për zërin mjete transporti është kryer vetëm inventarizimi fizik për konstatimin dhe rivlerësimin e tyre dhe nuk është vazhduar me procedurat e tjera të kontrollit periodik;
- Evidentohen probleme me transferimin e aseteve, duke mos zbatuar aktet nënligjore në fuqi.

Gjetjet kryesore në *sistemin e kontrollit të brendshëm* evidentohen në:

- Mos përcaktimin e objektivave strategjike;
- Mos përcaktimin e saktë të dhe risqeve që mund të çenojnë realizimin e objektivave;
- Mos miratimin e rregulloreve të brendshme;
- Mos hartimin dhe përditësimin e përshkrimeve të punës.

Gjetjet kryesore në *sistemin e programimit dhe zbatimit të buxhetit* evidentohen në:

- Mos planifikimin real dhe mos realizimin e shpenzimeve me efektivitet dhe efijencë;
- Mos realizimin e buxhetit në raport me objektivat e realizuara;
- Mos hartimin dhe monitorimin e procedurave për përfituesit nga lehtësirat e taksave dhe tarifave vendore.

Gjetjet kryesore në *sistemin e menaxhimit të aktiveve* evidentohen në:

- Mos hartimin dhe mos përditësimin e regjistrave të aktiveve (njësitë administrative- ish komuna);
- Mos administrimin e aktiveve për parandalimin e keqmenaxhimit të tyre;
- Mos plotësimin e dokumentacionit dhe ndjekjen e procedurave të inventarizimit dhe nxjerrjes jashtë përdorimit të ndërtesave.

Gjetjet kryesore në sistemin e blerjeve dhe prokurimeve evidentohen në:

- Mos hartimin sipas përcaktimeve ligjore të regjistrave të prokurimeve

Audituesit e brendshëm në njësitë e qeverisjes vendore në lidhje me vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm kanë evidentuar dobësi materiale te cilat duhet të adresohen në mënyrë të mënjhershme nga titullarët/kryetari bashkisë. Ka nevojë për përmirësime në

hartimin dhe përditësimin e rregulloreve, përcaktimin e saktë të detyrave dhe përgjegjësi, identifikimin e risqeve, etj.

✓ **Gjetjet në Institucionet Qendrore**

NJAB në grupi i njësive shpenzuese me buxhet të madh kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve.

Gjetjet kryesore në **sistemin e prokurimeve** evidentohen në:

- Mos respektimin e rregullave për argumentimin dhe dokumentimin qartësisht të llogaritjes së fondit limit;
- Përcaktimin e fondeve në kundërshtim me procedurat e miratuara;
- Realizimin e procedurave të prokurimit në kundërshtim me ligjet dhe aktet nenligjore;
- Pagesën e kontratave/faturave tatimore pa u realizuar punimet, kryer shërbimi, apo në kundërshtim me kontratën e firmosur.

Gjetjet kryesore në **sistemin e kontrollit të brendshëm** evidentohen në:

- Mos funksionimin e procesit të identifikimit, analizimit dhe menaxhimit të riskut;
- Mungesën e rregulloreve të brendshme, ndarjen konkrete të detyrave dhe përgjegjësi.

Gjetjet kryesore në **sistemin e kontabilitetit dhe raportimit financiar** evidentohen në:

- Mungesën e kartelave të AQT sipas viteve të vënies në pune, vlerës fillestare, amortizimit të akumuluar dhe vlerës së mbetur;
- Mos vlerësimin e aseteve stok, për vënien në eficensë apo nxjerrjen jashtë përdorimit të tyre;
- Mos regjistrimin e pasurive të paluajtshme në zyrat vendore të regjistrimit të pasurive;
- Plotësimin e gabuar të pasqyrave financiare.

Gjetjet kryesore në **sistemin e detyrimeve të prapambetura** evidentohen në:

- Mos identifikimin e risqeve që pengojnë reduktimin, shlyerjen dhe parandalimin e detyrimeve të prapambetura;
- Mos kontabilizimin e plotë dhe të saktë të të gjitha detyrimeve që nga koha e krijimit të tyre;
- Mungesa e Planit të shlyerjes së detyrimeve të prapambetura dhe planifikimit të fondeve të dedikuara për pagesat;
- Mos respektim i qasjes FIFO në radhën e shlyerjes së detyrimeve.

Gjetjet kryesore në **sistemin e menaxhimit të burimeve njerëzore** evidentohen në:

- Mospërputhjen e kërkesave të vendit të punës me aftësitë dhe eksperiencën e stafit;
- Lëvizjet e shpeshta të stafit dhe mos plotësimin në kohë të vendeve vakante;
- Mos zbatimin e procedurave lidhur me punësimin, lëvizjen dhe largimin e stafit.

Audituesit e brendshëm në grupin e institucioneve me buxhet të madh në lidhje me vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm kanë evidentuar përmirësime të sistemit krahasuar me auditimet e mëparshme por akoma evidentohen dobësi në disa hallka të sistemeve, në mënyrë më specifike në zbatimin e politikave dhe procedurave. Shkaqet e këtyre dobësive kanë ardhur nga faktorë të tillë si: qarkullim i shpeshët i stafit, proceduar të cilat hasin vështirësi në zbatimin në praktikë, rregullat dhe normat e vendosura nuk përditësohen dhe si të tilla nuk i shërbejnë më objektivit për të cilin janë krijuar, menaxhimi i riskut bëhet më shumë si detyrë në formë dhe nuk ka cilësi në përmbajtje dhe kjo sjell si pasojë mungesën e aftësisë së institucionit për të menaxhuar me sukses risqet që çënojnë arritjen e objektivave etj.

✓ **Gjetjet në Shoqëritë Aksionere**

NJAB në shoqëritë aksionere kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve. Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mos hartim të regjistrit të riskut;
- Mos hartimin e strategjisë për menaxhimin e riskut;
- Mungesën e veprimtarive të kontrollit;
- Mos hartimit dhe miratimit të gjurmës së auditimit;
- Mos përditësimin e manualeve të proceseve të punës.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- Mos hartimin e regjistrit të parashikimeve të prokurimeve publike;
- Mos zbatimin e “Gjurmës së auditimit”;
- Mos llogaritjen e drejtë të vlerës së fondit limit.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit publik evidentohen në:

- Mos mirëmenaxhimin e bazës materiale të dalë nga magazina;
- Mungesën e procedurave të lëvizjes së materialeve;
- Mos marrjes në ngarkim të bazës materialo-teknike nga personat përgjegjës.

Gjetjet kryesore në sistemin e pagesave dhe shpërblimeve të punës evidentohen në:

- Pagesat për punën e kryer jashtë kohës normale të punës;
- Mos dokumentimin sipas kërkesave ligjore të shpenzimeve për udhëtim e dieta;
- Përfitime të pa justifikuar të pagës së grupit duke mos e argumentuar me dokumente justifikuese.

NJAB vlerësojnë që sistemet e kontrollit të brendshëm në subjektet e audituara nuk janë efektive dhe nuk kanë të miratuara procedura për funksionimin e tyre (OSHEE, KESH, OST, Posta Shqiptare, Albpetrol dhe Albgaz). Dobësitë bëhen dhe më të dukshmen ë kushtet e ekzistencës së një kuadri legjislativ tepër kompleks ku ushtrojnë veprimtarinë këto shoqëri.

5.2.3 Rekomandimet e Auditimit të Brendshëm

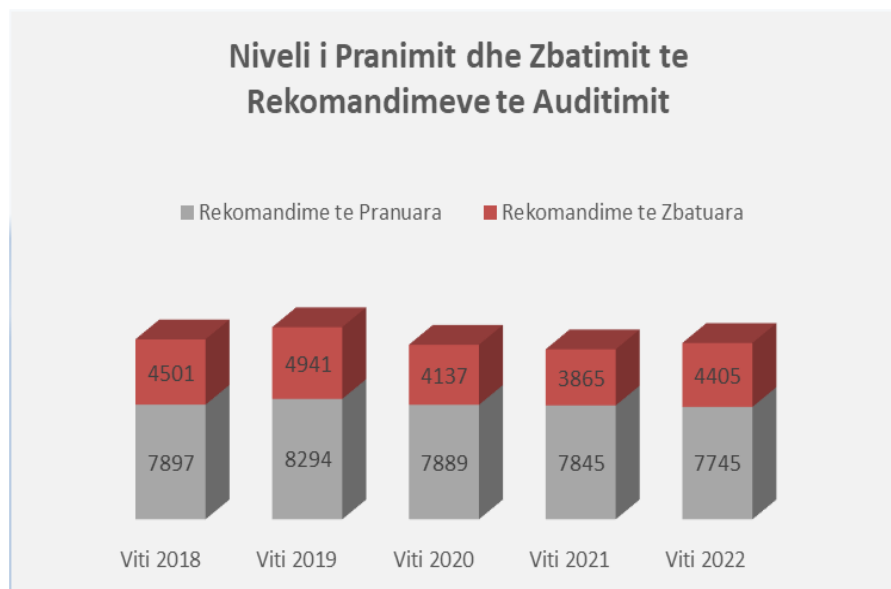
Rekomandimet e auditimit përcaktojnë dhe i japin prioritet masave dhe veprimeve që duhet të ndërmerren nga subjekti i audituar për një funksionim më të mirë të këtyre sistemeve,

ndreqjen e parregullsisve, ruajtjen e aseteve dhe minimizimin e rasteve të mashtrimit duke ndikuar në mirë administrimin e aseteve dhe fondeve publike.

Kuadri ligjor në fuqi, njeh të drejtën, por njëkohësisht detyrimin e zbatimit të rekomandimeve të auditimit si përgjegjësi e titullarëve të subjekteve të audituara, por auditimi i brendshëm duhet të monitorojë dhe verifikojë në mënyrë të vazhdueshme zbatimin e rekomandimeve të dhëna dhe të pranuar, pasi vetëm në këtë mënyrë vlerësohet impakti dhe vlera e auditimit të brendshëm si promotor i ndryshimit pozitiv. Përgjegjësia përfundimtare e zbatimit të rekomandimeve të auditimit i përket titullarit/vendimmarrësit të subjektit të audituar, po aq sa dhe auditimi i brendshëm ka përgjegjësinë për cilësinë e rekomandimeve të dhëna, të cilat duhet të adresojnë gjetjen e konstatuar, që zbatimi i masave të rekomanduara do të jetë zgjidhja efektive dhe e nevojshme për përmirësimin e sistemeve .

“Udhëzimi për ndjekjen dhe zbatimin e rekomandimeve të auditimit të brendshëm“ ndihmon audituesit e brendshëm dhe të gjitha NJAB-ve për të matur vlerën dhe impaktin e punës audituese për subjektet e audituara. Udhëzuesi u sugjeron audituesve procedura dhe rregulla të unifikuara mbi mënyrën se si duhet të ndiqet niveli i pranimit dhe zbatimi i rekomandimeve, se si duhet të punohet për të matur deri në hallkën më të fundit rezultatet e auditimit dhe si duhet të raportohen këto rezultate. Të dhënat që kërkohet të raportohen kanë si qëllim të japin një pamje më realiste dhe të qartë mbi nivelin e pranimit apo të mos pranimit të rekomandimeve të auditimit nga njesitë e audituara, dhe të hedhin dritë mbi shkaqet e reagimeve. Po kështu këto procedura janë një mjet shtesë për monitorimin e veprimtarisë së NJAB-së dhe krijojnë mundësi për analiza të cilësisë së rekomandimeve të auditimit.

Grafiku 5. Rekomandime të pranuar dhe zbatuara në vite

Për vitin 2022, niveli i pranimit të rekomandimeve mbetet i lartë, deri në masën 99.2%, nga 7808 rekomandime të dhëna janë pranuar 7745 dhe nuk janë pranuar 63 rekomandime.

Zbatimi i rekomandimeve të auditimit varet dhe nga natyra e rekomandimeve që jepen. Kjo për faktin se zbatimi i disa prej masave të rekomanduara shtrihet në kohë që shkon përtej afateve kohore të raportimit.

Në funksion të ndjekjes deri në zbatimin e plotë të rekomandimeve, NJAB vazhdojnë të monitorojnë zbatueshmërinë e rekomandimeve deri në dy vjet pas lëshimit të raportit Final

të Auditimit. Në këtë këndvështrim niveli i zbatimit të rekomandimeve i shtrirë në dy vjet (2021 -2022) vlerësohet të jetë 56% .

Tabela 12. Rekomandime sipas llojit për vitin 2022⁷

Nr.	Rekomandimet sipas llojit	Rekomandimet (në numër)
1	Rekomandime për përmirësim sistemesh	2238
2	Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor	205
3	Rekomandime të karakterit organizativ	3105
4	Rekomandime për arkëtime	517
5	Rekomandime të tjera	1222
	TOTALI	7287

Rekomandimet për përmirësim të sistemeve kanë referuar sistemet kryesorë të menaxhimit, administrimit dhe funksionimit .

Pjesa më e madhe e rekomandimeve janë dhënë për përmirësim sistemesh dhe sistemet operacionale specifike të cdo subjekti. Kjo lidhet dhe me faktin se sipas fushave të auditimit, sistemet e tatim taksave dhe detyrimeve të tjera doganore zënë peshën specifike më të madhe, shifër kjo që vërehet dhe në peshën specifike që kanë gjetjet me efekt financiar negativ në këtë fushë.

Sistemi i prokurimeve publike, që është dhe përfituesi i pjesës më të madhe të buxhetit të shtetit, ka marrë vëmendjen e audituesve me rekomandime që kërkojnë përmirësimin e drejtimit të zbatimit të procedurave por dhe në disenjimin e tyre.

Gjatë analizës së rekomandimeve janë evidentuar mangësi në lidhje me cilësinë e rekomandimeve të dhëna (NJAB e pushtetit vendor), ku ndër më kryesoret mund të përmendim:

- ⊕ Mungon analiza në rrënjë e cila i mundëson audituesit të adresojë rekomandimin tek shkaku dhe jo vetëm tek pasoja;
- ⊕ Formulim jo i qartë i masave apo veprimeve që duhet të ndërmerren, të cilat shpesh kanë karakter përgjithësues dhe nuk i adresohen sistemit specifik që ka nevojë për përmirësim;
- ⊕ Nuk respektohet ndërlidhja: Gjetje-konkluzion- rekomandim;
- ⊕ Rekomandime që nuk ofrojnë qartësisht pronësinë / strukturën apo personin përgjegjës për zbatimin e rekomandimit;
- ⊕ Përcaktimi i afatit të zbatimit të rekomandimeve nuk lidhet me natyrën e rekomandimit të dhënë. Rekomandimet për ndryshime të kuadrit ligjor kërkojnë kohë dhe implikimin e institucioneve të tjera , jashtë subjektit të audituar.

Nga analiza ka rezultuar se në njësitë e qeverisjes së përgjithshme ka përpjekje për zbatimin e plotë të rekomandimeve, por kjo ndikohet në një masë madhe nga faza e zbatimit të rekomandimeve. Nga 7745 rekomandime të pranuar rreth 52% janë zbatuar, 43% e tyre janë në proces zbatimi dhe vetëm 5% janë të pazbatuara. Këtij qëllimi do ti shërbejë dhe aplikimi i instruksioneve të dhëna në Udhëzimin për ndjekjen dhe zbatimin e rekomandimeve të auditimit të brendshëm.

⁷ Të dhëna të analizuar nga Raportet Vjetore të NJAB

✓ **Rekomandimet në Ministrinë e Linjës**

Rekomandimet e dhëna nga ministrinë e linjës vlerësohen në përgjithësi si të përshtatshme, të qarta dhe të zbatueshme. Rekomandimet kryesore janë fokusuar në përmirësim sistemesh dhe kuadri rregullator, si dhe të karakterit organizativ:

- ④ Rekomandime të karakterit organizativ që lidhen me miratimin ose përmirësimin e rregulloreve të brendshme, miratimin e manualeve të proceseve të punës, rishikim i përshkrimeve të punës për çdo punonjës, ndarjen e qartë të detyrave, miratim i rregullave të brendshme për delegimin e detyrave, etj;
- ④ Specifikisht, në rekomandime për përmirësimin e sistemeve që lidhen me hartimin e regjistrit të aseteve, hartimin e regjistrit të risqeve, hartimin dhe miratimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, rritjen e cilësisë së planifikimit dhe zbatimit të buxhetit të shtetit, ruajtja e aseteve, etj;
- ④ Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor lidhen me propozime për ndryshime të akteve ligjore dhe nënligjore, për miratim udhëzimesh etj. të lidhura me fushën e përgjegjësisë së çdo ministrie.

✓ **Rekomandimet e auditimit në Institucionet Qendrore**

Rekomandimet e lëna pranë subjekteve të audituara nga NJAB e grupit të institucioneve me buxhet të madh janë të sakta, realiste dhe të zbatueshme por disa prej rekomandimeve të lëna paraqesin referencën ligjore mbi të cilën ato janë mbështetur ose rekomandohet zbatimi i legjislacionit të fushës, duke mos dhënë opinion e rekomandim konkret për sistemin e vlerësuar:

- ④ Rekomandime për përmirësimin e sistemeve që lidhen me hartimin e regjistrit të riskut, hartimin dhe miratimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, etj;
- ④ Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor që lidhen me propozime për ndryshime ligjore, për përditësim të urdhrave, udhëzimeve dhe manualeve në fuqi, të lidhura këto me misionin dhe fushën e veprimtarisë së subjekteve të audituara;
- ④ Rekomandime të karakterit organizativ që lidhen me përmirësimin e rregulloreve të brendshme, miratim i manualesh të proceseve të punës, miratim i procedurave për delegimin e detyrave;
- ④ Rekomandime sipas qëllimit dhe misionit të institucionit. Numri më i madh i rekomandimeve të propozuara nga NJAB pranë: QSUT, Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve, Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, Spitali Universitar i Traumës, Autoriteti Kombëtar i Ushqimit, janë të lidhura me sistemet specifike sipas qëllimit dhe misionit të subjektit të audituar.

✓ **Rekomandimet në Shoqëritë Aksionere**

Rekomandimet më të rëndësishme të njërive të auditimit të brendshëm në janë fokusuar në:

- ⊕ Rekomandime për përmirësimin e kuadrit rregullator të fushës, të cilat lidhen me propozime për ndryshime të akteve nënligjore, përditësim e ndryshim të udhëzimeve, manualeve dhe rregulloreve në fuqi;
- ⊕ Rekomandime për përmirësimin e sistemeve, që lidhen me hartimin e rregulloreve të brendshme sipas përshkrimeve të punës në përshtatje me ndryshimet strukturore të shoqërive, hartimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, hartimin e një strategjie në funksion të minimizimit të riskut, delegimin e detyrave për koordinimin e riskut tek menaxherët në varësi direkte të administratorëve, etj;
- ⊕ Rekomandime të karakterit organizativ, në funksion të rritjes së efektivitetit të punës, të cilat lidhen me përcaktimin e metodave dhe procedurave të unifikuara sipas një dokumentacioni standard që duhet të zbatohet nga çdo punonjës në shërbim të shoqërive aksionere, etj.

Auditimet e detyrimeve të prapambetura të njësive publike

Në kuadër të forcimit të disiplinës financiare për të parandaluar akumulimin e detyrimeve të prapambetura në të ardhmen, të cilat mund të kthehen në një rrezik serioz potencial për financat publike, me impakt negativ në ekonominë e vendit në tërësi, MFE ka marrë një sërë masa të efektshme për forcimin dhe përmirësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm, të cilat lidhen me parandalimin e krijimit të detyrimeve të prapambetura nga të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme.

Në këtë kontekst, auditimi i detyrimeve financiare të prapambetura, mbetet si një nga prioritetet kryesore të auditimit të brendshëm në sektorin publik, ku Drejtoria e Harmonizimit për Auditimin e Brendshëm, luan një rol kryesor në drejtim të orientimit të të gjithave strukturave audituese në vend, për të planifikuar dhe kryer auditimin e detyrimeve të prapambetura, bazuar në dispozitat e akteve ligjore dhe nënligjore në fuqi, si dhe udhëzimeve plotësuese për këtë qëllim.

Nga analizimi i të dhënave të raportuara mbi gjetjet dhe rekomandimet e këtij sistemi, rezultojnë se detyrimet e prapambetura vazhdojnë të jenë akoma të larta, duke përbërë në përgjithësi një risk për treguesit buxhetorë, sepse dhe qasja e auditimit do të përqendrohet në përcaktimin e vëllimit, kategoritë dhe shkaqet kryesore të ekzistencës dhe zhvillimit të detyrimeve të prapambetura, në mënyrë që të jetë në gjendje të nxjerrë përfundime të sakta dhe të japë rekomandime të përshtatshme për menaxhimin e njësisë së audituar në funksion të marrjes së masave të duhura për zbutjen (mitigimin) e risqeve dhe karakteristikave të tyre.

Nisur nga një vështrim i përgjithshëm, i problematikave të konstatuara nga strukturat e auditimit të brendshëm në sektorin publik, mbi auditimin e këtij sistemi dhe impaktin financiar/ buxhetor i riskut të shtimit të detyrimeve të prapambetura, janë evidentuar mangësi apo parregullsi në drejtim të mos planifikimit të saktë të zërave të shpenzimeve, investimeve i cili vjen për shkak të mos realizimit të të ardhurave (sidomos në NJVV), të mos ndryshimit të zërave buxhetorë të planifikuara në varësi të nevojave shtesë për likuidim, për paga të prapambetura, vendime gjyqësore, apo në drejtim të raportimit të informacionit mbi procedurat e prokurimit publik të parashikuara, në mos regjistrimin në kontabilitet të detyrimeve nga nëpunësi zbatues, mungesë informacioni mbi raportimet e pasqyrave financiare për detyrimet.

Për rrjedhojë të gjithë këtyre efekteve negative të treguesve të mësipërm, arrihet në konkluzionin se nga titullarët e NJQP dhe njërive të tjera të sektorit publik, nuk menaxhohet si duhet risku i krijimit dhe shlyerjes së detyrimeve të prapambetura, duke përbërë në këtë mënyrë një burim të dhënash që shpenzimet e përgjithshme dhe detyrimet e prapambetura të cilat sipas rastit mund të paraqiten si një risk fiskal, jo vetëm për treguesit buxhetor të institucionit përgjegjës, por edhe në nivel makroekonomik për financat publike.

Së fundmi, duhet të theksohet se nga kryerja e angazhimeve të tilla nga ana e strukturave të auditimit të brendshëm, ku në bazë të gjetjeve janë adresuar edhe rekomandimet përkatëse të cilat nga zbatimi i tyre do të varet edhe impakti i cili konsiston në përmirësimin e situatës, duke ndërgjegjësuar titullarët e njërive publike NA dhe NZ, në ndërprerjen e praktikave të krijimit të detyrimeve të reja të prapambetura, në marrjen e masave konkrete për likuidimin e detyrimeve totale mbi bazën e një plani të mirë detajuar, për të forcuar disiplinën buxhetore, kryesisht në drejtim të planifikimit buxhetor, kontrolleve financiare paraprake, rritjen e efikasitetit të shpenzimeve, brenda kritereve të vendosura në strategjinë e zhvillimit afatmesëm e afatgjatë të institucioneve, etj.

5.3 Kapacitetet audituese dhe zhvillimi profesional

5.3.1 Strukturat e auditimit të brendshëm

Shërbimi i auditimit të brendshëm në sektorin publik gjatë vitit 2022 është realizuar nga 136 NJAB, të krijuara në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Struktura organike e miratuar për stafin auditues në NJAB ka parashikuar 499 auditues të brendshëm por në fund të vitit 2022 janë evidentuar të punësuar vetëm 435, ku duket se mungesa prej 64 pozicione vakante, mbart riskun që veprimtaria audituese të mos mbështetet nga burimet e nevojshme, kapacitetet profesionale njerëzore që do të mundësonin realizimin në kohë dhe me cilësi të shërbimit të auditimit.

Vendet vakante të 64 audituesve evidentohen të jenë: 15 në ministritë e linjës, 19 në njësitë e vetëqeverisjes vendore, 15 në institucionet qendrore, 5 në institucionet e pavarura, 3 në universitetet publike, 2 në qendrat spitalore dhe 5 në shoqëritë aksionere, duke treguar një përmirësim të lehtë të situatës në rekrutimin e audituesve në bashkitë e ndryshme.

Në njësitë e auditimit të brendshëm, 309 auditues të brendshëm në detyrë janë të certifikuar si “Auditues të brendshëm në sektorin publik”, 75 auditues janë në proces certifikimi dhe 51 pritet të ndjekin procesin për sezonin 2023-2024 për të përmbushur detyrimin e certifikimit gjatë 3 viteve të para të punësimit. Numri më i madh i audituesve të pa certifikuar gjithsej 30 i përket njërive të vetëqeverisjes vendore dhe shoqërive aksionere publike.

DH/AB konstaton se ndërsa ka një përmirësim në plotësimin e vendeve vakante në njësite e vetëqeverisjes vendore është rritur numri i audituesve të cilët kanë nevojë të ndjekin procesin e certifikimit për të fituar dëshminë e profesionit të audituesit të brendshëm në sektorin publik. Kjo mangësi vjen si rezultat i disa faktorëve demografikë që kanë sjellë vështirësi në gjetjen e punonjësve të kualifikuar në zonat urbane dhe rurale (rasti i bashkive) apo kuadër ligjor kompleks, siç është rasti i shoqërive aksionere publike, i cili lë shkak për keqinterpretime. Identifikimi i këtyre problematikave kërkon një rridimensionim të politikave për zhvillimin profesional të audituesve të brendshëm duke kaluar në një fazë tjetër, atë të krijimit dhe zhvillimit paralelisht të kapaciteteve audituese.

Tabela 13. Të dhëna për Audituesit e Brendshëm

Viti	Nr. NJAB	Nr AB Plan	Nr AB Fakt	Vende Vakante	AB të cert	AB të pa cert	AB në proc cert
2017	119	428	400	28	308	56	36
2018	127	469	429	40	330	59	40
2019	129	478	428	50	344	84	0
2020	129	469	414	55	318	46	50
2021	135	485	433	52	342	91	0
2022	136	499	435	64	309	51	75

Struktura profesionale e audituesve të brendshëm konsiston në :

- 348 ekonomistë,
- 67 juristë dhe
- 20 me profesione të tjera, specifike sipas sektorëve të ekonomisë.

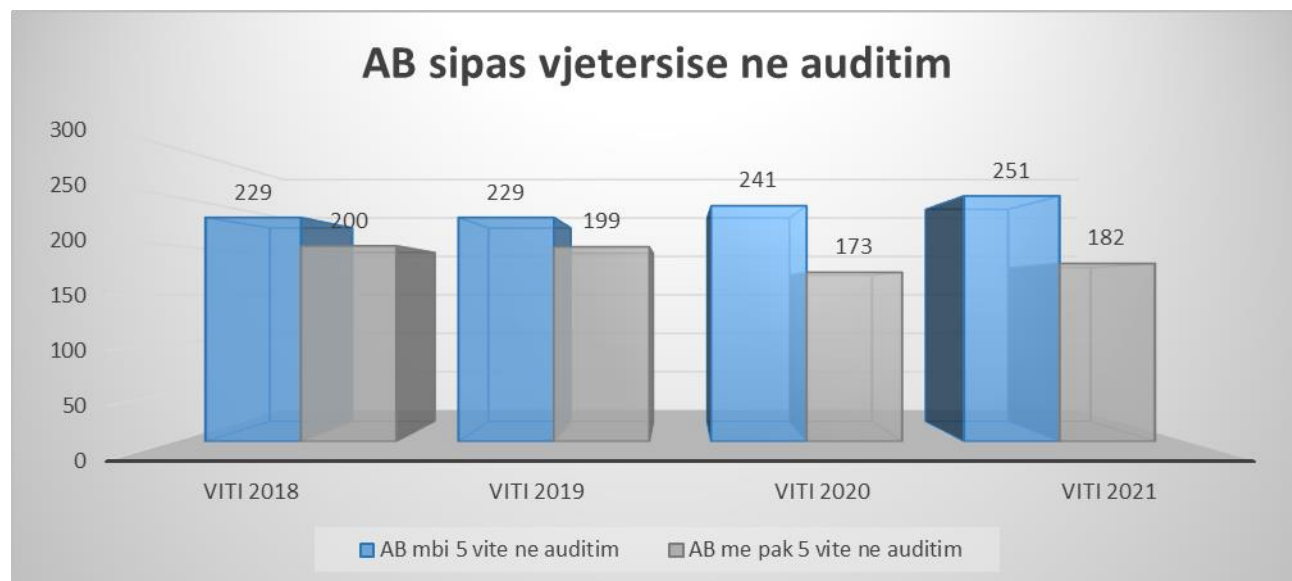
Nevoja për këtë profilizim të audituesve të brendshëm lidhet me fushat objekt i auditimit, të cilat në sektorin publik në disa raste kërkojnë specializim të veçantë⁸.

Larmishmëria e profesionistëve të përfshirë në strukturat audituese vlerësohet si një indikator pozitiv në orientimin e auditimit të brendshëm jo vetëm në operacione financiare dhe të përputhshmërisë por dhe në sisteme të tjera jo financiare.

Eksperienca në profesion është një kriter bazë për punësimin dhe zhvillimin në karrierë të audituesve e diferencuar për drejtues të NJAB dhe auditues të brendshëm. Kriteri i eksperiencës përmbushet nga 245 auditues të brendshëm që kanë vjetërsi pune mbi 5 vjet dhe 190 kanë vjetërsi në auditim deri në 5 vjet.

⁸ Evidentuar në analizën e raporteve të KAB

Grafiku 6. Audituesit e Brendshëm sipas vjetërsisë në auditim

Një nga mangësitë e vërejtura në krijimin e NJAB-ve dhe që po kthehet në një fenomen sistematik është mos plotësimi i kriterëve të kërkuara në ligjin e auditimit të brendshëm, që përfshijnë :

- 24 njësi me **me më pak se tre auditues**, nga të cilat 17 NJAB me 1 punonjës dhe 7 NJAB me 2 punonjës (tre më pak se vjet).
- 17 njësi me drejtues të NJAB me më pak se 5 vjet në auditim të brendshëm ose të jashtëm, 11 njësi me drejtues të NJAB të pa certifikuar ose në proces certifikimi.
- 25 njësi kanë punësuar më shumë se 1/3 të punonjësve të pa certifikuar.

Evidentohet se shërbimi i auditimit të brendshëm nuk shtrihet në të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme, konkretisht në 11 institucione të pavarura, 9 njësi publike në varësi të Kryeministrit (të Grupit Buxhetor 87) dhe në 9 njësi të pushtetit vendor (Bashki) nuk realizohet shërbimi i auditimit të brendshëm.

Kriteret e vendosura në ligjin për auditimin e brendshëm në krijimin e njësive të auditimit janë një faktor i rëndësishëm për ndërtimin e kapaciteteve audituese dhe mbështetjen e auditimit me burime të mjaftueshme njerëzore.

DH/AB vlerëson se krijimi i njësive të auditimit duke mos përmbushur këto kriterë mbartin risk të lartë dhe mund të kenë efekt në funksionimin dhe performancën e auditimit.

Strukturat e auditimit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore

Në njësitë e vetëqeverisjes vendore që realizojnë shërbimin e auditimit të brendshëm në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe kanë krijuar NJAB përfshihen 50 Bashki, ku janë të punësuar 134 auditues të brendshëm kundrejt 153 të miratuar në strukturat organike përkatëse.

Kapacitete profesionale të auditimit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore vlerësohet të jenë jo plotësisht në përputhje me kriteret ligjore të rekrutimit. Nga 134 auditues të brendshëm të punësuar në njësitë e vetëqeverisjes vendore 74 janë të certifikuar, 30

auditues janë në proces certifikimi dhe 30 janë auditues te rekrutuar rishtazi dhe që nuk janë certifikuar.

Ndërkohë njësitë e vetëqeverisjes vendore relativisht të vogla (Finiq dhe Libohovë) e kanë realizuar shërbimin e auditimit me akt-marrëveshje me njësi auditimi të brendshëm të njësive të tjera publike⁹.

Njësitë e vetëqeverisjes vendore (Belsh, Pukë, Konispol, Delvinë, Tropojë, Pustec, Këlcyrë, Përmet dhe Poliçan) nuk realizojnë shërbimin e auditimit të brendshëm me asnjë nga format e përcaktuara në kuadrin rregullator.

Kapacitetet e pamjaftueshme profesionale dhe njerëzore dhe mbulimi jo i plotë me auditim i të gjithë njësive të vetëqeverisjes vendore, e vendos këtë nivel qeverisje në kategorinë e njësive publike me risk të lartë i cili mund të ndikojë në qeverisjen dhe administrimin e këtyre organeve, ndërgjegjësimi dhe njohja e Kryetarëve të Bashkive mbi rolin, rëndësinë dhe përfitimet nga auditimi i brendshëm është mjaft i ulët dhe kërkon vëmendje të veçantë në strategjitë e së ardhmes.

5.3.2 Mbështetja për zhvillimin e Auditimit të Brendshëm

DH/AB, analizon dhe vlerëson në mënyrë të vazhdueshme performancën e veprimtarisë së auditimit të brendshëm në të gjithë sektorin publik për përputhje me standardet ndërkombëtare të pranuar.

Nëpërmjet komunikimit dhe bashkëpunimit të vazhdueshëm me NJAB-të e ministrive të linjës, institucioneve qendrore, institucioneve të pavarura dhe të pushtetit vendor, DH/AB ofron udhëheqjen metodologjike dhe mbështet zhvillimin profesional të audituesve të brendshëm, çka e siguron me anë të shkëmbimit të informacionit, konsolidimit të planeve strategjike dhe vjetore dhe raporteve vjetore të veprimtarisë së strukturave audituese në sektorin publik, hartimit dhe zhvillimit të politikave, manualeve, metodologjive dhe udhëzuesve si dhe programit të trajnimit dhe certifikimit profesional.

Figura 1. Shtyllat e veprimtarisë së DH/AB

⁹ Germa ç, pika 1, neni 10 e Ligjit të auditimit të brendshëm 2014/2015

Harmonizimi i tre elementëve: krijimi dhe mbajtja e përditësuar e kuadrit ligjor, metodologjik e profesional, trajnimi dhe zhvillimi profesional i kapaciteteve audituese dhe vlerësimi i cilësisë së veprimtarisë së njësive të auditimit të brendshëm kanë synuar të krijojnë një ambient që të nxisë progresin dhe zhvillimin e sistemit të auditimit të brendshëm në linjë me kërkesat e standardeve ndërkombëtare dhe praktikave të mira profesionale.

Krijimi dhe mbajtja të përditësuar e akteve ligjore e nënligjore që lidhen me auditimin e brendshëm, hartimi i metodologjive dhe udhëzuesve për auditimin duke reflektuar çdo ndryshim dhe përmirësim në nivel global të profesionit synojnë të krijojnë një ambient të përshtatshëm dhe të nxisin zhvillim dhe progres të vazhdueshëm në sistemin e auditimit të brendshëm. Hartimi dhe ofrimi i programeve të trajnimit dhe certifikimi i audituesve të brendshëm kanë si qëllim që të përcjellin tek audituesit njohuritë dhe dijet që ofron kuadri ligjor e metodologjik, për t'i aftësuar audituesit, për t'i pajisur me kompetencën e duhur profesionale në mënyrë që të kryejnë auditime cilësore e në pajtueshmëri të plotë me standardet. Monitorimi i veprimtarisë së njësive të auditimit të brendshëm shërben për të vlerësuar se deri në çmasë veprimtaria e auditimit të brendshëm kryhet në përputhje me kërkesat e standardeve, kuadrit ligjor dhe praktikave të mira profesionale.

Në këtë mënyrë të tre hallkat e sistemit janë të lidhura ngushtësisht me njëra tjetrën dhe ndikojnë në mënyrën se si funksionon i gjithë sistemi i auditimit të brendshëm në sektorin publik në tërësi: outputet e njëres hallkë janë inpute për hallkën tjetër dhe shërbejnë për të sjellë ndryshim dhe progres të nevojshëm për të çuar përpara sistemin. Veprimtaritë e realizuara nga DH/AB i kanë shërbyer përmbushjes së misionit dhe arritjes së objektivave që përcaktohen sa vijon:

- Monitorimi dhe vlerësimi i cilësisë së auditimit të brendshëm, zbatimi metodologjik i vlerësimit të jashtëm të cilësisë së veprimtarisë audituese;
- Harmonizimin, bashkërendimin dhe udhëheqjen metodologjike të të gjithë NJAB në sektorin publik duke siguruar dhe mbështetje efektive për zhvillimin e auditimit të brendshëm në sektorin publik;
- Zhvillimin e vazhdueshëm profesional nëpërmjet trajnimit të audituesve të brendshëm në detyrë; dhe
- Certifikimin e punonjësve të njësive të auditimit të brendshëm, bazuar në programin e miratuar.

Funksionimi i Komiteteve të Auditimit të Brendshëm

Komiteti i Auditimit të Brendshëm si organ i pavarur që monitoron dhe ofron këshilla dhe rekomandime objektive për titullarin e njësisë publike, në lidhje me funksionimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm, vlerësohet të jetë një mjet shumë efektiv në mbështetje të njësisë së auditimit të brendshëm për përmbushjen e përgjegjësisë së saj, dhe garanci shtesë në ruajtjen e pavarësisë së auditimit.

Gjatë vitit 2022, krijimi dhe funksionimi i Komiteteve të Auditimit, ka gjetur zbatim vetëm në 3 Ministri, 1 Institucion i Pavarur (KLGJ) dhe 1 njësi e pushteti vendor (Bashkia Kamëz), ku përfshihen:

- Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural
- Ministria e Drejtësisë
- Ministria e Mbrojtjes

• Këshillin e Lartë Gjyqësor

• Bashkia Kamëz

Krijimi i Komitetit të Auditimit, sikurse parashikohet dhe nga standardet e auditimit të pranuar është në gjykimin e titullarit, apatia dhe mos reagimi për krijimin e tyre është pasojë e nivelit të ulët të ndërgjegjësimit të titullarëve dhe vendimmarrësve mbi njohjen e rëndësisë dhe vlerave që sjell në mbështetje të mirëqeverisjes një komitet auditimi funksional. I njëjti problem shtrihet dhe lidhur me efektivitetin e komiteteve të auditimit, ç'ka vjen si rrjedhojë e ekspertizës së pamjaftueshme që kanë mbi auditimin anëtarët e angazhuar në këto organe.

Raportet e Komiteteve të Auditimit të Brendshëm për vitin 2022 prezantojnë një pamje të përgjithshme mbi situatën dhe performancën e strukturave të auditimit, duke identifikuar gjetjet për dobësitë e sistemit dhe adresuar konkluzionet me rekomandimet përkatëse. Çështjet kryesore të trajtuara nga KAB përfshijnë sa vijon:

- Konsatohet se disa njësi auditimi kanë ende mangësi në zbatimin e planit të auditimit, në vlerësimin e riskut, të evidentuara këto edhe nga Kontrolli i Lartë i Shtetit apo DH/AB në MFE.

Rekomandohet që procesi i vlerësimit të riskut të bëhet me profesionalizëm dhe përgjegjësi, pasi kjo do të siguronte një nivel më të lartë të efektivitetit të punës audituese.

- Cilësia e rekomandimeve të auditimit duhet të përmirësohet, veçanërisht në përcaktimin e qartë të shkakut dhe përgjegjësisë për çdo gjetje të konstatuar. Krahas kërkohet të përcaktohet qartë dhe afati i zbatimit të rekomandimit dhe të monitorohet në vijimësi.

Rekomandohet vendosja e një sistemi efektiv të monitorimit dhe ndjekjes së zbatimit të rekomandimeve të auditimit.

- Programi i Sigurimit të Brendshëm të Cilësisë vazhdon të mungojë në një pjesë të madhe të njësive të auditimit. Kjo tregon për një dobësi në sistemin e menaxhimit të cilësisë së auditimit.

Rekomandohet hartimi, miratimi dhe nëse është i nevojshëm përditësimi i indikatorëve për Programin e Sigurimit të Brendshëm të Cilësisë.

- Vlerësohet se sistemi pagave dhe shpërblimit për audituesit e brendshëm nuk nxit dhe promovon zhvillimin profesional të tyre, por mund të behët shkak për cënimin e pavarësisë.

Rekomandohet rishikimin e politikave të pagave të audituesve të brendshëm në sektorin publik, si dhe për disa funksione mbështetëse si psh paga e sekretarit në komitete.

- Ka mangësi në planifikimin e auditimeve të teknologjisë së informacionit dhe auditimet e performancës.

Rekomandohet të trajtohen audituesit e brendshëm me përvojë në lidhje me këto auditime specifike dhe të planifikohen në vazhdimësi angazhimet e auditimit të sipërcituara, duke siguruar mbështetjen me ekspertizën e nevojshme sipas përcaktimeve që ofron kuadri ligjor në fuqi.

- Puna në terren planifikohet dhe realizohet për një periudhë të pamjaftueshme e cila mund të ndikojë cilësinë e auditimit.

Rekomandohet që drejtuesi i NJAB –së të studiojë dhe përcaktojë në mënyrë të argumentuar normimin e punës audituese, duke konsideruar të gjithë faktorët që ndikojnë në planifikimin e burimeve : kohës, numrit dhe kompetencave të audituesve.

- Në kuadrin e reformave të ndërmarra dhe procesit të integritetit evropian të vendit , kërkesa për auditimin e fondeve IPA vjen gjithnjë në rritje çka duhet të shoqërohet me intensifikimin e trajnimeve të posaçme në këtë fushë, brenda dhe jashtë vendit.
Rekomandohet trajnimi I audituesve te brendshem për qasjen e auditimit të fondeve IPA.

Komitetet e Auditimit të Brendshëm konkludojnë se veprimtaria audituese është në përgjithësi në përputhje me kuadrin rregullator, por evidentohet se ka nevojë për përmirësim në fusha specifike për të cilat janë dhënë rekomandimet përkatëse, për çdo NJAB nga Komiteti që mbështet veprimtarinë e auditimit të brendshëm. Të sigurohet mbështetjen e NJAB për të forcuar kapacitetet teknike dhe teknologjike, në mënyrë që të sigurohet monitorimi i praktikave që mbartin risk të lartë. Mekanizmat e kontrollit të shpejtë nëpërmjet teknologjisë së informacionit do të mbanin nën presion subjektet e auditimit, panvarësisht pamundësisë për tu audituar cdo vit.

Ndryshimet ne Ligjin nr.114/2015, parashikojne dhe percaktimin e kriterëve për mgritjen e Komiteteteve të auditimit , si dhe cilësimin e funksioneve dhe rolit të tyre në qeverisjen e njesive publike.

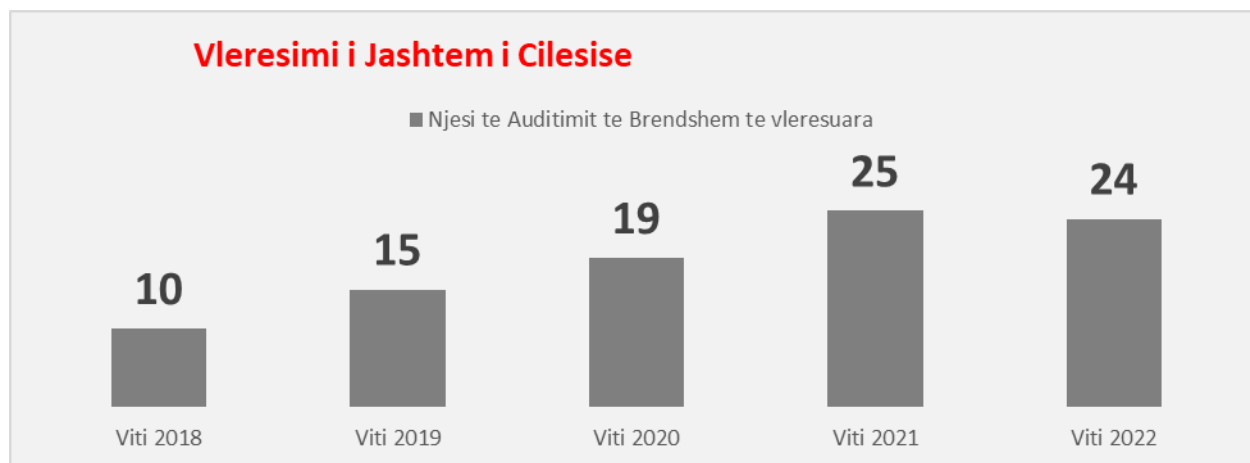
5.4 Vlerësimi i jashtëm i cilësisë së veprimtarisë së auditimit të brendshëm

Vlerësimi i jashtëm i cilësisë së punës audituese është një nga elementet kyç të efektivitetit të monitorimit. Nëpërmjet angazhimeve të vlerësimit, DH/AB analizon dhe vlerëson se deri ne çfarë niveli veprimtaria e auditimit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme dhe njëitë publike janë në pajtueshmëri me kërkesat e standardeve, kuadrin ligjor për auditimin e brendshëm, standartet dhe procedurat e punës, Kodin e Etikës dhe efeciencën e kësaj veprimtarie. Metodologjia e vlerësimit të jashtëm të cilësisë shërben si një mekanizëm nëpërmjet të cilit vlerësuesit e DH AB mbështetur në gjetjet e angazhimit, japin Opinionit të Përgjithshëm të Pajtueshmërisë.

Vlerësimi i jashtëm i cilësisë ka një mision të dyanshëm: nga njëra anë shërben për të identifikuar dobësitë në krijimin dhe funksionimin e shërbimit të auditimit duke adresuar risqet që kërcënojnë arritjen e objektivave të auditimit dhe nga ana tjetër synon të ndihmojë NJAB, për të kryer veprimtarinë e tyre në përputhje të plotë me standardet e auditimit të pranuar.

Mbështetur në kërkesat e standardeve të auditimit të pranuar sipas së cilave çdo NJAB duhet të vlerësohet nga jashtë të paktën një herë në 5 vjet, numri i vlerësimeve të jashtme të cilësisë së NJAB-ve është rritur me 30% krahasuar me vitin 2020 dhe thuajse dyfishuar krahasuar me dy vite më parë. Deri tani janë realizuar vlerësuar 98 NJAB dhe planifikimi i pritshëm për vitin 2023 synon të arrijë në normën mesatare të nevojshme për përmbushjen e kërkesave të standardeve që cdo strukturë audituese të vlerësohet nga DHAB jo më pak se një herë në 5 vjet.

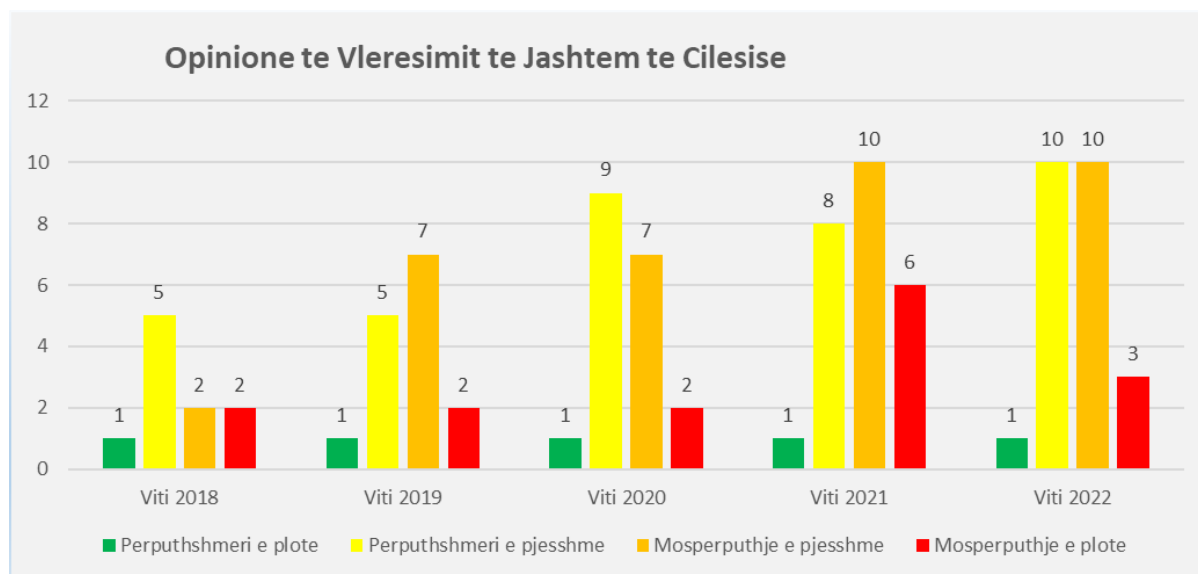
Grafiku 7. Vlerësime të jashtme të cilësisë 2018-2022

5.4.1 Opinione e vlerësimit të jashtëm të cilësisë nga DH/AB

Për periudhën 2017-2022, opinionet e vlerësimit paraqesin një pamjen si poshtë vijon:

Grafiku 8. Opinione e Vlerësimit të Jashtëm të cilësisë në vite

- Deri në fund të vitit 2022 janë realizuar gjithsej 98 VJC kundrejt 136 NJAB të krijuara, pra 78 % e sistemit, është vlersuer per nivelin e perputhshmërisë së punës audituese me kërkesat e kuadrit ligjor dhe standarteve te auditimit.
- Nga Drejtoria e Harmonizimit të AB janë dhënë Opinione të Vlerësimeve të cilat përfshijnë:
 - 8.3% opinion pozitiv: Veprimtaria AB përgjithësisht në përputhje me kërkesat e SNA
 - 12.5% opinion negativ: Veprimtaria AB përgjithësisht në MOS përputhje e plote me kërkesat e SNA;

- 41.7 % opinion thujse negativ: Veprimtaria AB në pjesën më të madhe është në MOS përputhje e pjesshme me kërkesat e SNA , përmirësime të rendësishme janë të nevojshme;
- 37.5% opinion pjesërisht pozitiv: Veprimtaria AB në disa fusha është në MOSpërputhje me kërkesat e SNA

Për vitin 2022, DH/AB vlerësoi në total 24 njësi të auditimit të brendshëm (3 Institucione Qendrore, 5 Universitete, 2 Spitale Rajonale, 1 Shoqëri Aksionere dhe 13 Bashki), vlerësimi përfundimtar rezultoi me dhënien e opinioneve si më poshtë vijon:

Tabela 14. Opinonet e dhëna gjatë vlerësimit të jashtëm të cilësisë

Nr.	INSTITUCIONI	VLERËSIMI	PËRPUTHSHMËRIA ME STANDARDET
1	Enti Kombëtar i Banesave		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
2	Drejtoria e Përgjithshme e Rezervave të Shtetit		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
3	Drejtoria e Shërbimeve Qeveritare		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
4	Universiteti i Tiranës		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
5	Universiteti Bujqësor i Tiranës		Përputhje e plotë me standardet
6	Universiteti "Ismail Qemali" Vlorë		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
7	Universiteti "Luigj Gurakuqi" Shkodër		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
8	Universiteti "Aleksandër Moisiu" Durrës		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
9	Spitali Rajonal Elbasan		Mospërputhje e plotë me standardet
10	Spitali Rajonal Fier		Mospërputhje e plotë me standardet

11	Ujësjetllës Kanalizime Durrës sha		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
12	Bashkia Maliq		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
13	Bashkia Kukës		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
14	Bashkia Malësi e madhe		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
15	Bashkia Mirditë		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
16	Bashkia Selenicë		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
17	Bashkia Skrapar		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
18	Bashkia Tepelenë		Mospërputhje e plotë me standardet
19	Bashkia Memaliaj		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
20	Bashkia Bulqizë		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
21	Bashkia Peqin		Përputhje e plotë me standardet.

22	Bashkia Prrenjas		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
23	Bashkia Divjakë		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
24	Bashkia Rrogozhinë		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.

5.4.2 Gjetjet kryesore të vlerësimeve të cilësisë së auditimit

Ndër gjetjet më të rëndësishme në këto procese vlerësimi për 24 njësitë e mësipërme u evidentuan:

- ❶ Roli i auditimit të brendshëm nuk njihet mjaftueshëm nga titullari dhe për pasojë ekziston risku që auditimi i brendshëm nuk ka mbështetjen e mjaftueshme që duhet ti jepet për përmbushjen e misionit të tij;
- ❷ Në disa raste Karta e Auditimit duhet të përditësohet, si një dokument kryesor që përcakton statusin dhe përgjegjshmërinë e auditimit të brendshëm dhe siguron pavarësinë *de juro* të auditimit të brendshëm;
- ❸ Përshkrim jo i qartë dhe i mjaftueshëm mbi të drejtat dhe përgjegjësitë e audituesve në Rregulloren e Brendshme, si pjesë integrale e njësisë publike;
- ❹ Njësia e auditimit të brendshëm nuk është krijuar sipas kërkesave të Ligjit për auditimin e brendshëm (ka më pak se 3 auditues staf) dhe vetë Drejtuesi apo audituesit nuk plotësojnë kriteret e punësimit referuar eksperiencës në auditim dhe kërkesës për certifikim;
- ❺ Burimet në dispozicion të strukturës audituese nuk janë të plota në numër dhe disa raste ka mungesë të përvojës së punës në auditim. Kjo mbart riskun e pamjaftueshmërisë së burimeve për arritjen e objektivave në sasi por mund të çënojë dhe cilësinë e auditimeve;
- ❻ Mos respektimi i plotësisë së informacionit që duhet të përmbajë Programi i Angazhim Auditimit, duke mos përfshirë të gjitha sistemet e nevojshme për t'u vlerësuar nga ana e audituesve të brendshëm;
- ❼ Mangësi në hartimin e pyetësorëve të vlerësimit të kontrollit të brendshëm dhe teste të pamjaftueshme për sistemet/fushat e përzgjedhura;

- ❶ Raportimi i rezultateve të auditimit nuk respekton parimet e raportimit në formë dhe disa herë në përmbajtja . Raportet e auditimit janë të gjata dhe jo të qarta dhe konçize, për të adresuar rekomandime me mesazh të plotë për titullarët e subjekteve të audituara;
- ❷ Nuk respektohet lidhja organike gjetje, konkluzion e rekomandim, nuk trajtohen observacionet e subjektit, si dhe opinion për funksionimin e KB duhet të jetë më i qartë;
- ❸ Në disa raste mungon Plani i Veprimit të dakortësuar me njësinë e audituar për zbatimin e rekomandimeve të auditimit, si dhe tek Programet për sigurimin e brendshme të cilësisë dhe përmirësimin në disa raste mungojnë ose indikatorët e performancës nuk janë të përcaktuar me mangësi;
- ❹ Nuk është vendosur një sistem efektiv për monitorimin e zbatimit të rekomandimeve të auditimit, duke mos arritur deri në impaktin përfundimtar të auditimit.

5.4.3 Rekomandimet kryesore të vlerësimeve

Bazuar në gjetjet konstatuara dhe në konkluzionet e arritura, grupet e vlerësimit kanë dhënë rekomandime lidhur me masat që duhet të merren nga këto njësi për përmirësimin e veprimtarisë së auditimit në të ardhmen. Rekomandimet kryesore ku është kërkuar marrja e masave për përmirësim nga njësitë e auditimit dhe titullarët e njësive publike përfshijnë:

- ❶ Përditësimi i Dokumenteve bazë të auditimit, Karta e Auditimit e të tjera të nevojshme sipas kërkesave të Manualit të Auditimit të Brendshëm dhe të sigurohet aplikimi i tyre në praktikën e punës audituese;
- ❷ Qartësimi i rolit, funksionit, detyrave dhe përgjegjësi të auditimit të brendshëm në Rregulloren e Brendshme të njësisë publike si dhe përcaktimi i qartë i linjave të komunikimit duke respektuar Kodin e Etikës për shmangien e konfliktit të interesit;
- ❸ Programi i angazhimeve të auditimit të kryhet mbi bazën e një analize reale të vlerësimit të riskut dhe të adresojë të gjitha sistemet dhe fushat sipas prioritarizimit të riskut që këto sisteme paraqesin;
- ❹ Çdo NJAB duhet të hartojë, miratojë dhe të mbajë të përditësuar Programin e Sigurimit të Brendshëm të cilësisë , i cili zbatohet për çdo angazhim auditimi mbi bazën e indikatorëve të matjes së cilësisë së performancës;
- ❺ NJAB të dokumentojë procesin e monitorimit të zbatimit të rekomandimeve, si dhe komunikimin me subjektin e audituar, lidhur me marrjen e informacionit mbi progresin që është bërë për zbatimin e rekomandimeve, duke e përfshirë këtë monitorim dhe në raportin vjetor të veprimtarisë së tij;

5.5 Zhvillimi Aftësive Profesionale të Audituesve të Brendshëm në Sektorin Publik

Objektivi strategjik i DH/AB për zhvillimin profesional të audituesve të brendshëm publik është sigurimi i kapaciteteve audituese me aftësi dhe njohuri që kërkon profesioni i auditimit të brendshëm i pavarur.

Në funksion të këtij objekti, krijimi dhe menaxhimi i vazhdueshëm i sistemit të trajnimit dhe certifikimit për të siguruar përfshirjen e personelit të ri të auditimit të brendshëm dhe edukimin e vazhdueshëm profesional për audituesit tashmë të certifikuar ka qenë dhe mbetet në fokus të Programit të Zhvillimit Profesional të audituesve të brendshëm për vitin 2022.

Standardet e Auditimit të Brendshëm kërkojnë që: *“...Audituesit e brendshëm duhet të zotërojnë njohuri, aftësi dhe zotësi të tjera të nevojshme, për të përmbushur përgjegjësitë individuale. Aktiviteti i auditimit të brendshëm bashkërisht duhet të zotërojë ose të fitojë njohuritë, aftësitë dhe zotësitë e nevojshme për të përmbushur përgjegjësitë përkatëse...”*. Aftësimi i audituesve të brendshëm kërkon *përqendrimin e njohurive dhe dijeve mbi çfarë ndodh në mjedisin aktual, vlerësimin e tendencave, prirjet dhe çështjet e reja të mundshme, pasi vetëm në këtë mënyrë do të mundësohet për ta dhënia e këshillave dhe rekomandimeve të auditimit të përshtatshme dhe që shtojnë vlerë për subjektin që auditohet.*

Për këtë qëllim, standardet e auditimit nxisin dhe inkurajojnë iniciativat e zhvillimit profesional të audituesve të brendshëm, të cilët duhet të tregojnë aftësitë e tyre, të zotërojnë njohuri e dije të profesionit, duke ndjekur trajnime profesionale dhe të zotërojnë certifikata e kualifikimet e duhura profesionale.

DH/AB dhe çdo drejtues i auditimit të brendshëm në sektorin publik duhet të sigurojnë që stafi auditues të marrë asistencë, këshilla, udhëzime dhe njohuri dhe zotësi të nevojshme për të realizuar misionin e auditimit me sukses.

Për këtë qëllim Programi i Zhvillimit Profesional të Audituesve hartohet duke konsideruar çështje thelbësore të formimit profesional të audituesit të brendshëm të tilla si:

- Nevojat dhe pritshmëritë e titullarë, duke përfshirë natyrën, kohën dhe komunikimin e rezultateve të angazhimit;
- Kompleksitetin përkatës dhe shtrirjen e nevojshme të punës për të përmbushur objektivat e angazhimit; dhe
- Koston e angazhimit të konsulencës përkundrejt përfitimeve të mundshme.

5.5.1 Programi Trajnimit të Vazhdueshëm Profesional

Trajnimi i vijueshëm profesional i audituesve të brendshëm në sektorin publik ka si qëllim që nëpërmjet përditësimit të njohurive, përshtatjes së aftësive të audituesve me standardet ndërkombëtare dhe praktikatat më të përparuara të punës të sigurojnë ofrimin e një shërbimi auditimi sa më cilësor, si dhe adresimin e përmirësimeve të nevojshme me anë të komunikimit të rezultateve për çdo angazhim auditimi të kryer në njësinë publike ku ata zhvillojnë këtë veprimtari.

Standardet kërkojnë që audituesit të tregojnë kujdes profesional, të tregojnë se kanë aftësitë e duhura, janë kompetentë dhe të tregojnë maturi dhe objektivitet në ushtrimin e gjykimit të tyre profesional.

Audituesit e brendshëm duhet të ushtrojnë kujdesin e duhur profesional duke marrë në konsideratë:

- Shtrirjen e punës së nevojshme për të arritur objektivat e angazhimit;
- Kompleksitetin, materialitetin dhe rëndësinë relative të çështjeve për të cilat përdoren procedurat e siguridhënies;
- Mjaftueshmërinë dhe efektivitetin e proceseve të qeverisjes, administrimit të rrezikut dhe proceseve të kontrollit;
- Probabilitetin e gabimeve të konsiderueshme, mashtrimit apo të papajtueshmërisë; dhe
- Koston e siguridhënies në raport me përfitimet e mundshme.

Standardet gjithashtu udhëzojnë që audituesit e brendshëm duhet të marrin parasysh përdorimin e auditimit të mbështetur në teknologji dhe në teknika të tjera të analizimit të të dhënave, të jenë vigjilentë ndaj rreziqeve të konsiderueshme që mund të ndikojnë objektivat, operacionet ose burimet. Megjithatë, vetëm procedurat e siguridhënies, edhe kur kryhen me kujdesin e duhur profesional, nuk garantojnë se do të identifikohen të gjitha rreziqet e konsiderueshme.

Kërkesat e Standarteve janë pikënisja dhe baza mbi të cilën është hartuar dhe zhvilluar Programi i Formimit Profesional të Audituesve të Brendshëm në Sektorin Publik.

Edhe pse zhvillimit profesional i auditimit të brendshëm ka një histori zhvillimi disavjeçare, trajnimi i vijueshëm profesional gjatë viteve të fundit paraqet një mënyrë të përmirësuar të të punuarit dhe evoluimit të profesionit më strategjike, elastike, si pjesë integrale e zhvillimit të përgjithshëm strategjik si dhe më të aftë për t'iu përgjigjur pritshmërive ndaj auditimit të brendshëm publik.

Ruajtja e kompetencës profesionale, kur audituesve iu duhet të përballen me sfida të mëdha, nxjerr si kërkesë të domosdoshme që vetë audituesit të krijojnë dhe mbajnë një qasje të *“krijimit të kulturës së të mësuarit”*.

Trajnimi dhe zhvillimi i audituesve duhet të sigurojnë një bazë të njohurive, aftësive dhe vlerave profesionale, e cila u mundëson atyre të zhvillohen në vijimësi dhe t'iu përshtaten ndryshimeve gjatë gjithë jetës së tyre profesionale.

Objektivat e Programit të Zhvillimit Profesional për vitin 2022

Programi i Trajnimit të Vijueshëm Profesional të Audituesve të Brendshëm në Sektorin Publik për vitin 2022 është përgatitur duke u mbështetur në një Analizë të Nevojave për Trajnim si dhe i orientuar drejt rezultatit për të siguruar qëndrueshmërinë dhe zhvillimin e kapaciteteve profesionale të auditimit të brendshëm.

Programi i zhvillimit profesional ka synuar të ndërtojë kapacitetet e nevojshme audituese për të qenë aktorë efektivë dhe që t'iu përgjigjen me sukses sfidave aktuale dhe të reja. Në programin e trajnimit të vijueshëm profesional 2022 informacioni i përcjellë ofroi njohuri të thelluara mbi:

- ☉ auditimin e hartimit, zbatimit dhe monitorimit të buxhetit afatmesëm;

- ⊙ kontabilitetin publik si një element i rëndësishëm për kontrollin e brendshëm në njësitë publike;
- ⊙ sigurimin e cilësisë së veprimtarisë audituese dhe programin e përmirësimit;
- ⊙ identifikimin e faktorëve të riskut, vlerësimin e tyre dhe masat për përmirësimin e administrimit të risqeve dhe proceseve të kontrollit;
- ⊙ procedurat e prokurimit të fondeve publike sipas kufijve monetar të përcaktuar etj.

DH/AB, në funksion të përshtatjes së aftësive të audituesve të brendshëm me standardet ndërkombëtare, praktikat profesionale, përvojat më të mira të fituara, si dhe përditësimit të njohurive e njohjes me zhvillimet e reja në këtë fushë për vitin 2022, ka zhvilluar trajnimin e vijueshëm profesional të audituesve të brendshëm në sektorin publik sipas moduleve të Programit të trajnimit të miratuar me Urdhër të Ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 248, datë 31.12.2021.

Trajnimi i Vijueshëm Profesional të Audituesve të Brendshëm në Sektorin Publik për vitin 2022, ofroi 8 tema trajnimi të zhvilluara në 40 orë në platformën online dhe u dha mundësinë 310 audituesve të brendshëm të certifikuar të marrin njohuri të thelluara dhe të përditësuara me qëllim aftësimin dhe rritjen e kapaciteteve audituese.

Nga krahasimi i të dhënave për numrin e planifikuar dhe faktik të audituesve pjesëmarrës në trajnim, rezulton një diferencë e cila përfaqëson auditues të brendshëm të cilët kanë ndërprerë marrëdhëniet e punësimit me Njësinë e Auditimit të Brendshëm për shkaqe të ndryshme (dalë në pension, transferuar në një pozicion të ri pune etj.), si dhe auditues që kanë patur arsye shëndetësore apo nuk kanë patur akses në platformën ku prezantoheshin temat e trajnimit.

Në opinionin e përgjithshëm audituesit e kanë vlerësuar trajnimin të dobishëm për mënyrën sesi është konceptuar në funksion të përditësimit, zhvillimit të njohurive dhe pasurimit të përvojës së tyre për ushtrimin e detyrës (**41.2%** e audituesve që plotësuan formularin e vlerësimit të trajnimit).

Kontakti i drejtpërdrejtë me lektorët dhe kolegët i bëri seancat e trajnimit sa më interesante, të larmishme dhe eficientë, duke i shndërruar ato në forma diskutimi të hapura për shkëmbim mendimesh, ide dhe përvojash pune të cilat u konsideruan të dobishme për secilin prej tyre, përfitime të cilat erdhën si rezultat edhe i kohëzgjatjes së procesit në tërësinë e tij me të gjithë komponentët përbërës. Analizimi dhe përpunimi i të dhënave nga formularët e vlerësimit plotësuar nga audituesit e brendshëm pjesëmarrës në trajnim, kanë përcaktuar treguesin e vlerësimit të përgjithshëm të trajnimit në nivelin e **mirë**.

Tema të cilat janë vlerësuar se kanë përmbushur në një masë të konsiderueshme pritshmërinë e audituesve pjesëmarrës në këtë trajnim janë:

- Qasja audituese bazuar në risk
- Prokurimi Publik dhe Auditimi i Partënitetit Publik Privat
- Auditimi i Shoqërive Aksionere Publike

Në disa anketa të plotësuara nga pjesëmarrësit në Trajnimin e Vijueshëm Profesional, për vitin 2022, u evidentuan edhe komente të cilat shprehnin dobësitë në trajtimin e temave të caktuara, të cilat konsistojnë në zhvillimin e temave të trajnimit nga ana e trajnereve me shumë shembuj konkretë (raste studimore) nga paraktika e punës së përditshme të auditimit, si dhe në ndonjë rast kanë shprehur papajtueshmëri me mënyrën didaktike të dhënies së temës nga trajnerë të veçantë.

5.6 Procesi i Certifikimit të audituesve të Brendshëm për sezonin 2022-2023

Puna e DH/AB synon gjithashtu krijimin e një sistemi për audituesit e brendshëm për të marrë pjesë në trajnimin përgatitor dhe më pas në testime për të marrë provime për certifikim. Kjo kërkon trajnim adekuat për auditorët e brendshëm dhe programin e certifikimit (kombëtar).

Pas vlerësimit nga ana e Komisionit të Kualifikimit të Audituesve të Brendshëm, 81 auditues të brendshëm në NJAB e sektorit publik u vlerësuan të plotësonin kriteret për ndjekjen e certifikimit. Ky proces zhvillohet tashmë prej vitit 2016 nën një kuadër të ri dhe modern të kurrikulave të kategorizuara në 6 Module , sipas një programi dhe rregullore te procedurave që janë hartuar me mbështetjen e SIGMA-s.

Aktualisht procesi i ndjekjes se trajnimeve vijon të kryhet i ndarë në katër grupe pjesëmarrësish dhe në një frekuence prej tre orë trajnimi në javë. Trajnimi vijon në platformën online. Deri tani janë realizuar testimet për dy Modulet e para dhe vijojnë trajnimet për pjesën e mbetur të Moduleve.

5.7 Pyetëtori i Vetëvlerësimit të NJAB

NJAB-të për vitin 2022, kanë plotësuar PyetëSORIN e vetëvlerësimit të NJAB, bazuar në Metodologjinë për monitorimin e performancës së njësive publike, e ndryshuar. Nga 136 NJAB të cilat kanë raportuar, këtë pyetësor e kanë plotësuar 125 NJAB. Nga 136 NJAB që kanë detyrimin për të raportuar veprimtarinë e tyre pranë DH/AB:

- 2 njësi publike megjithëse e kanë të miratuar strukturën e NJAB nuk e kanë të plotësuar me stafin auditues (Autoriteti Kombëtar i Veterinarisë dhe Mbrojtjes së Bimëve dhe Agjencia Kombetare e Mbrojtjes Civile) dhe për këtë arsye nuk kanë dërguar raport për vitin 2022.
- 1 njësi publike nuk kanë dërguar raportin e veprimtarisë së auditimit të brendshëm për vitin 2022 (Spitali Rajonal Gjirokastrë).
- Krahas këtyre rasteve ka institucione të cilat në Raportin Vjetor të Veprimtarisë kanë të përfshirë Pyetësor të vjetër, ku përfshihen: Spitali Rajonal Kukës.
- Në këtë kuadër janë evidentuar 7 njësi auditimi pa veprimtari: Njësia Vendore e Kujdesit Shëndetësor, Spitali Rajonal Elbasan, Spitali Rajonal Korçë, Bashkia Has AB emëruar në muajt e fundit të vitit), Bashkia Librazhd (AB dalë në pension), Spitali Lushnjë dhe Gjykata Kushtetuese (AB me leje lindjeje).

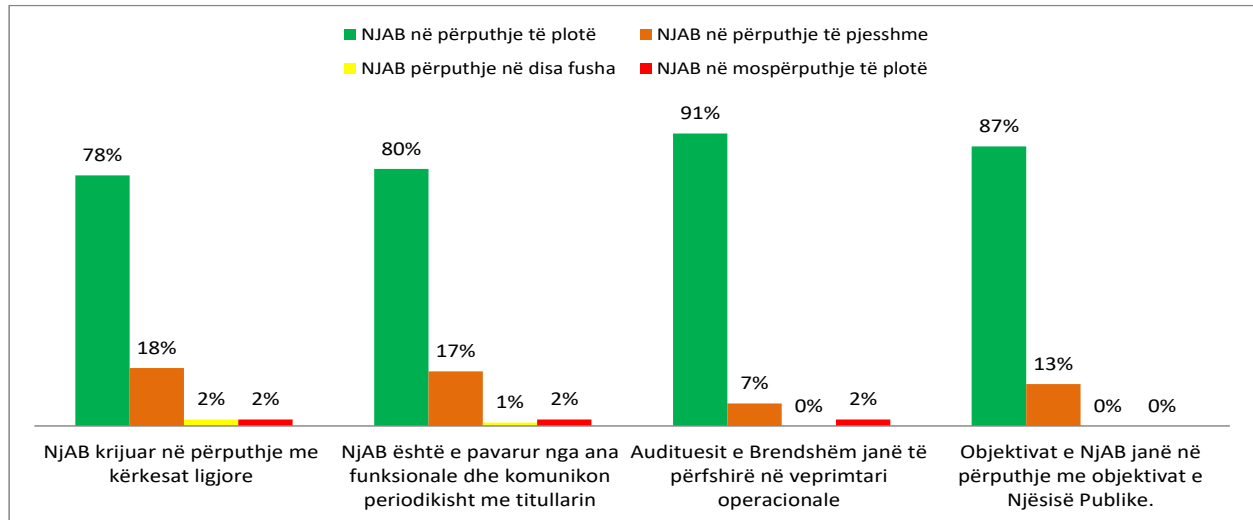
PyetëSORI i vetëvlerësimit përban pyetje për të gjitha fazat e veprimtarisë së auditimit të brendshëm dhe kjo analizë është fokusuar në katër grupime pyetjesh, përkatësisht mbi:

Funksionimin e NJAB sipas akteve ligjore

NJAB e krijuara në sektorin publik duhet të funksionojnë në përputhje me bazën ligjore dhe nënligjore në fuqi dhe duhet të përbëhen minimalisht nga tre auditues. Kriteret e përcaktuara nuk janë të plotësuar nga një pjesë e konsiderueshme e njësive publike dhe kjo sjell si pasojë performancë të njësive të auditimit jo në kërkesat e standardeve ndërkombëtare. Nga analiza e të dhënave vetëm 78% e NJAB janë ngritur dhe funksionojnë në përputhje me aktet ligjore dhe nënligjore, pra e përmbushin këtë kriter.

Një nga parimet e auditimit të brendshëm është pavarësia. Një veprimtari audituese e pavaruar funksionalisht jep gjykime dhe vlerësime të pa ndikuara për risqet dhe sistemet e kontrollit të brendshëm. Në të njëjtën kohë të gjitha NJAB duhet të kenë komunikim të rregullt me titullarin e njësisë publike. Nga analiza e të dhënave rezultojnë se vetëm 80% e NJAB e plotësojnë këtë kriter.

Grafiku 9. Përputhshmëria e NJAB me kërkesat e akteve ligjore

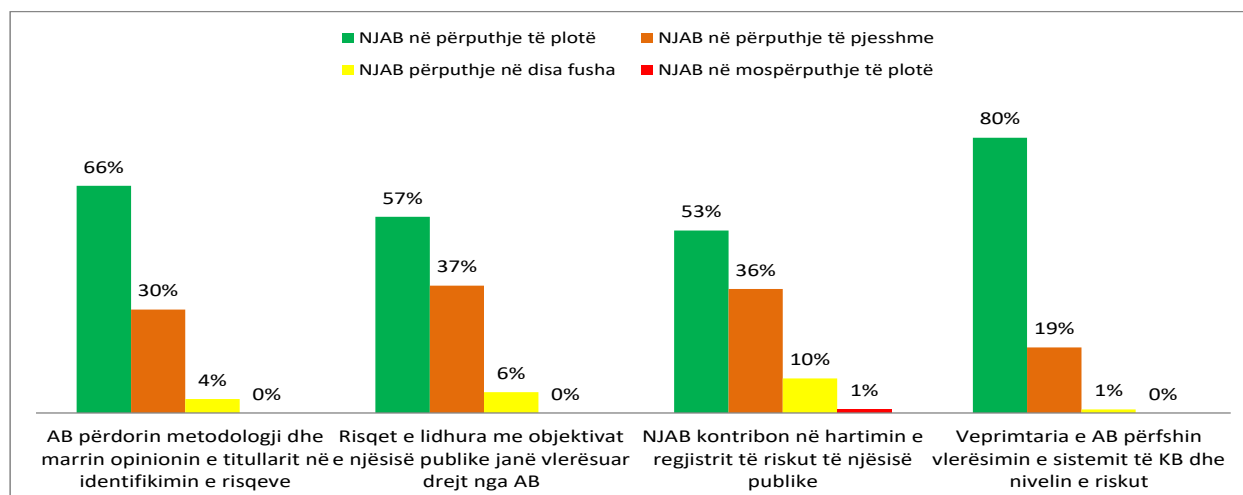
Nga të dhënat e konsoliduara të pyetësorëve, rezultojnë se 91% të NJAB audituesit e brendshëm nuk përfshihen në veprimtari operacionale. Pjesa tjetër 9% e tyre rezultojnë në kundërshtim me kriteret ligjore, në to vihet re përfshirje e audituesve të brendshëm në veprimtari operacionale.

Roli i auditimit të brendshëm është të ndihmojë njësinë publike në arritjen e objektivave. Objektivat e NJAB gjithnjë duhet të jenë në përputhje me objektivat e njësisë publike. Nga analiza e të dhënave, vihet re se 87% e NJAB i kanë objektivat e tyre në përputhje me objektivat e njësive publike në të cilat ato operojnë.

Identifikimin, vlerësimin dhe menaxhimin e risqeve nga NJAB

Është detyrë e NJAB që në procesin e planifikimit duhet të përdorin metodologji për identifikimin dhe vlerësimin e risqeve të njësive publike, si dhe të marrin opinionin e titullarit gjatë këtij procesi. Në bazë të kësaj metodologjie organizohet puna që njësitet e identifikuara me risk të lartë të përfshihen në planin vjetor të auditimit. Nga analiza e përgjigjeve të NJAB, rezultojnë se 66% e tyre bazojnë planin e auditimit plotësisht në vlerësimin e riskut të veprimtarisë së njësive publike.

Grafiku 10. Identifikimi, vlerësimi dhe menaxhimi i risqeve

Evidentohet se vetëm 57% e NJAB kanë vlerësuar drejt risqet e lidhura me objektivat e njësisë publike, kurse 37% e NJAB kanë nevojë për përmirësime në këtë vlerësim. Në lidhje me këtë është e nevojshme të trajtohet me prioritet si në programet e trajnimit ashtu dhe në seminarët e ndërgjegjësimit në fushën e auditimit të brendshëm, sepse është një nga vlerësimet e rëndësishme që duhet trajtuar nga audituesit.

NJAB, si pjesë integrale e strukturës organike të njësisë publike duhet të japë kontributin e saj në hartimin e regjistrin të riskut. Nga të dhënat e analizuar vetëm 53% e NJAB përmbushin këtë kriter, sepse nga të dhënat që MFE disponon një numër i konsiderueshëm njësish publike nuk kanë hartuar regjistrin e riskut.

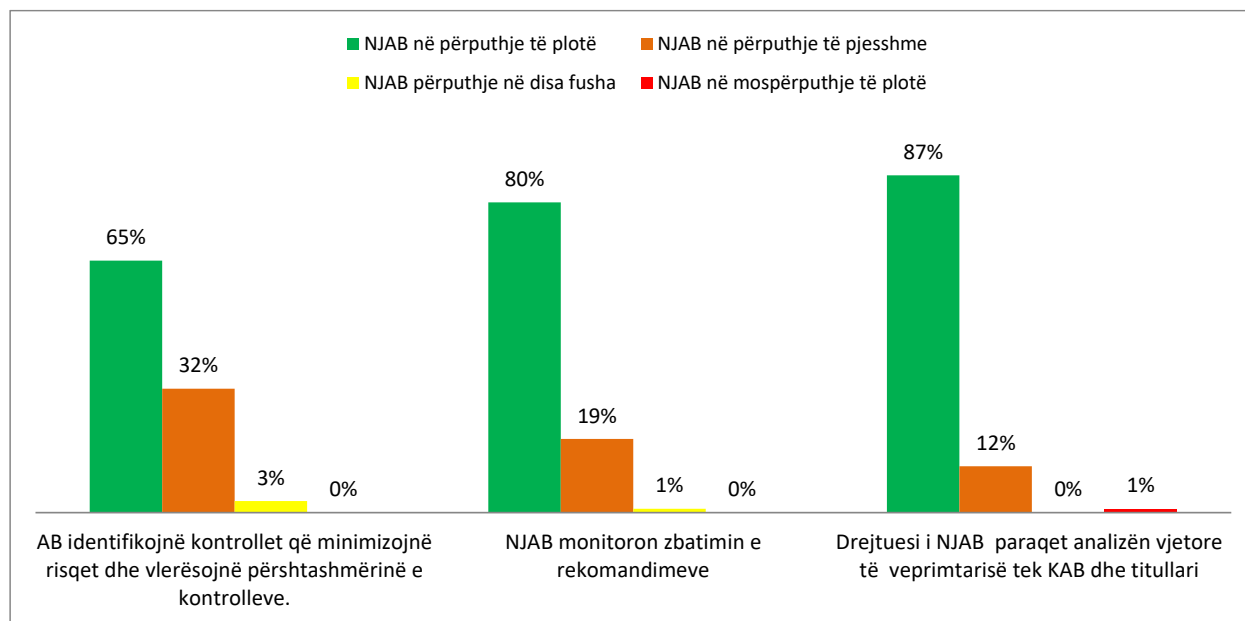
NJAB gjatë veprimtarisë së tyre duhet të vlerësojnë funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm. Nga analiza evidentohet se 80% e NJAB e përmushin këtë kriter dhe 19% e vlerësojnë pjesërisht, duke mos përmbushur detyrimin ligjor. Megjithatë është e nevojshme të përmirësohet ky vlerësim evidentohet në të gjitha raportet e auditimit NJAB të vlerësuar nga DH/AB gjatë vitit 2022.

Vendosjen e kontrolleve efektive dhe monitorimi i rekomandimeve.

Vihet se se, vetëm 65 % e NJAB vlerësojnë përshtatshmërinë e kontrolleve të vendosura, kurse 32% e tyre i vlerësojnë ato pjesërisht. Në këtë fushë kërkohet vëmendje më e madhe si e drejtuesve të NJAB ashtu dhe nga audituesit për të marrë trajnimet e nevojshme në këtë fushë.

Nga analiza e përgjigjeve të NJAB në lidhje me monitorimin e zbatimit të rekomandimeve të dhëna rezulton që vetëm 80% të NJAB i monitorojnë në vazhdimësi këtë komponent dhe 19% e NJAB i monitorojnë ato pjesërisht. Ky proces i rëndësishëm është në monitorim të vazhdueshëm nga DH/AB.

Grafiku 11. Vlerësimi për kontrollet e vendosura dhe funksionimi i tyre

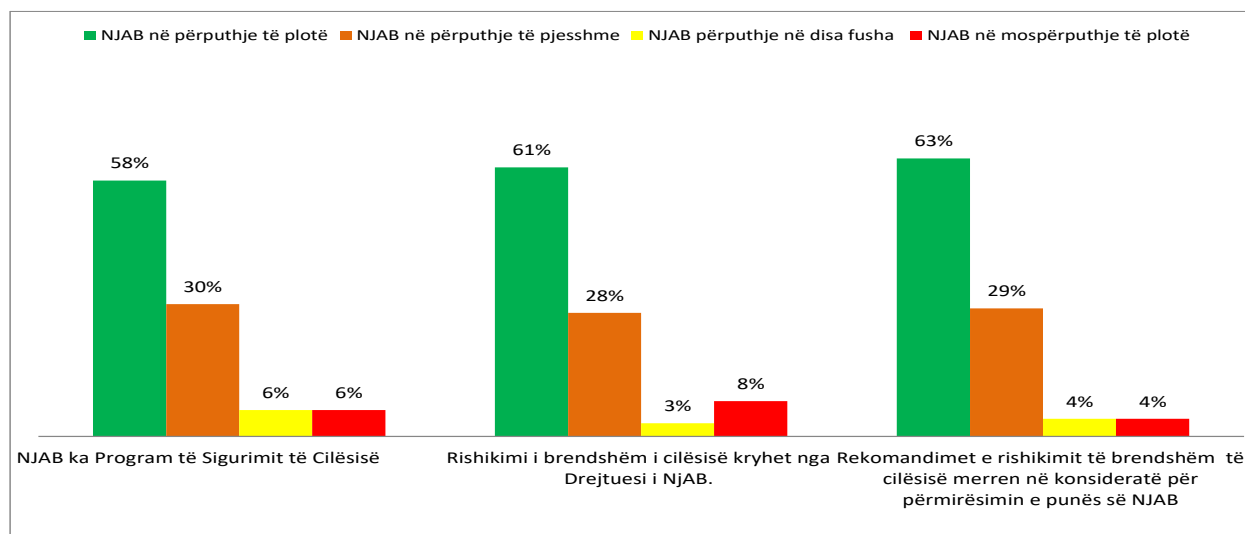

Vihet re se 87% të drejtuesve të NJAB paraqesin analizën vjetore të veprimitarisë në KAB dhe tek titullari i njësisë publike. Manuali i auditimit të brendshëm ka një procedurë të qartë në lidhje me raportimin e angazhimit të auditimit. 13% e NJAB e realizojnë pjesërisht këtë kërkesë të Manualit.

Vlerësimin e brendshëm të cilësisë së veprimitarisë audituese

Në lidhje me Programin e Sigurimit të Cilësisë vetëm 58% të NJAB rezultojnë të kenë hartuar, miratuar dhe zbatuar këtë program dhe 30% e NJAB e kanë zbatuar pjesërisht këtë program. Kjo mangësi është evidentuar në pjesën më të madhe të NJAB të vlerësuara nga MFE, kryesisht në NJAB që funksionojnë jashtë kriterëve (me 1 ose 2 auditues) të cilat duhet ta realizojnë këtë shërbim nga ana e NJAB tjetër (sipas përcaktimeve të Manualit të Auditimit të Brendshëm).

Grafiku 12. Vlerësimi i brendshëm i cilësisë së veprimitarisë audituese

Në lidhje rishikimin e brendshëm të cilësisë nga ana e drejtuesve të NJAB rezulton se vetëm 61% e tyre realizojnë këtë proces në përputhje me standardet. Në këtë tregues evidentohet se 8% e NJAB nuk e realizojnë fare këtë proces për shkak të strukturave të cinguar dhe jashtë kritereve (me 1 ose 2 auditues). Kjo problematikë me nivelin e strukturave është në monitorim të vazhdueshëm nga MFE.

Evidentohet se vetëm në 63% të NJAB rekomandimet e rishikimit të brendshëm të cilësisë merren në konsideratë nga audituesit. Në këtë element evidentohet se 4% e tyre nuk bien dakort me rekomandimet e dhëna nga ana e rishikuesve.

Nga analiza në tërësi e “Pyetësorit të vetëvlerësimit”, vihet re që një pjesë e konsiderueshme e NJAB nuk kanë qenë të qarta dhe koncize në përgjigjet e tyre. Të dhënat tregojnë që përgjigjet e dhëna nuk janë plotësisht në përputhje me të dhënat reale, të cilat janë konsoliduar nga të dhënat e raporteve vjetore të veprimtarisë së NJAB.

Në lidhje me problematikat e konstatuara në këtë analizë, DH/AB do të ketë një nga prioritetet e saj ndërgjegjësimin dhe koordinimin më të madh të informacionit me NJAB për mirëfunksionimin e shërbimit të auditimit të brendshëm në përfrim të plotë me standardet ndërkombëtare.

ANEKSI I. VLERËSIMI I PERFORMANCËS SË SISTEMIT TË MFK-SË NË NJËSITË SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH

Ashtu sikurse vitin e kaluar, DH/MFKK ka vijuar procesin e vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm edhe në njësitë shpenzuese me buxhet të madh, me qëllim mbulimin e një game më të gjerë të institucioneve si dhe sigurimin e një pamje më të qartë të funksionimit dhe progresit të këtij sistemi për vitin 2022. Për këtë vit, janë analizuar 13 njësi shpenzuese me buxhet të madh, duke mundur krahësimin në performancë përgjatë dy viteve.

Vlerësimi i performancës së sistemit të MFK-së në këto institucione varësie për vitin 2022 u bazua në 18 treguesit e performancës lidhur me planifikimin dhe ekzekutimin e buxhetit si dhe treguesit mbi zbatimin e kërkesave ligjore të kontrollit të brendshëm.

Gjatë kësaj analize u vlerësuan edhe 17 parimet e MFK-së me qëllim evidentimin e progresit të sistemit të kontrollit të brendshëm në tërësi dhe adresimin e problematikave të cilat kufizojnë zhvillimin e mëtejshëm të këtij sistemi, përfundimet e së cilës janë paraqitur në Kapitullin nr. 2.

Nga vlerësimi i treguesve të performancës për vitin 2022 institucioni, i cili paraqet një nivel të kënaqshëm të efektivitetit të sistemit të kontrollit të brendshëm, është Garda e Republikës, duke u renditur në vendin e parë me 55 pikë nga 72 pikë maksimale të mundshme dhe me një realizim performance prej 77%. Gjithashtu, për këtë vit vlerësohet se performanca e Agjencia Kombëtare e Ujësjetës Kanalizime dhe Infrastrukturës së Mbetjeve, është në nivele mjaft të ulëta, duke u pozicionuar në vendin e fundit me 43 pikë.

Një vështrim i përgjithshëm për treguesit e performancës për këto njësi varësie paraqitet si më poshtë vijon:

1. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për buxhetin në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore”**, i cili përcakton masën në të cilën janë realizuar shpenzimet buxhetore gjatë vitit kundrejt planit të buxhetit të miratuar nga Kuvendi. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 3 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 75%), duke reflektuar një performancë të kënaqshme të tij për njësitë e marra në analizë. Rezultati eidenton faktin se, pjesa më e madhe e njësive janë eficiente dhe efektive në përdorimin e buxhetit dhe realizimin e shpenzimeve të planifikuara për mbarëvajtjen e veprimtarisë së institucionit, ndërkohë që, arsyet për mosrealizimin e këtij treguesi vijnë kryesisht si pasojë e shtyrjes së afateve të realizimit nga procesi i prokurimit, mosrealizimi i shpenzimeve për udhëtim e dieta për jashtë si dhe nënzërave të tjerë të këtij grupi shpenzimesh, apo edhe nga vonesat në paraqitjen e dokumentacionit teknik e financiar për lëvrimin e fondeve. Gjithashtu, për ato institucione në të cilat realizimi faktik i fondeve paraqitet më i lartë sesa plani fillestar i miratuar në Kuvend, arsyeja është shtimi i fondeve të planifikuara përkatësisht me Aktet Normative të miratuara gjatë vitit 2022, si edhe me përdorimet nga Fondi Rezervë i Buxhetit të Shtetit.
2. Një tregues tjetër është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik”**, i cili mat diferencën midis buxhetit të miratuar dhe buxhetit faktik në fund të vitit për çdo grup të shpenzimeve buxhetore të ndara sipas klasifikimit ekonomik. Nga vlerësimi i kryer për këtë tregues, rezultati është 2.6 pikë ose 65%, duke paraqitur një performancë të mirë të njësive lidhur me këtë tregues. Për ato njësi, që paraqiten me një nivel të realizimit të shpenzimeve më të ulët se plani fillestar i miratuar në Kuvend, eidentojmë se shkaqet kryesore që ndikojnë në performancë,

konsistojnë në mosrealizimin e shpenzimeve për paga, sigurim si edhe rastet e mosplotësimit të punonjësve në organikë. Gjithashtu, mund të përmendim problematikat e krijuara nga mosrealizimi i shpenzimeve për “Mallra e shërbime”, për shkak të mosrealizimit të zërave të tillë si shpenzime për udhëtim dhe dieta për jashtë, mosrealizimi i zërit “Transferta tek individët. Institucionet me performancën më të ulët janë: Agjencia Kombëtare e Ujësjellës Kanalizime dhe Infrastrukturës së Mbetjeve, Agjencia e Trajtimit të Pronave, Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive, vlerësuar me 0 pikë.

3. Treguesi **“Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura”** paraqet diferencën e stokut 12 – muhor të detyrimeve të prapambetura të vitit buxhetor korrent me stokun 12-muhor të vitit paraardhës në raport me stokun 12 – muhor të vitit paraardhës. Për vitin 2022, ai është vlerësuar me 4 pikë (100%) duke reflektuar një performancë shumë të mirë.
4. Treguesi **“Realizimi i shpenzimeve kapitale”** paraqet devijimin nga plani i realizimit i shpenzimeve kapitale në një vit kundrejt shpenzimeve kapitale totale të planifikuara me ligjin e buxhetit vjetor në Kuvend. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 2.7 pikë (67%), duke shfaqur një performancë mesatare të njësive publike me buxhet të madh të përmirësuar në krahasim me vitin 2021 ku ky tregues është vlerësuar me 1.46 pikë. Për ato njësi të cilat paraqesin një performancë të ulët të realizimit të këtij treguesi, evidentohet se shkakët kryesore janë të lidhura kryesisht me kryerjen e procedurave të prokurimit.
5. **“Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit”** është një tregues tjetër i rëndësishëm, i cili paraqet shumën totale të shpenzimeve për projektet e investimeve në periudhën e vlerësimit (një ose disavjeçare) me shumën totale të planit shumëvjeçar të parashikuar për projektet. Për periudhën analizuuese, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 3.15 pikë (ose 79%) të nivelit referues. Vihet re, se në krahasim me vitin paraardhës 2021, ky rezultat ka pësuar një rritje me 0.45 pikë. Duhet evidentuar fakti se, për një pjesë të njësive të varësisë të marra në analizë problematika shfaqen lidhur me parashikimin e fondeve në fillim të vitit buxhetor, gjë e cila ka sjellë dhe diferencat apo devijimet e planeve buxhetore. Gjithashtu, rishikimi i buxhetit kryhet duke i kaluar fondet nga projektet me ecuri më të ulët në ato me ecuri më të lartë. Ecuria e ulët mund të jetë rezultat edhe i planifikimit të gabuar, ku nuk janë mbajtur parasysh faktorët që mund të pengojnë ecurinë e projektit gjatë vitit.
6. Treguesi i parë i gjeneruar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e faturave të dërguara në thesar për pagesë përtej afatit kohor prej 30 ditësh kundrejt numrit total të faturave të dërguara për pagesë. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 2.1 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 52 %), duke pësuar një rritje krahasuar me vitin 2021. Pavarësisht performancës në rritje, situata e reflektuar evidenton nevojën për ndërmarrjen e masave për respektimin e kuadrit rregullator. Kryesisht, arsyet e mosdërgimit në kohë të faturave në thesar vijnë për shkak se furnitorët nuk paraqesin faturat në kohë në institucion, dokumentacioni mbështetës i dërguar nuk është i plotë ose i saktë si dhe ndodh që shpesh të ketë vonesa në lidhje me dërgimin e të dhënave bankare të furnitorit. Për këtë tregues, institucionet që shfaqin më shumë problematika janë: Autoriteti Rrugor Shqiptar, Agjencia Kombëtare e Ujësjellës Kanalizimeve dhe Infrastrukturës së Mbetjeve, Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, Spitali Universitar i Traumës, Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive, institucione të cilët janë vlerësuar me pikë minimale.

7. **“Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (Ilogaria ekonomike 486)”** është një tjetër tregues i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin. Lidhur me këtë tregues, theksojmë se të dhënat ekzistojnë vetëm për institucionin e Autoritetit Rrugor Shqiptar, çka e bën të pamundur vlerësimin e këtij treguesi për këtë grup institucionesh.
8. Një tregues tjetër i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e kontratave të dërguara pranë degëve përkatëse të thesarit pas tre ditëve nga data e nënshkrimit të tyre, kundrejt numrit total të kontratave të dërguara në thesar. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 1.45 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 37%), duke reflektuar një situatë më pozitive në njësitë e marra në analizë në krahasim me vitin 2021. Mangësitë e evidentuara vijnë kryesisht si pasojë e mungesës së disponibilitetit të personave, të cilët nënshkruajnë kontratën, duke shkaktuar vonesa në dërgimin e tyre. Gjithashtu, afati ditor prej 3 ditësh për dërgimin e kontratave në thesar është praktikisht i pamundur për t’u zbatuar nga institucionet, të cilët nënshkruajnë dhe menaxhojnë një numër shumë të madh kontratash. Janë vlerësuar me 1 pikë pjesa më e madhe e institucioneve të analizuar, përveç Autoritetit Kombëtar i Ushqimit dhe Agjencisë të Trajtimit të Pronave, të vlerësuara me 4 pikë.
9. Treguesi **“Numri i urdhër-prokurimeve të paautorizuara”** paraqet numrin e urdhër prokurimeve të paautorizuara kundrejt shumës totale të urdhër prokurimeve të dërguara për pagesë në thesar. Edhe për vitin 2022, ky tregues paraqet një performancë shumë të kënaqshme, me një vlerësim maksimal 4 pikë (100%). Rezultati eidenton faktin se, njësitë janë eficientë dhe efektive në mbarëvajtjen e procesit të dërgimit të urdhër-prokurimeve të autorizuara në thesar.
10. Një tjetër tregues i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës”**, i cili përcakton vlerën e avancimeve të kryera gjatë vitit nga njësitë shpenzuese kundrejt totalit të planit vjetor të arkës. Për vitin 2022 ky tregues është vlerësuar maksimalisht me 4 pikë (ose 100%), duke reflektuar një situatë mjaft të mirë dhe të qëndrueshme në këtë proces, duke treguar një aftësi të mirë parashikuese e flukseve të mjeteve monetare.
11. Treguesi i fundit i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi”**, i cili mat respektimin e afatit kohor, nënshkrimin, përgatitjen dhe paraqitjen e pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar në nivelin 3.84 pikë (ose 96%), duke reflektuar një situatë shumë pozitive në këtë fushë, pavarësisht se vitin e kaluar është vlerësuar maksimalisht me 4 pikë. Kjo eidenton nevojën për zbatimin me rigorozitet të kuadrit ligjor të fushës duke përfshirë dhe respektimin e ndryshimeve të realizuara në udhëzimin për përgatitjen e pasqyrave financiare.
12. Treguesi **“Hartimi me cilësi i Planit të Veprimit të MFK-së dhe paraqitja brenda afateve kohore të përcaktuara”**, paraqet respektimin e afatit kohor dhe cilësinë e përmbajtjes së Planit të Veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Për vitin 2022, të dhënat pasqyrojnë një performancë të mirë për njësitë e marra në analizë, duke qënë se treguesi është vlerësuar mesatarisht me 3.2 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 81%) të nivelit referues të vlerësimit, në nivel më të lartë se viti 2021. Nga analiza e kryer, eidentohet se njësitë e vlerësuara kanë paraqitur në formatin e duhur masat e ndërmarra për të adresuar problematikat e funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm, problematika të dala gjatë procesit

t ëvetëvlerësimit. Ndërkohë, vijon të mbetet problematikë vështirësia e institucioneve në konkretizimin e rekomandimeve të dhëna nga Njësitë e Auditimit të Brendshëm dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit.

13. Treguesi **“Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm”**, përcakton respektimin e afatit kohor për depozitimin e pyetësorit të vetëvlerësimit të njësisë të marra në analizë si dhe cilësinë e tij, ku një pyetësor është konsideruar gjithëpërfshirës nëse përmban një informacion të plotë, të saktë, të mbështetur në statistika dhe evidenca. Për vitin 2022, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 3.0 pikë ose 77%, duke reflektuar një performancë më të lartë se ajo e dy viteve paraardhëse. Pjesa më e madhe të institucioneve të analizuara kanë pasqyruar një informacion të plotë, gjithëpërfshirës në lidhje me statusin e implementimit si dhe të arsyetuar me evidenca mbështetëse konkrete, duke treguar për një rritje të ndërgjegjësimit lidhur me mënyrën dhe rëndësinë e plotësisht të tij në kuadër të paraqitjes së situatës reale të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike.
14. Treguesi **“Efektiviteti i mekanizmave bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit publik”** vlerëson se në çfarë mase dhe se sa shpesh njësitë publike përmbushin kriteret themelore të përgjegjshmërisë menaxheriale, të specifikuar në ekzistencën e një strukture organizative, të përshatshme me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së saj, hartimin e planit vjetor të punës me objektiva të matshëm e të miratuar nga titullari i njësisë dhe monitorohet të paktën një herë në vit, raportime vjetore mbi nivelin e rezultateve të arritura kundrejt objektivave dhe synimeve të paracaktuara si dhe procedura delegimi sipas bazës ligjore në fuqi. Për vitin 2022, ky tregues është analizuar duke marrë në konsideratë 31 pyetje të pyetësorit të rishikuar të vetëvlerësimit, nga vlerësimi i të cilave, efektiviteti i këtij treguesi është mesatarisht 3.3 pikë ose 83%, duke pasqyruar një rritje krahasuar me vlerësimin e vitit 2021. Referuar këtij treguesi, institucionet me buxhet të madh kanë reflektuar një performancë të mirë. Nga analiza e kryer, të gjitha institucionet kanë miratuar struktura organizative të përshatshme me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së tyre. Gjithashtu, institucionet kanë të përcaktuara deklaratat e misionit dhe objektivat e tyre strategjike dhe operacionale, pjesë e dokumentit të programit buxhetor afatmesëm, duke pasur një lidhje organike midis këtyre prioriteteve dhe objektivave të performancës. Në hartimin e këtij dokumenti janë të përfshirë të gjithë drejtuesit e programeve, të cilët analizojnë situatën dhe përcaktojnë, monitorojnë dhe raportojnë prioritetet dhe objektivat për t’u realizuar. Ashtu sikurse është evidentuar edhe nga vlerësimet e kaluara, ende vazhdon të mbetet problematikë mungesa e raportimeve të rregullta periodike si dhe ndërmarrja e masave konkrete për adresimin e çështjeve në lidhje me sistemin e kontrollit të brendshëm, gjë e cila evidenton nevojën për hartimin dhe miratimin e bazës rregullative në lidhje me raportet e përhershme, standarde që duhet të raportohen drejtuesit si dhe menaxherëve të tjerë të strukturave të institucionit. Ndërkohë, mbetet ende problematikë zbatimi i procedurave të sakta të delegimit çka e bën të nevojshme ndërmarrjen e masave për adresimin e problematikave dhe përcaktimin e qartë të termave, rregullave dhe procedurave që duhet të ndiqen në procesin e delegimit të detyrave brenda njësisë publike, në përputhje me kuadrin rregullator në fushën e kontrollit të brendshëm.

SHTOJCA I. LISTA E NJËSIVE PËR TË CILAT NUK KA TË DHËNA PËR DISA TREGUES PERFORMANCE

Për vitin 2022, duke marrë në konsideratë natyrën e veprimtarisë së institucioneve, kompleksitetin e proceseve të punës si dhe nivelin e angazhimit të NJQP të marra në analizë, evidentohen disa mungesa në të dhënat e treguesve të performancës apo tregues të cilët nuk aplikohen në disa prej tyre, të referuar përgjatë analizës së performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në këto njësi.

Në tabelën më poshtë jepen të dhënat mbi njësitë dhe treguesit e performancës për të cilët mungojnë të dhënat:

Tabela 15. Lista e institucioneve për të cilat mungojnë të dhënat për treguesit e performancës

Treguesit e performancës	Treguesi 7. Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (Ilog ekonomike 486)	Treguesi 8. Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit	Treguesi 9 Numri i urdhër prokurimeve të paautorizuara	10. Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës
Presidenca		Qendra Kombëtare e Kinematografisë	Qarku Shkodër	Autoriteti Rrugor Shqiptar (+3 Drejtoritë Rajonale)
Kryeministria		Autoriteti i Konkurrencës	Qarku Vlorë	Agjencia Kombëtare e Ujësjetës Kanalizime dhe Infrastrukturës së Mbetjeve
Shërbimi Informativ Shtetëror		Këshilli Kombëtarë i Kontabilitetit	Qarku Dibër	Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”
Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave		Agjencia për Mbështetje për Shoqërinë Civile	Qarku Fier	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit
Akademia e Shkencës		Komisioni i Pavarur i Kualifikimit		Garda e Republikës MB
Kontrolli i Lartë i Shtetit		Komisionerët publik		Spitali Universitar i Traumës
Agjencia Telegrafike Shqiptare		Zyra e Inspektoriatit të Lartë të Drejtësisë		Autoriteti Kombëtar i Ushqimit

	Shkolla e Magjistraturës	Agjencia e Prokurimit Publik		Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural
	Qendra Kombëtare e Kinematografisë	Komiteti për Pakicat Kombëtare		Agjencia e Trajtimit të Pronave
	Avokati i Popullit	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore		Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve
	Komisioneri për Mbikëqytjen e Shërbimit Civil	Sekretariati Teknik i KEK		Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive
	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve	Agjencia për Hapje, Dialog dhe Bashkëqeverisje		
	Inspektoriati i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesit	Autoriteti Kombëtar për Certifikimin Elektronik dhe Sigurinë Kibernetike		
	Autoriteti i Konkurrencës	(SASPC) Agjencia Shtetërore e Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndhmës		
	Këshilli Kombëtarë i Kontabilitetit	Qarku Fier		
	Komisioni i Prokurimit Publik	Bashkia Bulqizë		
	Agjencia për Mbështetje për Shoqërinë Civile	Bashkia Delvinë		
	Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale	Bashkia Cërrik		
	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi	Bashkia Rogozhine Bashkia Lezhe		
	Instituti i studimeve të krimeve të komunizmit	Bashkia Sarandë		
	Autoriteti për të Drejtën e Informimit mbi Dokumentet ish-sigurimit	Bashkia Tepelene		
	Prokuroria e Përgjithshme	Bashkia Memaliaj		

	Këshilli i Lartë Gjyqësor	Bashkia Finiq		
	Këshilli i Lartë i Prokurorisë	Bashkia Klos		
	Gjykata Kushtetuese			
	Byroja Kombëtare e Hetimit			
	SPAK prokuroria e posaçme			
	Komisioni i Pavarur i Kualifikimit			
	Komisionerët publik			
	Kolegji i Posaçëm i Apelimit			
	Zyra e Inspektoriati të Lartë të Drejtësisë			
	Drejtoria e Sigurimit të Informacionit të Klasifikuar (DSIK)			
	Agjencia e Prokurimit Publik			
	Komiteti për Pakicat Kombëtare			
	Inspektoriati Qendror			
	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore			
	Sekretariati Teknik i KEK			
	Agjencia për Hapje, Dialog dhe Bashkëqeverisje			
	Agjencia e Zhvillimit të Territorit			
	Agjencia Kombëtare e Planifikim Territorit			
	Agjencia Autonome e Auditimit të Fondeve të BE			
	Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit (AKSHI)			
	ADISA/Agjencia e Ofrimit të Shërbimeve Publike të Integruara			
	Komiteti Shtetëror i Kulteve			
	Departamenti i Administratës Publike DAP			

Shkolla Shqiptare e Administratës Publike ASPA			
Autoriteti Kombëtar për Certifikimin Elektronik dhe Sigurinë Kibernetike			
Autoriteti Shtetëror Gjeohapsinor (ASIG)			
Avokatura e Shtetit			
Drejtoria e Shërbimit Qeveritar			
Agjencia Kombetare e Rinise			
(SASPC) Agjencia Shtetërore e Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndhmës			
Agjencinë për Media dhe Informim			
Ministria e Mbrojtjes			
Ministria e Drejtësisë			
Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural			
Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme			
Agjencia Kombëtare e Ujësjetllës Kanalizime dhe Infrastrukturës së Mbetjeve			
Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”			
Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit			
Garda e Republikës MB			
Spitali Universitar i Traumës			
Autoriteti Kombëtar i Ushqimit			
Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural			
Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve			
Drejtoria e Përgjithshme e Doganave			

	Agjencia e Trajtim të Pronave			
	Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve			
	Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive			